Riksdagens protokoll 1990/91:92

Torsdagen den 11 april

Kl. 12.00–18.05
19.00–22.57

Protokoll
1990/91:92

Meddelande om information från regeringen

Anf. 1 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kl. 14.30 i dag lämnar statsrådet Lena Hjelm-Wallén information om ytterligare humanitärt stöd till Mellanöstern.

1 § Val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond

Andre vice talmannen meddelade att valberedningen enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag föreslagit professor Sture Öberg, Uppsala, till ny suppleant i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond efter professor Lars Werin.

Kammaren utsåg – för tiden till dess nytt val förrättats under 1995 – till

suppleant i styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond
professor Sture Öberg

2 § Utökning av antalet suppleanter i jordbruksutskottet

Från valberedningen förelåg förslag om att antalet suppleanter i jordbruksutskottet skulle utökas från 23 till 24.

Kammaren biföll denna framställning.

Andre vice talmannen meddelade att val av en ytterligare suppleant i jordbruksutskottet skulle ske vid morgondagens sammanträde.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1990/91:L19–L23 till lagutskottet
1990/91:Ju37–Ju42 till justitieutskottet

4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 10 april

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkanden 1990/91:SkU21 och SkU23, trafikutskottets betänkanden 1990/91:TU21, TU22 och TU23 samt näringsutskottets betänkande 1990/91:NU25 (beträffande debatten i dessa ärenden, se prot. 91).

Skatteutskottets betänkande SkU21

Mom. 2 (det allmännas talan)

Utskottets hemställan bifölls med 172 röster mot 128 för reservation 1 av Kjell Johansson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU23

Först biträddes reservation 2 av Kjell Johansson och Leif Olsson med 53 röster mot 37 för reservation 3 av Görel Thurdin och Rolf Kenneryd. 210 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträddes reservation 1 av Hugo Hegeland m.fl. med 58 röster mot 54 för reservation 2 av Kjell Johansson och Leif Olsson. 185 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 154 röster mot 60 för reservation 1 av Hugo Hegeland m.fl. 86 ledamöter avstod från att rösta.

Trafikutskottets betänkande TU21

Mom. 2 (data- och persontransportstödet)

Utskottets hemställan bifölls med 231 röster mot 72 för reservation 1 av Elving Andersson m.fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Trafikutskottets betänkande TU22

Mom. 1 (riksfärdtjänsten)

Utskottets hemställan bifölls med 241 röster mot 35 för reservation 2 av Viola Claesson och Roy Ottosson. 25 ledamöter avstod från att rösta.

Siw Persson (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 (medelsanvisning för riksfärdtjänst m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 3 av Elving Andersson m.fl., *dels* reservation 4 av Viola Claesson – bifölls med acklamation.

Mom. 3–5

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 6 (översyn av lagen om handikappanpassad kollektivtrafik m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 5 av Elving Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Trafikutskottets betänkande TU23

Mom. 1 (minskning av vägtrafiken som ett led i trafiksäkerhetsarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 36 för reservation 1 av Viola Claesson och Roy Ottosson.

Mom. 2 (operativt mål för trafiksäkerhetsarbetet)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Mom. 3 (inriktningen av trafiksäkerhetsarbetet)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 91 för reservation 3 av Kenth Skårvik m.fl.

Mom. 16 (kontrollbesiktningar i glesbygd genom verkstäder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Elving Andersson m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 22 (systemet med bidrag till reningsutrustning på äldre personbilar)

Utskottets hemställan bifölls med 188 röster mot 73 för reservation 10 av Elving Andersson m.fl. 38 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (användningen av bidraget till NTF)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Viola Claesson och Roy Ottosson – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Näringsutskottets betänkande NU25

Mom. 2 (importbegränsningar för tekovaror)

Först biträddes reservation 2 av Hadar Cars m.fl. med 96 röster mot 42 för reservation 3 av Per-Ola Eriksson m.fl. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 90 för reservation 2 av Hadar Cars m.fl. 42 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (socialklausul)

Utskottets hemställan bifölls med 232 röster mot 70 för reservation 5 av Per-Ola Eriksson m.fl.

Mom. 6 (utvecklingslån)

Utskottets hemställan bifölls med 264 röster mot 39 för reservation 7 av Per-Ola Eriksson och Kjell Ericsson.

Mom. 7 (stöd till industripolitiska åtgärder för tekoindustrin, m.m.)

Utskottets hemställan – som ställdes mot *dels* reservation 8 av Per Westerberg m.fl., *dels* reservation 11 av Lars Norberg – bifölls med acklamation.

Mom. 10 (linodling och linförädling)

Först biträddes reservation 13 av Lars Norberg – som ställdes mot utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion N302 av Karin Starrin och Lennart Brunander – med acklamation.

Härefter biträddes reservation 13 av Lars Norberg med 25 röster mot 24 för reservation 12 av Bengt Hurtig. 252 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 246 röster mot 31 för reservation 13 av Lars Norberg. 24 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 11 (Linlandet Hälsingland)

Utskottets hemställan – som ställdes mot motion N359 av Gunnar Björk och Karin Starrin – bifölls med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Meddelande om samlad votering

Andre vice talmannen meddelade att lagutskottets betänkanden LU22, LU18, LU19 och LU20 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Konsumentpolitiska frågor m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU22 Konsumentpolitiska frågor m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 2 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Den ideologiska grunden för moderat konsumentpolitik är konsumentens fria val på en marknad av fri konkurrens. Den fria konkurrensen stärker konsumentens ställning. Konsumentpolitik och konkurrenspolitik hänger nära samman. Grundförutsättningar är en fri marknad och fri etableringsrätt. Konsumenten står sig slätt i planekonomin. Denna alstrar mer

köer än varor och tjänster. Effektiv konkurrens är mer konsumentfrämjande än aldrig så många politiska ingrepp. Konkurrensen höjer kvaliteten och sänker priset. Medvetna konsumenter driver fram bättre produkter. Behoven är olika. Vi träffar olika val i olika situationer. En varierad efterfrågan skapar ett individanpassat utbud. Människan skall själv kunna välja, bedöma och ta ansvar för egna beslut. Det kommer samhället till godo.

Reklam ger ofta information om nya produkter och skärper konkurrensen genom ökat utbud. Den behövs för att förbättra marknadens funktionssätt, dvs. samspelet mellan utbud och efterfrågan. Den kan också sänka priset genom att den leder till längre serier och lägre styckekostnad. Reklam skall däremot inte kunna missbrukas och bör därför kringgärdas, så att reklamen blir informativ och inte vilseledande. Redan förra året drev vi kravet att konsumentens ställning här skall stärkas, bl.a. genom att möjlighet till grupptalan införs i vårt land, ett förslag som regeringen glädjande nog just nu har anammat.

Vi är generellt motståndare till monopol. Monopol gör konsumenten beroende av producenten och försvagar konsumentens ställning. Det är konsumentens efterfrågan som skall styra utbudet av varor och tjänster – inte producentintresset.

Fler lagar är ingen självklar garanti för ökad konsumentvänlighet. Alltför stora ingrepp i marknaden – ofta härledda ur politikernas väldiga välvilja – kan i stället drabba konsumenten genom högre kostnader och inte alls fylla sitt syfte. Sådana avarter bör man vara uppmärksam på. För att sådant skall förhindras måste medvetenheten hos politiker, såväl som hos andra medborgare, öka om de grundläggande ekonomiska sambanden i marknadsekonomin och konkurrensklimatet för näringsidkare, ett klimat som blir allt hårdare för företagen. Samtidigt blir det gynnsammare för konsumenterna, ju större marknaden blir. Den internationella och inte minst den europeiska påverkan blir här allt starkare, något som vi i Sverige i längden inte kan nonchalera utan allvarliga effekter för samhällsekonomin och konsumenterna.

Lagstiftning är nödvändig även på detta område. Särskilt angelägen är lagstiftning som motverkar monopol. Här finns skäl att bevaka att arbetsmarknadslagstiftningen eller kommunala beslut inte tillåts slå sönder lokala marknader. Medvetenheten om betydelsen av konkurrens och marknad måste öka. Dessa i de flesta marknadsekonomier centrala begrepp har inte direkt lyfts fram i fokus under det långa socialdemokratiska regeringsinnehavet i vårt land. Fackliga förbud mot företag att ta vissa arbeten är lika fel som kommunala ingrepp i sortimentet. Plan- och bygglagen riskerar här att drabba konsumenterna genom högre priser och sämre varuutbud.

Den svällande offentliga tjänstesektorn har försvagat konsumentens ställning. Tvist med myndighet är ofta svårare än tvist med företag. Än värre är det gentemot monopolföretag som omväxlande uppfattas som myndighet och företag, som t.ex. televerket, posten eller TV-licensbolaget. Drabbas av bristen på alternativ gör även många konsumenter av vård, barnomsorg och skola.

Innan ljus och luft släpps in på dessa områden i form av nya producenter, bör konsumentinformationen inom den offentliga sektorn åtminstone kunna förbättras. Om medvetandet hos konsumenterna stärks, förbättras ändå ut-

budet något. Konsumentlagstiftningen bör självfallet även omfatta den offentliga sektorn. Produktutbudet från sjukvården måste hålla för kvalitetskontroll lika väl som skolorna. Produktsäkerhet bör också gälla den offentliga sektorn. Välfärdens kvalitet avgörs bäst av de enskilda människornas erfarenheter.

Konsumentverkets verksamhet bör kunna effektiviseras genom att verksamheten ytterligare inriktas just på det arbete som visat sig ha särskilt stor betydelse för konsumenterna. Vi vill följa den norska modellen och ge konsumentombudsmannen en självständigare ställning gentemot verket. Myndighetsuppgifterna vore här bra att särskilja. Sannolikt kräver detta en översyn av 1986 års konsumentpolistiska beslut. Detta kräver tilläggsdirektiv i anslagsframställningarna 1992/93 och 1994/95.

I enlighet med vår uppfattning om ett nära samband mellan konkurrens- och konsumentpolitik, som för övrigt synes delas även av EG, yrkar vi följdriktigt på en sammanslagning av konsumentverket och statens pris- och konkurrensverk. Detta skulle gynna konsumenten genom att betydelsen av den fria konkurrensen ligger som grund för de konsumentpolitiska besluten. Då kanske kritik såsom den på grund av de avskaffade konsumentgarantierna lättare kunde undvikas för framtiden. Vi vill därför ge tilläggsdirektiv till konkurrenskommittén i detta syfte. Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 6.

En väl fungerande provningsverksamhet leder ofta till bättre produkter på marknaden, vilket är ett starkt konsumentintresse. Om den uppdragsfinansierade provningsverksamheten ger ett överskott, skulle detta kunna byggas ut och användas för en utvidgning som möjliggör ytterligare jämförande varuprovningar. Detta utvecklas närmare i reservation 14, till vilken jag yrkar bifall.

Konsumenttekniska nämnden har däremot inte lyckats övertyga oss om det angelägna i sin existens. Inte minst mot bakgrund av dess brokiga sammansättning och än mer mot bakgrund av dess resultat är det vår uppfattning att verksamheten är svår att motivera, i synnerhet i dessa statsfinansiellt kärva tider, varför vi föreslår att nämnden upplöses. Därmed yrkar jag bifall till reservation 18.

Konsumentforskningen, som för knappt ett år sedan fick ytterligare 2 milj.kr. för grundläggande och tillämpad forskning, såsom det då hette, bör enligt vår uppfattning hellre handhas av ett forskningsråd än av ett verk. Verksamheten är till sin natur tvärvetenskaplig och bedrivs vid universitet och högskolor. Vi finner det humanistiskt–vetenskapliga forskningsrådet mest lämpat att handha dessa medel. Rådet har stor överblick över forskningen på berörda områden och man har de bästa förutsättningarna att bedöma att resurserna används mest ändamålsenligt och att stimulera till att denna forskning verkligen blir etablerad i forskningsvärlden. Bifall till reservation 25.

Vi är kritiska mot miljöstyrelsens sammansättning, eftersom forskningen inte är representerad i styrelsen, där avgörande bedömningar görs och beslut fattas. Att placera forskningens väsentliga erfarenheter, som är baserad på kunskap, i en referensgrupp visar bara återigen alltför väl majoritetens bris-

tande respekt för betydelsen av fakta och kunskaper. En ändring bör snarast komma till stånd. Bifall till reservation 26.

Att konsumentgarantierna nu har upphört inom flera branscher finner vi ur konsumentsynpunkt vara synnerligen beklagligt. Välviljan om konsumenten får inte gå så långt att man kastar ut barnet med badvattnet. Bevisbördan har nu flyttats över till konsumenten, vilket givetvis är en nackdel för konsumenten. Det förefaller som om syftet, välviljan om konsumenten, knappast har uppnåtts. Nu, tre månader efter konsumentköplagens ikraftträdande, går det inte att helt bedöma konsekvenserna av de slopade garantierna. Men konsumentköplagens alltför skärpta bestämmelser om skadeståndsansvar måste leda till att utvecklingen följs mycket noga, och vi menar att om det skulle visa sig erforderligt för att skydda konsumentens varugarantier bör regeringen återkomma till riksdagen med förslag om lämplig lagändring mot bakgrund av erfarenheterna. Man bör samtidigt belysa de samhällsekonomiska effekterna av att garantierna nu ersätts av domstolsprövning av felfrågan med beaktande av samtliga omständigheter i det enskilda fallet som ett led i en fri bevisvärdering. Gynnar denna resursanvändning verkligen konsumenten bäst?

Samtidigt aviserar majoriteten här ytterligare rättsosäkerhet genom att hävda att man avser att ta lätt på beviskraven – en skrämmande inställning i det som skall vara en rättsstat. Majoriteten har inte kunnat åstadkomma några egentliga motargument utan upprepar de moderata motionärernas yrkanden och går sedan på ett avslag. Sällan har majoritetens ställningstagande så väl förtjänat att kommenteras med goddag–yxskaft! Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 29.

Ansvarsfulla, medvetna konsumenter gynnar hela konsumentkollektivet. Konsumenterna bör göra sina avvägningar före köpet. Det underlättar för både köpare och säljare. För oss moderater är det en viktig grundprincip att avtal skall hållas. Denna princip får inte luckras upp genom en oinskränkt avbeställningsrätt. En sådan underlättar inte köpövervägandena – den bara krånglar till bedömningen och höjer prisnivån. Vi menar därför att konsumentköplagens bestämmelser i dessa avseenden går för långt och bör ses över. Vi håller fast vid huvudregeln i svensk rätt, nämligen löftesprincipen, medan majoriteten i sitt försvar för brottet mot denna rättsprincip helt frejdigt meddelar att det inte är någonting nytt att bryta mot lagprinciper. Och tyvärr är man böjd att hålla med om att så är förhållandet under den socialdemokratiska regeringen.

Vi moderater har däremot en mer seriös och allvarlig inställning till lagstiftning, en inställning som vi uppenbarligen delar med den rättsvetenskapliga expertisen, som instämmer i vår kritik av regeringsbrottet mot avtalsprincipen. Den internationella påverkan kommer sannolikt att tvinga regeringen in på vår ur rättssynpunkt mycket rakare väg. Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 30. Till sist vill jag i korthet nämna hur viktigt det är att det i dessa frågor finns en EG-medvetenhet, något som jag tidigare tagit upp t.ex. i samband med förslaget om produktansvar, som nu lär omarbetas för att bättre anpassas till EGs regler. Det är vi glada för.

Det är väsentligt att till svenska konsumenter sprida innehållet i det av riksdagen godkända betänkandet 1990/91:UU8, som fastslår att Sveriges

ambitioner på konsumentområdet i stor utsträckning sammanfaller med EGs samt att det inte föreligger något hinder för Sverige att behålla sitt starka konsumentskydd vid närmare samarbete med EG.

Argumentationen för reservationerna 15 och 16 angående varudeklaration och produktinformation med datateknik överlämnar jag till Ulla Orring från folkpartiet liberalerna, som med engagemang brukar argumentera i dessa frågor – detta för att inte onödigtvis trötta kammaren med dubbel argumentering.

För att bespara ledamöterna litet tid har jag nöjt mig med att yrka bifall till vissa av våra reservationer. Icke desto mindre står vi moderater bakom alla reservationer i betänkandet där moderaterna finns med.

Anf. 3 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Sällan har intresset för konsumentpolitiken varit så aktuellt som under det senaste året. Den debatt om de höga livsmedelspriserna som startade i somras avlöstes vid jultiden av en debatt om den nya konsumentköplagen och tolkningen av denna. Behöver konsumenten en ytterligare trygghetsförsäkring och vart tog den gamla garantin vägen? Och nu rasar debatten för fullt om prismärkningen – en fråga som vi i riksdagen senare kommer att ta ställning till.

Det är bra att konsumentfrågorna kommer i fokus. Det är bra att vi konsumenter engagerar oss i vardagsfrågorna, som kort sagt handlar om det dagliga livet: att äta, att bo, att jobba – men inte enbart att konsumera utan även att planera för en kommande dag och ge utrymme för andra aktiviteter. Ju bättre planering, desto mer tid för ett bättre och rikare liv.

Så här beskrev skalden Bo Setterlind i dikten "Vi" för några år sedan hur den svenska konsumenten beter sig. Det ger oss en tankeställare:

> Vi odlar inte kaffe,
> ändå dricker vi kvalitetskaffe.
> Vi har inga parfymplantager,
> ändå omger vi oss med äkta parfymer.
> Vi föder inte upp några lamadjur,
> ändå sveper vi oss i lamaull.
> Vi odlar inga apelsiner, oliver eller bananer.
> Vi har inga silkesmaskodlingar,
> ändå draperar vi oss i det finaste silke.
> Vi har inga risfält,
> ändå äter vi det bästa riset.
> Vi har inga vingårdar,
> ändå dricker vi vin.
> Vi är svenskar.

Herr talman! Hur står det då till i Sverige?

I vårt svenska samhälle upplever vi nu en lågkonjunktur, som slår hårt mot de redan svaga grupperna. Den svenska ekonomin har försämrats i snabb takt, och arbetslösheten stiger till nya rekordnivåer, ja, man får nästan gå tillbaka till 1930-talet för att överträffa de arbetslöshetsnivåer som AMS och andra varnar för – uppemot 5 till 6 %. Den enskilde konsumenten får nu vid-

kännas den ekonomiska stagnationen, en situation som känns svår, allra helst som dagens konsumenter på det hela taget vuxit upp med enbart ekonomisk tillväxt. Många unga människor har aldrig reflekterat över eller sparat för exempelvis arbetslöshet.

I ett svagt ekonomiskt läge blir det därför viktigare än någonsin att hushålla med våra resurser. Vi behöver full valuta för våra pengar. Slit- och slängtiden är förbi.

Men vi behöver också konsumentregler som bidrar till ett konsumentpolitiskt skyddsnät så att vi åstadkommer en balans mellan konsumentkrav och produktion. Det är väl självklart att vi konsumenter på ett helt annat sätt än vad som hittills skett måste ställa upp för aktiva miljöinsatser i vår närmiljö, sortera sopor, återvinna osv.

För liberaler är det självklart med en marknadsekonomi där konsumenten gör självständiga val mellan olika varor och tjänster. Det är själva grundpelaren för konsumentpolitiken och med fri konkurrens mellan varor och tjänster. Marknadsekonomin ger människor frihet att självständigt fatta beslut om konsumtion, arbete och sparande.

Tyvärr saknas valfrihet på den svenska marknaden. Jag tänker på den offentliga marknaden där monopolsituationen försvårar och utesluter valfriheten för konsumenten.

Den svenska maktutredningen konstaterade också att konsumenten har betydligt sämre möjligheter att påverka inom offentlig marknad än inom den privata. Ta t.ex. det senaste exemplet som är postens taxesättning för att vidarebefordra brev. 35 kr. kommer det att kosta konsumenten om man vill vara säker på att brevet skall nå adressaten nästa dag, detta trots att postverket i dag uttryckligen lovar på landets samtliga brevlådor att breven till de uppräknade områdena skall nå adressaten nästa dag. Vad har det löftet varit värt? Postkontor dras in, porton höjs och konsumenten får betala utan prut – valmöjlighet saknas, här råder monopol.

Dess värre syns inte heller 35-kronorsbrevet nå adressaten nästa dag efter vad som framkom i en tidningsnotis i dag.

För att stärka konsumentens ställning anser folkpartiet liberalerna att det är nödvändigt att bryta de offentliga monopolen. Tjänster som vård, omsorg och utbildning bör finnas i såväl offentlig som enskild regi. Det handlar om att bryta monopol och skapa mångfald och valfrihet.

Det är ett förlegat synsätt att offentligt finansierade tjänster måste vara offentligt producerade. De kan mycket väl utföras i enskild regi och därmed ge konsumenten möjlighet att välja. Tyvärr har den socialdemokratiska regeringen alltför länge styvnackat hållit fast vid monopolen och inte förmått förnya den offentliga sektorn – ett system som både skadat samhället och konsumenten.

Til syvende og sidst är det konsumeten som genom sina köpbeslut styr produktionen. Om inte en vara eller en tjänst efterfrågas, så läggs produktionen ner. Så fungerar marknaden.

Men konsumenten måste också vara välinformerad. Det är hundratusentals varor ute på marknaden och det är en omöjlig uppgift för den enskilde att hålla sig à jour med utbudet av alla varor och tjänster. Därför blir konsumentrådgivningen så viktig och så nödvändig. Det kan gälla råd före inköp

av en kapitalvara, men det kan också handla om att få råd om hushållsekonomin, hjälp till att klaga osv.

På den nationella nivån finns bl.a. konsumentverket som enligt sin instruktion har till uppgift att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser och att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Det gör man också på ett utmärkt sätt. Men behovet av kontakter från konsumenternas sida kanaliseras oftare till den lokala rådgivningen. Så fungerar närhetsbegreppet.

Konsumentverket i Stockholm drar upp riktlinjerna, utfärdar anvisningar, bevakar marknaden i stort, men det är till den lokala konsumentrådgivaren som konsumenten vänder sig. Under det senaste halvåret har det kommit alarmerande rapporter om nedläggning av den lokala konsumentrådgivningen. Vi håller på att vrida klockan tillbaka vad gäller konsumentrådgivningen ute i landet när 20–30 kommuner lägger ner sin verksamhet.

Konsumentarbetet synes nu tyvärr vara i en allvarlig situation i många kommuner, och detta i ett läge där hushållen brottas med ekonomiska problem. Vem skall t.ex. bistå konsumenten vid reklamationshanteringen? Skall alla ärenden gå till allmänna reklamationsnämnden i Stockholm? De 50 milj.kr. som kommunerna satsar på konsumentvägledning är enbart en liten del av kommunernas budget men ger i sin tur en god utdelning för konsumenterna.

Från folkpartiet liberalernas sida har vi framhållit vikten av att den kommunala vägledningen kan upprätthållas. Samhället måste ha råd att satsa på konsumentarbetet – det är insatser som ger ränta med råge på insatt kapital.

För kommunerna är det en frivillig uppgift att inrätta konsumentvägledning. Regeringen måste dock gå i spetsen för den kommunala vägledningen om inte hela konsumentarbetet skall raseras. Annars får vi se en upprepning av historien om vad som hände när den socialdemokratiska regeringen lade ned landets hemkonsulentverksamhet.

I dagarna har vi fått en proposition om den lokala konsumentverksamheten med förslag om åtgärder för att stärka den. Vi välkomnar det initiativet.

Jag är glad att konsumentminister Margot Wallström är här i dag och följer debatten om konsumentfrågorna. Det ger en extra tyngd till detta arbete som är mycket tungt och som i många fall inte tar upp den enskilde konsumentens situation. Genom debatten i dag och i den proposition som kommer tror jag att vi kan få ett stöd för den lokala konsumentvägledningen.

I det betänkande som i dag behandlas om konsumentpolitiken har folkpartiet liberalerna ett antal reservationer. Jag vill särskilt uppehålla mig vid några.

Miljömedvetandet ökar hos konsumenterna alltmer och de flesta vill på olika sätt bidra till en bättre miljö genom att välja en så miljövänlig konsumtion som möjligt. Miljöproblemen har onekligen många orsaker, men människors *beteende* är ytterst den mest betydande faktorn.

Det har uppskattats att ca 30 % av nedsmutsningen av miljön härrör från "privata beslut" av enskilda individer och hushåll. Övrigt hänför sig till företags- och organisationsverksamhet.

Konsumentens beslut och handling skapar alltså miljöproblem som borde åtgärdas på olika sätt mycket mer än vad som sker i dag. Medlen är: informa-

tion, attitydpåverkan, genomförande av beslut osv. Det blir t.ex. konsumentens beslut att ta på sig omaket att hantera avfallet, om man vill uppfylla sina långsiktiga värderingars krav på en bättre miljö.

Många beslut är sådana att de kräver att man handlar konsekvent – inte bara en gång, utan dag efter dag. Det kostar på att i ett eller annat avseende avstå från det moderna samhällets bekvämligheter. Men det kan också vara så enkelt som att använda mer miljövänligt tvättmedel, att slösa mindre med förpackningar osv.

Jag är medveten om att konsumentverket gör värdefulla insatser på miljöområdet men det är otillräckligt. Mina erfarenheter från studieresor till andra länder visar att miljöarbetet där har en mycket större dignitet. Ta t.ex. Västtyskland som har hunnit betydligt längre med sortering av sopor. Även beträffande miljömärkning agerade man tidigt – redan på slutet av 1970-talet – och nu har man utfärdat ca 3 500 licenser inom 62 produktgrupper.

Miljömärkningen av produkter går tyvärr också i Sverige alltför långsamt. Vi väntar på miljömärkning av biltvättar, gräsklippare, lågspolande toaletter m.m. I Norge tar man exempelvis upp produkter som färg, lack och kopieringspapper.

Konsumentens positiva attityd måste tas till vara nu. Jag yrkar därför bifall till reservation 7 med syftet att ge regeringen till känna behovet av ökade insatser för miljövänlig konsumtion.

Konsumenternas köpkraft kommer att minska på grund av landets ekonomiska problem. Många hushåll klarar redan i dag inte av sin ekonomi, och till bilden hör att hushållens skuldsättning har ökat lavinartat under hela 1980-talet. Vi har i landet ca 270 000 hushåll som inte klarar sin budget utan måste få socialhjälp. Sedan 1982 har deras antal ökat med 40 000 trots att vi haft en högkonjunktur. Många unga hushåll fastnar i skuldfällan, som för många räcker i tiotals år.

Att hushållens ekonomi kommer att försämras med stigande arbetslöshet är alltför lätt att inse. För att offensivt kunna bemöta ett för hushållen prekärt läge krävs därför extra ordinära insatser, men även ett mycket mer utbyggt hushållsrådgivningssystem med kontakter till den kommunala rådgivningen. Rådgivningen skall ju vara lättillgänglig. Detta är en rådgivning som ständigt måste upprepas och förnyas – det kommer ju fram nya hushåll med nya problem.

Budgetrådgivning innebär inte bara att hjälpa hushållet på kort sikt, utan också att åstadkomma en långsiktig lösning. Den försöksverksamhet som nu pågått i vissa kommuner har gett positiva effekter, men den är mycket sårbar och behöver därför förstärkas.

Vi i folkpartiet liberalerna anser att regeringen bör mer uppmärksamma dessa frågor och, särskilt i samband med konsumentverkets fördjupade anslagsframställning, lyfta fram dessa problem.

Jag yrkar inte i dag bifall till vår reservation, eftersom denna fråga säkert kommer att diskuteras ytterligare i den proposition som nu är framlagd och som handlar om den kommunala konsumentvägledningen.

För konsumenten förblir konsumentupplysning liksom varuprovningar, varudeklarationer och produktinformation med datateknik viktiga hjälpmedel.

Som konsument har du inte själv möjlighet att prova alla varor, men du är beroende av fakta innan du köper in varan.

Konsumentverket utför i egen regi och efter eget initiativ jämförande tester men i alltför begränsad omfattning, därför att provningsverksamheten kräver relativt stora ekonomiska resurser.

Testerna har stor genomslagskraft i och med att de publiceras i verkets egen tidning Råd och Rön efter överenskommelse med tillverkaren/beställaren. I princip måste produkten få högsta betyg för att säljas i Sverige. Om varan inte tillgodoser högt ställda krav dras den bort från marknaden av försäljaren. Vi konsumenter har stor nytta av provningsverksamheten genom besparingar i form av både pengar och tid.

I samarbete med de nordiska länderna pågår också provningsverksamhet. I en gemensam reservation från folkpartiet, moderaterna och centern begär vi nu att såväl konsumentverkets på eget initiativ utförda jämförande varuprovningar som den uppdragsfinansierade bör utvidgas. Det ekonomiska överskottet från den uppdragsfinansierade skulle då kunna användas i arbetet med de jämförande varuprovningarna. Detta är en verksamhet som måste byggas ut.

Jag yrkar bifall till reservation 14.

Ett annat gammalt önskemål som vi liberaler har fört fram gäller behovet av varudeklarationer. På 1950-talet startade Varudeklarationsnämnden sin verksamhet som ideell förening. Då fanns ett drygt hundratal gällande varudeklarationer inom olika områden som livsmedel, heminredning, kläder m.m. Det var ett system som byggde på frivillighet från tillverkarsidan. Av skilda skäl upphörde systemet i Sverige medan man både i Norge och Danmark bibehållit varudeklarationerna. Varudeklarationsnämnderna där samarbetar med branschorganisationerna på frivillig väg, och konsumenterna är nöjda. Man får sin vägledning vid köptillfället med VDN-märket.

I Sverige har möbelbranschen behållit VDN-märkningen. Vi anser nu som tidigare att konsumentverket bör ta erforderliga initiativ för att utveckla varudeklarationssystemet. Det räcker inte som utskottet skriver att räkna med att verket självt tar erforderliga initiativ. Här behövs ett klart uttalande från riksdagen.

Jag yrkar bifall till reservation 15.

Ett annat hjälpmedel som gör att det mer traditionsbundna köpmönstret kan förändras för konsumenten utgör telekommunikationerna. Med modern teknik, t.ex. videotex och text-TV, kan en mer breddad information lämnas till konsumenten. Varu- och tjänsteförteckningar och även annan information kan sättas samman i branschvisa databaser, som konsumenten själv kan ta del av på ett mycket mer informativt sätt än med konventionella medel.

I Frankrike finns t.ex. telefonkatalogen tillgänglig på dataskärm. Det pågår också en rad försök i Västerås, Göteborg och Ekerö.

Eftersom tiden går skall jag inte uppehålla mig mer kring denna reservation. Jag yrkar bifall till vår reservation som gäller videotex.

Till sist: Konsumentfrågorna blir mer och mer internationella. Handeln över gränserna ökar. För folkpartiet liberalernas del anser vi att EG-samarbetet kommer att gynna konsumenterna. Vi kan inte enbart oroa oss för EG. Vi bör se möjligheterna.

På samma sätt som EG blir ett socialpolitiskt kulturellt nätverk kommer också konsumenternas gemensamma intressen att bidra till en utvecklad marknad och ett konsumenternas nätverk.

För övrigt yrkar jag bifall till de reservationer som folkpartiet finns med på. En del av dessa reservationer rör konsumentköplagen, som Charlotte Cederschiöld redan redovisat, som trädde i kraft så sent som i januari detta år.

Frågor som berör avbeställning och garantier finns i reservationerna 30 och 29. För den senare, garantierna, anser vi det viktigt att regeringen noga följer utvecklingen och återkommer med ändringsförslag där så behövs.

För avbeställning vid konsumentköp kvarstår den kritik som vi redan i höstas riktade mot förslaget.

I detta anförande vill jag slutligen peka på att vi i ett särskilt yttrande tagit upp myndighetsstrukturen inom både konsument- och företagaområdet. I den översyn som nu aviseras av regeringen i berörda myndigheter förutsätter vi att bl.a. konsumentverket, statens pris- och konkurrensverk och näringsfrihetsombudsmannen kommer att ingå i detta arbete.

Vi gör allt detta för konsumentens bästa.

Anf. 4 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Konsumentpolitiken är en mycket viktig uppgift för samhället. Den skall bidra till att skapa förutsättningar för enskilda personer att medvetet och effektivt kunna hushålla med resurserna och kritiskt kunna välja bland utbudet av varor och tjänster. Kunniga och medvetna konsumenter kan därigenom i hög grad förbättra sin och sin familjs ekonomi genom ett rationellt utnyttjande av sina ekonomiska resurser. I tider som nu av ekonomisk åtstramning och stor skattebelastning på nödvändighetsvaror som livsmedel, boende och nödvändiga resor är det särskilt viktigt att konsumenterna har förutsättningar att göra rationella avvägningar inför inköp.

Genom att ställa krav på produkter och produktutbud påverkar medvetna konsumenter även tillverkare, producenter och importörer. Konsumenternas efterfrågan och krav betyder härigenom mycket för satsning på forskning och produktutveckling i riktning mot allt ändamålsenligare produkter.

Konsumenterna kan t.ex. genom att efterfråga miljövänligt tillverkade produkter i hög grad driva på utvecklingen mot miljövänligare tillverkningsmetoder och ur allmän hälsosynpunkt bättre produkter liksom varor och produkter som efter förbrukning medför så små miljöstörningar som möjligt. Kunniga, upplysta och medvetna konsumenter blir härigenom en viktig förutsättning också för att vi skall anpassa det moderna konsumtionssamhället till de förutsättningar som naturen ger. Konsumentpolitiken blir på grund härav en viktig del av miljöpolitiken.

För att konsumenterna genom medvetet handlande skall kunna påverka sin egen ekonomi, produktutvecklingen och bidra till miljöpolitiska framsteg, fordras att alla får tillräcklig utbildning och information. Dessutom är det nödvändigt att det finns regler om innehållsförteckning, uppgift om ursprungsland, miljöpåverkan och pris inkl. jämförelsepris för att en konsument skall få erforderlig information för att kunna fatta rationella beslut vid inköp.

Mot bakgrund av dessa allmänna synpunkter vill jag övergå till det föreliggande betänkandet. Där behandlas några för konsumentpolitiken viktiga frågor. Några andra, även de viktiga frågor, nämligen prisinformation och kommunernas konsumentpolitiska verksamhet, kommer ju att behandlas senare i vår, eftersom regeringen nyss har avlämnat en proposition och en skrivelse om dessa båda spörsmål.

Herr talman! Jag vill något kommentera några av de många frågor som behandlas i detta betänkande, och då främst de reservationer som har föranletts av centermotioner.

I reservation 28 tar vi upp frågor om varudeklarationer om miljöskadliga ämnen. Det finns på marknaden för närvarande en stor mängd varor som, trots att de kan misstänkas innehålla miljöskadliga ämnen, inte är försedda med varudeklaration. Det gäller t.ex. hushålls- och rengöringsartiklar samt kosmetika och andra liknande produkter som innehåller allergiframkallande ämnen eller ämnen som skadar miljön. Det arbete som har bedrivits i många år av bl.a. kemikalieinspektionen i syfte att få till stånd en förbättrad information om miljö- och hälsofarliga ämnen har inte fått nämnvärd effekt i konsumentledet.

Inom centern ser vi det som ett mycket angeläget konsument- och miljöintresse att allmänheten snarast möjligt får tillgång till varudeklarationer gällande nämnda produkter. Det bästa är om vi kan ersätta farliga ämnen och ingredienser med miljövänliga. Men till dess detta är möjligt är det ett krav att varudeklarationer skall finnas till vägledning för oss alla som konsumenter, så att vi – om vi vill – kan undvika att bidra till miljöförstöring eller att riskera att drabbas av allergi.

Herr talman! Jag yrkar därför bifall till reservation 28 med krav på ett tillkännagivande till regeringen.

Vid årsskiftet trädde den nya konsumentköplagen i kraft. I vår motion har vi tagit upp två frågor som hör samman med denna lag.

Den första frågan gäller det problem som uppstod efter årsskiftet på grund av att säljarna i stort sett upphörde med att ge garantier. Vi anser det vara beklagligt ur konsumentsynpunkt om köparnas ställning genom den nya lagen i praktiken försvagas, trots att syftet var att stärka konsumenternas ställning. Både i vår motion och i reservation 29 betonar vi vikten av att regeringen noga följer utvecklingen och – om det bedöms erforderligt – återkommer till riksdagen med förslag till ändringar av konsumentköplagen i vad gäller det ekonomiska ansvaret för köpare och säljare.

Den andra frågan, som gäller konsumentköplagen, debatterade vi även i våras när lagen antogs. Det gäller den genom konsumentköplagen egentligen upphävda regeln att "avtal skall hållas". Vi vidhåller att det var olyckligt att man i konsumentköplagen gjorde ett så allvarligt avsteg från en i vårt land traditionell grundprincip. Det fordras enligt vår mening mycket starka skäl för att frångå en sådan princip. Vi har inte funnit att sådana skäl föreligger. Den oinskränkta avbeställningsrätt som infördes kan leda dels till att enskilda i egenskap av konsumenter inte gör tillräckligt nogranna överväganden innan avtal ingås, dels till att respekten för ingångna avtal starkt reduceras. Det blir en icke önskvärd rättsutveckling. För främst mindre näringsidkare kan den generella avbeställningsrätten vålla problem. Vid en samlad

bedömning kan vi inte finna att det är ett konsumentintresse att man slipper respektera ingångna avtal.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 30, som är grundad på vår motion och på andra motioner. Vi kräver återinförande av grundprincipen att avtal skall hållas. Speciella skäl skall föreligga för att man som köpare skall kunna undantas från regeln. Vi har angivit sådana skäl tidigare. Det kan exempelvis gälla dödsfall inom familjen, skilsmässa, arbetslöshet och sjukdom, som avsevärt kan ha ändrat förutsättningarna för konsumenten efter undertecknandet av avtalet.

Herr talman! Jag vill i korthet beröra övriga frågor i betänkandet. Det kan nämnas att centern står bakom reservationer om konsumentverkets varuprovningsverksamhet, standardiserad varuinformation och produktinformation med datateknik. Dessutom deltar centern liksom tidigare i reservationer med krav på att den konsumenttekniska nämnden bör avvecklas, att medel för konsumentforskning bör disponeras av humanistisk- samhällsvetenskapliga forskningsrådet samt att forskningsintressena skall vara representerade i miljömärkningsstyrelsen.

Till slut vill jag, herr talman, påpeka att det från konsumentpolitisk synpunkt är väsentligt att samhället utformas så, att det ger goda förutsättningar för den enskilde i egenskap av konsument. Centerpartiet arbetar för ett decentraliserat samhälle med rättvis fördelning av resurserna både mellan olika grupper och mellan olika delar av landet. Därmed sprids service, som är nödvändig inte minst från konsumentsynpunkt. En i vidaste mening positiv konsumentpolitik främjas enligt vår mening bäst i ett decentraliserat samhälle med marknadsekonomiskt system och med olika typer av företag som konkurrerar på lika villkor och som genom lagstiftning verkar inom ramen för sociala, miljömässiga och regionalpolitiska hänsynstaganden.

Anf. 5 ELISABETH PERSSON (v):

Herr talman! Vi har nu att bl.a. besluta om anslaget till konsumentverket och inriktningen av verkets arbete. Tidigare riksdagsbeslut har slagit fast att målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Viktiga utvecklingslinjer som har utpekats är bl.a. att den lokala verksamheten skall ha hög prioritet. Konsumentpolitisk verksamhet skall finnas i alla kommuner. De lokala konsumentmyndigheternas arbetsuppgifter och myndigheternas samarbete med andra intressenter skall ha stor omfattning, och särskilt utsatta grupper skall stödjas. Forskning om konsumenternas förhållanden skall ha hög prioritet.

Herr talman! Vi har just i dagarna fått i våra händer en regeringsskrivelse om den lokala konsumentverksamheten, och eftersom vi alltså kommer att debattera just denna viktiga del senare verkar det kanske onödigt att inleda med att påminna om inriktningen av det konsumentpolitiska arbetet, men enligt min mening är det faktiskt inte så. Olika konsumentpolitiska frågor hänger samman som en kedja. Brister en länk, eller saknas några länkar, är det inte längre en kedja utan smådelar som var för sig inte är till så stor nytta. Anslaget till det statliga konsumentverket – som är en viktig länk i den kon-

sumentpolitiska kedjan – är alltså avhängigt av att andra delar eller länkar fungerar.

Nu har vi tyvärr ingen fungerande nyttig och användbar kedja. En bit, konsumentverket, får drygt 75,5 miljoner i anslag och fungerar hyggligt; andra länkar saknas eller är alltför svaga. Till de senare hör den lokala konsumentverksamheten – som vi alltså återkommer till – en annan är konsumentforskningen. Ytterligare en är stödet till oberoende konsumentrörelser. Prismärkning och därmed sammanhängande frågor är också angelägna konsumentfrågor, som ingår i den här kedjan, men även dessa kommer vi att behandla senare, varför jag inte skall ta upp dem här.

Herr talman! Riksdagens sex partier har – för att använda ett s.k. understatement – en något differentierad syn på vad konsumentpolitik innebär i allmänhet och vad konsumentverket skall syssla med i synnerhet.

Miljöpartiet har dels synpunkter på tjänstefördelningen vid verket, dels uppfattningen att verket bör bli bättre på marknadsföring. Miljöpartiet vill också ha 10 miljoner extra för att utbilda konsumentrådgivare i kommunerna.

Jag tycker faktiskt inte att det är riksdagens uppgift att gå in och peta i olika verks tjänstefördelning. Att vänsterpartiet står bakom avstyrkandet av den motion där detta föreslås har ingenting med det statsfinansiella läget att göra – utskottsmajoriteten skriver faktiskt så i betänkandet. Saken är enligt min mening av rent principiell betydelse. Vi, riksdagen, skall anvisa mål och inriktning för konsumentpolitiken och tilldela resurser för att målen skall kunna uppnås, inte detaljstyra tjänstefördelningar. Sådant måste vi med förtroende överlämna till konsumentverket självt. I andra sammanhang kommer andra verk i fråga. Vad konsumentverkets utbildning av konsumentvägledare beträffar menar jag att 10 miljoner nog är att ta i litet grand med tanke på att hela budgeten uppgår till 75 milj.kr. Det stora problemet är att det inte finns konsumentvägledare att utbilda, inte att konsumentverkets utbildning i och för sig inte har fått tillräckliga resurser eller inte är tillräckligt bra.

En socialdemokratisk motion tar däremot upp vänsterpartiets gamla resonemang om det skeva förhållandet mellan näringslivets satsningar på reklam och marknadsföring och satsningarna på konsumentupplysning och konsumentforskning. Frågan om hur en ökning av reklamskatten kunde utformas och hur medlen lämpligen kunde användas för konsumentupplysning och konsumentforskning bör, föreslås det i motionen, övervägas i lämplig form. De här motionärerna ser vilket underläge konsumentfrågorna befinner sig i, och jag anser att deras hovsamma yrkande borde vinna gehör, inte bara från oss i vänsterpartiet och från miljöpartiet, som står bakom vår motion, utan också i deras eget led. Men återigen för utskottsmajoriteten – och därmed deras egna partikamrater – ett märkligt resonemang för att avslå motionen. Visserligen delar man motionärernas uppfattning i fråga om behovet av en förstärkt konsumentupplysning och konsumentforskning, men för sex år sedan tog skatteutskottet avstånd från att pengar som kommit in till statskassan från reklamskatt skulle användas för utbyggnad av den kommunala konsumentvägledningen och till allmänna reklamationsnämndens verksamhet. Nog kunde man väl åtminstone bemödat sig om att komma med litet egna eller nya argument för detta avslag. Ännu hellre kunde man naturligtvis bi-

fallit motionen, eftersom man delar motionärernas uppfattning om behovet av konsumentforskning och konsumentvägledning. Förhållandena har faktiskt ändrat sig en hel del sedan 1986.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 4 och därmed till motion L718.

Moderaterna vill också nu ändra på konsumentverkets arbetsuppgifter. Förra året ville de att konsumentverket skulle koncentrera sig på säkerhetsfrågor, produktkontrolltester och EG-standarder. Det innebar att de bl.a. ville få bort konsumentverkets uppgift att uppmärksamma konsumentgrupper som ekonomiskt, socialt eller utbildningsmässigt är svaga. De ville ta bort konsumentverkets uppgift att övervaka marknadens utbud samt näringsidkarnas marknadsföring och säljvillkor, för att ta några exempel.

I år uttrycker man sig på så sätt, att man vill renodla konsumentverkets uppgifter. I stort sett betyder det att man vill inskränka konsumentverkets verksamhet till att omfatta den uppdragsfinansierade provningsverksamheten. Till råga på allt vill man slå ihop konsumentverket och SPK. Moderaterna är vidare det enda parti som inte anser att det finns behov av förstärkt konsumentupplysning och konsumentforskning. Som väl är står moderaterna helt ensamma om åsikterna att rasera den konsumentverksamhet som konsumentverket bedriver. Egentligen borde man kanske förbigå detta med tysthet. Men jag anser ändå att det är viktigt att visa fram vilken negativ inställning till konsumentfrågor som finns här i riksdagen, representerad av moderata samlingspartiet, och vilka intressen som moderaterna representerar. Inte är det de resursfattiga eller svaga konsumentgrupperna. Nej, i det här frågorna företräder moderaterna ensidigt den part på marknaden som satsar över 30 miljarder kronor varje år för att få sina varor sålda till varje pris.

Till råga på allt, herr talman, går Charlotte Cederschiöld så långt i sin aningslöshet att hon för bara en halvtimme sedan i talarstolen påstod att reklam skulle bidra till lägre priser. Man behöver inte ha särskilt djupa kunskaper i företagsekonomi för att ta sig för pannan inför ett sådant huvudlöst uttalande. I ett annat sammanhang säger hon att majoriteten har bristande respekt för fakta och kunskaper. Det gällde forskningsrepresentation i miljömärkningsnämnden. Jag vill faktiskt efterlysa litet mer respekt för fakta och kunskaper innan man säger något sådant.

I betänkandet talas det i olika sammanhang om forskning i samband med konsumentfrågor. Folkpartiet motionerar om att miljömärkningsstyrelsen bör tillföras forskningskompetens, för att ta ett exempel, och moderaterna vill att humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet skall fördela de 2 miljoner som föreslås för konsumentforskning. Vi i vänsterpartiet anser att det är mycket viktigt med förbättrad konsumentforskning. Vi anser inte att den sektorsforskning som i dag bedrivs fyller kraven och behovet av forskning inom området. Man kan lugnt säga att konsumentforskningen måste få högre status, samlas ihop under högskolans tak och få mer resurser. Vi anser att det bör skapas en ny temainstitution, gärna kallad Tema konsument, som kan samla alla de olika vetenskapliga aspekter som bör läggas på konsumentforskning. Detta forskningsfält är osedvanligt brett och omfattar ämnen som

ekonomi, beteendevetenskap, teknik, juridik och samhällsvetenskap. Därför lämpar det sig väl för temaforskning.

Jag sade att jag inte tänkte ta upp den lokala konsumentverksamheten. Men jag vill ändå notera att folkpartiet och Ulla Orring i närmast lyriska ordalag tar upp den lokala konsumentvägledningen. Det gläder mig. Jag hade inte kunnat formulera det bättre själv, trots att vi har drivit denna fråga under många år. Det gläder mig och det gläder oss i vänsterpartiet. Jag kommer att minnas vartenda ord, och jag kommer att påminna om den positiva inställning som folkpartiet ger uttryck för när frågan nästa gång kommer upp som eget ärende. Vi räknar då med folkpartiets fulla stöd för våra reella och konkreta förslag till åtgärder för stöd och utveckling för den lokala konsumentverksamheten.

Några ord om märkning av produkter. Vänsterpartiet tycker att det är bra att det börjar byggas upp ett system för miljömärkning av produkter inom ramen för SIS certifieringssystem. Vi är positiva till all ärlig och lättförståelig information till konsumenterna om vad varorna innehåller.

Vi tycker att det är bra att kemikalieinspektionen har startat ett särskilt arbete för att ta fram ett system för märkning av miljöfarliga kemikalier. Men ack, vad långsamt det går och vad svårt det är att märka några effekter av kemikalieinspektionens arbete ute i konsumentledet! Åtminstone så vardagliga varor som hushålls- och rengöringsartiklar tycker vi borde kunna prioriteras när det gäller upplysning om allergi- och miljörisker. Det är klart otillfredsställande att det inte finns tvingande regler om uppgifter om allergirisker för kosmetika och hygienartiklar. Vänsterpartiet står bakom reservation 28 om varudeklarationer om miljöskadliga ämnen.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om stödet till oberoende konsumentorganisationer. Vänsterpartiet menar att det föreslagna anslaget till de fria konsumentorganisationerna är otillräckligt, inte minst med tanke på det stora intresse som börjar växa fram för konsumentfrågor, livsmedelspriser och matkvalitet. Ett ökat stöd skulle göra det möjligt att fånga upp väsentliga konsumentspörsmål på ett mer påtagligt sätt direkt ute hos konsumenterna. Ett ökat stöd till ideella konsumentrörelser står inte i någon som helst motsättning till kravet på utökad lokal konsumentverksamhet, utan skall ses som ett värdefullt komplement till den verksamheten. Utomlands är dessutom nästan all konsumentverksamhet uppbyggd på ideell basis. Samarbete mellan den svenska konsumentrörelsen och konsumentorganisationerna i andra länder blir i takt med vår ökade internationella handel med livsmedel och andra nödvändiga varor allt viktigare. Vi föreslår att anslaget höjs från 2 till 5 milj.kr. fr.o.m. budgetåret 1991/92. Vi har tyvärr inte utskottsmajoriteten med oss i detta yrkande. Utskottsmajoriteten hänvisar även här till det statsfinansiella läget. Jag undrar, inom parentes sagt, om det finns något annat utskottsbetänkande som så formligen genomsyras av bekymmer om det statsfinansiella läget som det betänkande vi behandlar nu och som berör konsumentfrågor. Utskottet avstyrker motionerna om ökat stöd till ideella konsumentorganisationer.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 22, i fast förvissning om att landet därmed inte går mot en finansiell eller ekonomisk undergång.

Anf. 6 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Jag vill först påpeka att om man vägrar representation för forskningen visar det inte direkt respekt för fakta och kunskaper. Problemet i den här kammaren är inte att få fram fler jultomtepolitiker. Problemet är att de som står upp för konkurrensen har varit litet illa och svagt företrädda här. Det visar också det resonemang som Elisabeth Persson för. Det visar att hon just inte för står marknadens principer. Reklamen breddar marknaden, den ger en större marknad. Det sänker styckekostnaden. Det är inte alls så att reklamen måste göra varan dyrare, som vänstern alltid tycks tro.

Man kan för att sammanfatta kritiken säga att de ekonomiska problem som vi har i landet och den ekonomiska stagnation vi har inte är frikopplade från politiken, vilket vänsterpartier har en tendens att tro. Därför är det för oss nödvändigt att få fram en politik som skapar största möjliga effektivitet, där man får ut så mycket som möjligt för varje krona. Det borde även Elisabeth Persson inse.

Jag vill justera mitt yrkande, så att vi kan spara litet tid vid voteringen. Jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 6, 29 och 30.

Anf. 7 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Jag förstår inte vilken värld Elisabeth Persson lever i. Hon har ju inte upplevt och hon känner heller inte till att vi i det här landet för närvarande har en stor ekonomisk kris och att hushållen också står inför stora ekonomiska påfrestningar i och med den arbetslöshet som vi har. I morse intervjuades i radion en arbetsförmedlare i Malå, som talade om att man där redan nu har 4 % arbetslöshet. Mot den bakgrunden tycker jag att det är bra att kommunerna, staten och hushållen lär sig att hushålla.

Jag vill här i min replik också beröra det uttalande som har gjorts om konsumentforskningen. Jag tror inte att man skall öronmärka medel för särskild forskning för konsumenterna. Den forskningen skall i stället finnas breddad inom olika institutioner. Vi säger i vår reservation i detta sammanhang att vi tycker att forskning för konsumenterna bör ligga inom det humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets ansvarsområde. Vi tror alltså att det är lämpligast att ha det så.

Det är min förhoppning av vi skall kunna uppmuntra till ytterligare forskning inom konsumentområdet.

Också då det gäller kommunerna och konsumentvägledningen tror jag att Elisabeth Persson har varit sovande. Under de 25 år som jag har jobbat med konsumentpolitik och konsumentfrågor har jag alltid talat för den lokala konsumentvägledningen. Jag håller med om att jag är lyrisk på den punkten, Elisabeth Persson! Den lokala konsumentvägledningen är oerhört viktig. Om lokal konsumentvägledning saknas, blir lagar och regler betydelselösa. Det viktiga är att konsumenterna på det lokala planet kan få sin rådgivning. Jag kommer att jobba för att detta skall vara möjligt.

I det konsumentpolitiska program som vi i folkpartiet antog på vårt landsmöte i höstas säger vi att det bör finnas en lokal konsumentvägledning.

Till sist en korrigering och ett förtydligande beträffande mina ställningstaganden avseende de reservationer som är fogade till betänkandet – detta med tanke på att voteringsförfarandet skall förenklas. Självfallet gäller våra

ställningstaganden som återfinns i reservationerna i betänkandet. Men jag nöjer mig nu med att yrka bifall till reservationerna 7 och 15.

Anf. 8 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Reklamen bidrar till att styckekostnaden kan sänkas, säger Charlotte Cederschiöld. Jag reagerar mot detta påstående. Men jag håller med om att det finns åtminstone ett exempel på att mer reklam gör att styckekostnaden kan sänkas. Jag tänker då på direktreklam tryckt på papper. Det är klart att styckekostnaden för varje enskilt reklamblad påverkas av upplagans storlek. Men jag tror faktiskt inte att det är det som Charlotte Cederschiöld försöker säga. Jag vill ha bevis här för att bli övertygad. Jag tycker att det som Charlotte Cederschiöld här har hävt ur sig är typiska moderatargument. Det finns ingenting som vare sig visar eller bevisar att det skulle förhålla sig på det sätt som Charlotte Cederschiöld säger.

Själv är jag sedan födseln förtrogen med det privata näringslivet. Visserligen rörde det sig om en verksamhet i mycket liten skala. Mina föräldrar hade nämligen en affär för sängkläder. Deras reklam för varorna – när de hade råd att satsa på annonsering – innebar dock inte att priset på de täcken eller kuddar som såldes kunde sänkas. På sikt blev det naturligtvis en fördyring vad gäller de enskilda varorna. Mina föräldrar måste ju få in vad de hade satsat. Alternativet var att det blev en förlust. Även detta exempel på en liten verksamhet visar alltså hur det i realiteten förhåller sig.

Ulla Orring säger att det med hänsyn till den ökande arbetslösheten skulle finnas anledning att avslå förslag om resurser till den ideella konsumentverksamheten. Jag förstår inte riktigt resonemanget. När man skall lära sig att hushålla är det ju viktigt att det finns en bra och aktiv konsumentverksamhet. Det gäller alldeles särskilt när man går in i en lågkonjunktur. I initialskedet är det nog väl satsade pengar om ytterligare någon miljon kunde anslås för detta ändamål.

Så något om den lokala konsumentverksamheten och folkpartiets inställning i det avseendet. Jag försökte uttrycka min beundran för Ulla Orrings argumentation när det gäller den lokala konsumentverksamheten. Jag menar faktiskt allvar när jag säger att jag själv inte hade kunnat uttrycka mig bättre än vad Ulla Orring gjorde. Det är mycket glädjande att vi står på samma sida när det gäller den här verksamheten. Jag hoppas att det kommer att ge utslag när vi senare återkommer till frågan. Jag har ingenting emot att vända och säga att vi ställer oss bakom folkpartiets, som jag hoppas, radikala krav när det gäller utvecklingen på den framtida lokala konsumentverksamhetens område.

Anf. 9 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Elisabeth Persson tycks lida av fördomar när det gäller moderaterna. Jag menade just vad jag sade, ingenting annat.

Men varför deltar ni inte i stället i vår kamp för att kringgärda reklamen? Ingen vill ju förbjuda reklamen. Den finns alltså kvar. Men vi vill kringgärda den, så att den inte får negativa effekter. En viktig del är grupptalan – en fråga som vi har drivit och som regeringen nu tydligen också fastnat för.

Bara ett exempel på hur detta med bristande konkurrens har fallit ut.

SPK, statens pris- och konkurrensverk, har undersökt förhållandena vad gäller monopol och konkurrens inom olika branscher. Inom 40 branscher kan vad som kallas fåtalsdominans konstateras. Man hävdar alltså att det inte är fråga om någon effektiv marknadsekonomi i Sverige, inte ens på den privata sidan – hur det ser ut på tjänstesidan skall vi bara inte tala om! Förståelsen för konkurrensen har varit mycket dålig. När konsumentverket kom till formulerade sig majoriteten så här: Vid bedömningen av hushållens behov kan man i konsumentverkets arbete inte i någon avgörande grad bygga på konsumenternas anspråk. Behoven måste här som i annat samhällsarbete formuleras med utgångspunkt från samhällets ambitioner om individernas välbefinnande.

Det är den typen av utgångspunkter som vi inte har någon tilltro till. Dessutom finns det i socialdemokraternas 90-talsprogram s. 169 en passus om att politikerna även fortsättningsvis skall bestämma produktionen. Vi vill alltså ha en vridning här. Vi vill åstadkomma en större förståelse för konkurrensen.

Anf. 10 ULLA ORRING (fp) replik:

Herr talman! Beträffande stödet till de frivilliga organisationerna innebär Elisabeth Perssons resonemang 5 miljoner mera än vad vi andra talar om. Men de frivilliga organisationerna får ju stöd i och med anslaget till konsumentverket. Hela tiden har jag i mitt arbete, och det gäller då också konsumentpolitiken, velat uppmuntra till fler frivilliga konsumentorganisationer. Det är svagt att det i Sverige inte har funnits tillräckligt många frivilliga organisationer som har arbetat med dessa frågor. Den här modellen finns i andra länder och är där väl utvecklad. Därmed engagerar sig också konsumenterna på ett helt annat sätt än som blir fallet med ett statligt verk.

Den kommunala verksamheten är en frivillig verksamhet, och det skall också vara en sådan från kommunernas sida. Vad vi i folkpartiet liberalerna vill understryka är detta med hur man skall jobba och hur man från konsumentverkets sida skall knyta bättre kontakter med de lokala konsumentnämnderna. Den frågan återkommer vi till senare i samband med behandlingen här i kammaren av det förslag som nyligen har lagts fram och som handlar om den kommunala konsumentvägledningen. Jag tycker att vi måste lyfta fram frågan om den lokala konsumentverksamheten. Men det är ett frivilligt åtagande från kommunerna sida, och skall så förbli. Det är kommunmedborgarna som med sina insatser skall stötta och skjuta på här, så att vi får en lokal konsumentnämnd.

Anf. 11 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Jag noterar med tillfredsställelse att Charlotte Cederschiöld nu backar vad gäller hennes värsta uttalanden om t.ex. reklamen.

Sedan bara en liten korrigering, Ulla Orring! Tack vare oss i vänsterpartiet fick de oberoende konsumentorganisationerna förra året 2 miljoner. Vi vill nu plussa på med 3 miljoner, så att det alltså blir 5 miljoner. Vi begär således inte ytterligare 5 miljoner. I och för sig är det en bagatell i sammanhanget. Men det är i varje fall så det förhåller sig.

Tredje vice talmannen anmälde att Charlotte Cederschiöld anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 12 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Det var efter andra världskriget som den materiella välfärden blev ett uttalat och självständigt mål i samhället. Victor Lebow, en amerikansk företagsanalytiker, konstaterade redan då: "Vår enormt produktiva ekonomi kräver att vi gör konsumtion till vårt sätt att leva, att vi förvandlar köpandet och förbrukningen av varor till ritualer, att vi söker vår andliga tillfredsställelse i konsumtion. Vi behöver i allt större utsträckning skaffa oss saker som konsumeras, bränns upp, slits ut, för att köpas på nytt och sedan återigen kastas."

På den vägen är det. Västerlandet – ja, hela världen – har sedan dess gjort sitt bästa för att följa Lebows anvisningar. Konsumtionsnivån har ständigt stigit, ändliga resurser förbrukats, sopbergen växt, utsläpp och avgaser anhopats till den grad att planetens överlevnad är hotad. Välfärden har blivit den globala ofärden.

Det är ett perspektiv som vi bör ha i sinnet inför alla i beslut i riksdagen, även när vi diskuterar konsumtpolitik. Vi har inte bara en ekonomisk kris, vi har också en ekologisk kris, en överlevnadskris för livet på jorden.

Hur väl Lebows anvisningar för vårt liv har slagit igenom syns bl.a. i obalansen mellan de resurser som läggs på konsumentskydd och de resurser som läggs på reklamsatsningar, i obalansen mellan de forskningsresurser som samhället ger till produktutveckling och konsumentpåverkan av olika slag samt företagsekonomisk forskning och de resurser som ges till forskning ur konsumentpolitiskt perspektiv.

Jag vill också påminna om att när de liberala ekonomiska teorierna formulerades för mer än 200 år sedan utgick de från att konsumenten var den som skulle styra produktion och marknad. Dagens ekonomiska liberalism har andra utgångspunkter. Den utgår i huvudsak från näringslivets intressen av att sälja mer.

Inriktningen mot konsumtion är så konsekvent etablerad, att den fortsatta kursen är fastlagd på ett sätt som är svårt att ändra. Det är svårt att med enstaka radikala politiska beslut ändra kursen. De steg som vi föreslår är små men syftar till att stödja denna kursändring, som måste ha sitt starkaste fotfäste på gräsrotsnivå genom att vanliga människor ändrar beteende och ställer andra krav på samhället, på näringslivet och på politikerna.

En sak som vi kan besluta om är att ge medel till forskning ur konsumentperspektivet. Förra budgetåret fick konsumentverket 2 milj.kr. till konsumentforskning. Samma belopp är föreslaget för nästa budgetår. Det innebär i realiteten en minskning med tanke på den inflation som vi har. Och universiteten tar numera ut en administrativ avgift. Det är väldigt olyckligt eftersom konsumentforskningen är så eftersatt. Forskare vågar inte satsa på den. Konsumentverket har svårt att hitta forskare som har det rätta perspektivet, "underifrån-perspektivet" om man tänker sig konsumenten underifrån. Om man inte bygger ut det här, kommer ingen att våga satsa på sådan forskning. Men man kan inte bygga ut det fort. Vårt förslag om ytterligare 520 milj.kr. grundar sig på en indexuppräkning med 5 % i fast penningvärde och en kom-

pensation för de ökade administrativa kostnaderna, eftersom universiteten nu tar ut en avgift.

Jag hade nästan hoppats, måste jag erkänna, att jag skulle få utskottet med på det här förslaget, eftersom det är så blygsamt när det gäller pengar. Men jag måste beklaga att inte utskottsmajoriteten, faktiskt inget av partierna i utskottet, går på vår linje. Jag ämnar begära votering på den reservation som handlar om forskning, nämligen reservation 24.

Sedan vill jag ge min syn på reservation 25, som de borgerliga partierna har avgivit, där de vill att konsumentforskningen skall styras av humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet. Om man lyckas bygga upp en ordentlig och solid forskning ur konsumentperspektivet kan det på sikt vara en bra lösning, men i dagens läge är konsumentforskningen så eftersatt och så obekant att inte ens humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådet egentligen har något grepp om det. Det skulle förmodligen inte klara av att styra pengarna rätt. Än så länge är konsumentverket bäst på att använda pengarna.

En annan sak som man skulle kunna göra i riksdagen är att man kunde koppla olika marknadsföringskostnader och reklamkostnader till konsumentupplysningen genom t.ex. en riktad skatt. Vi har en reservation där vi tycker att frågan skall övervägas i lämpligt sammanhang. Det är en intressant tanke. Vi har också från miljöpartiet motionerat om stöd till den kommunala konsumentvägledningen, inte i form av penningstöd utan i form av stöd till konsumentverket så att konsumentverket kan gå ut till kommunerna och tala om att de faktiskt tjänar på att ha en fungerande konumentupplysning. I det sammanhanget vill jag påpeka, för att få det till protokollet antecknat, att Elisabeth Persson hade läst slarvigt: miljöpartiet har inte föreslagit 10 miljoner till utbildning av kommunala konsumentvägledare. I en miljöpartistisk motion har det gjorts, men vi har inte stött den. Syftet med den är att förbättra den kommunala konsumentvägledningen. Vi vill i stället ha ett riktat anslag till konsumentverket för att konsumentverket skall kunna gå ut till kommunerna och tala om hur lönsamt det är med en fungerande konsumentupplysning, särskilt nu nästkommande budgetår när vi har ett val. I valet byts många politiker ut. Många gamla politiker som har insett att konsumentvägledning är bra kommer att bytas ut mot andra, så det är ett bra tillfälle för en sådan åtgärd.

Jag har kunnat konstatera att konsumentminister Margot Wallström – tyvärr har hon lämnat kammaren, men jag är glad att jag sett henne här i dag i alla fall – har gått ut med visst stöd. Man tänker satsa på kommunerna, informera dem om att bl.a. socialbidragskostnaderna kan minskas genom stöd till budgetrådgivning och annat. En sak som jag saknade i Margot Wallströms pressmeddelande om denna satsning är sådan information som konsumentkontoren ofta har när det gäller förpackningar och avfall. I Göteborg har man bl.a. gjort mycket bra insatser. Stockholm arbetar med det, och det finns flera ställen där man arbetar med sådant. Genom att göra konsumenten medveten om konsekvenserna av att använda en mängd förpackningar och om nyttan och meningen med att begränsa avfallet sparar också kommunen på sikt pengar, för då minskar kostnaderna för den kommunala sophan-

teringen. Jag hade varit glad om detta hade funnits med i skrivelsen från regeringen.

Ett litet parti får sällan igenom sina förslag i riksdagen, utan vi får glädja oss åt när våra tankar och idéer går igen på t.ex. det här viset. Så jag tar åt mig litet grand av äran för den här satsningen. Men litet vill regeringen styra verksamheten i kommunerna. Vi har ju konsumentverket som agerar på riksdagens uppdrag, och jag tycker att riksdagen skall anslå medel direkt till konsumentverket. Jag yrkar därför bifall till våra reservationer 1 och 2, som alltså innebär ett anslag på 1 miljon till en tjänst för att informera kommunerna och 500 000 kr. för en tjänst som utredningshjälp för frivilliga konsumentorganisationer som i inledningsskedet behöver hjälp. De behöver kunskaper och någon att vända sig till. Konsumentverket är hårt ansträngt och har inte så mycket pengar. Det har väldigt mycket att göra helt enkelt, så det behöver personalförstärkning.

Man kan inte nog betona vikten av miljövänlig konsumtion. Det har folkpartiet gjort i en motion. Konsumentverket och lokala konsumentkontor har tagit många initiativ på området, men det kan förtjänas att bekräftas av riksdagen. Vi ansluter oss till folkprtiets reservation 7.

Skall vi ha avgasdeklarationer i annonser och marknadsföring? Givetvis skall vi ha det. Utskottsmajoriteten refererar till avtalscertifikat från Svensk Bilprovning. Utskottsmajoriteten säger vidare att konsumentverket har möjlighet att utfärda riktlinjer för marknadsföring och att regeringen i propositionen En god livsmiljö föreslår miljöklassning av nya bilar. Allt detta är bra, men det räcker inte. Konsumenterna måste ha möjlighet att snabbt och enkelt få avgasdeklarationerna tidigt i processen när de skall välja en ny bil. Detta tar vi upp i reservation 8.

Jag vill säga något om utbudet i TV och radio. Utbudet i kabel-TV ökar, och de internationella sändningarna i Sverige ökar. Nya radio- och TV-kanaler kommer av allt att döma att startas i landet, och i stor utsträckning är de reklamfinansierade. Vad detta får för följder för oss som konsumenter vet vi inte riktigt. Problemet har uppmärksammats och i viss mån utretts, men inte tillräckligt. Miljöpartiet yrkar på en grundligare utredning av hur konsumenternas intressen skall kunna tas till vara i den nya mediesituationen. I detta sammanhang hänvisar jag till våra reservationer 11 och 21.

Den pågående EG-anpassningen kommer att få konsekvenser för konsumenterna. Utskottsmajoriteten stödjer sig på årets budgetproposition och på utrikesutskottets skrivning, där det rent allmänt sägs att den höga svenska ambitionsnivån för att skydda konsumenterna skall upprätthållas, att väsentliga säkerhetskrav inte får sänkas och att något generellt hinder inte finns från Sverige att upprätthålla dessa krav. Vad som egentligen sägs i budgetpropositionen är att vi inte skall sätta upp våra regler när vi skall gå ut till EG och frälsa EG. Vi tar på oss en frälsarroll. Först skall vi ge efter i fråga om våra krav och anpassa oss till EG. Sedan skall vi tala om för EG hur bra våra tidigare krav var, och därefter skall EG tycka som vi, och vi skall därigenom få tillbaka våra regler via EG.

Jag noterar att vänstern i sin reservation i stort sett har accepterat denna taktik, vilket jag känner litet sorg över. Men miljöpartiet vill för konsumenternas skull att Sverige inte skall hamna under EGs direkta inflytande. Vi

vill i första hand behålla de svenska reglerna i Sverige. Vi kan gärna påverka EG, men under tiden skall vi inte ge efter på våra krav. Om denna harmonisering ändå fortsätter, måste man öka samhällets insatser radikalt för att stärka medborgarnas makt i egenskap av konsumenter. Detta tar vi upp i reservation 12.

Jag vill därefter ta upp frågor som rör varudeklarationer och produktinformation, som är mycket viktiga. Varudeklarationer behövs för flera särskilda varugrupper. Konsumentverket kan i samarbete med branschorganisationerna komma överens om vissa regler. Produktinformation på köpplatsen, säljstället, bör vara obligatorisk. Där skall all relevant information finnas – pris, innehåll, tillverkare, ursprungsland, tillverkningsmetod, livscykelspecifikationer, miljöfarliga ämnen och annan information som är viktig för att man skall kunna väga in ekologiska hänsyn i ställningstagandena vid köpet. Detta tas upp i reservationerna 15, 17 och 28.

Margareta Persson från socialdemokraterna har i en motion tagit upp problemet med våldsleksaker i samband med EG-anpassningen. De svenska branschorganisationerna har kommit överens om att sanera marknaden. Men den saken kan komma i ett annat läge när EGs gemensamma marknad är genomförd och när vi har anpassat oss till den. Miljöpartiet anser, liksom motionären, att Sverige måste kräva av EG att resp. land skall ha möjlighet att självständigt ställa upp i etiska krav på leksaker och spel för barn och ungdomar utan att det betraktas som handelshinder.

I motion L735 har miljöpartiet föreslagit att självständiga konsumentorganisationer skall få 2 milj.kr. mer än regeringen har föreslagit. I reservation 23 står det att det skall avse projekt på livsmedelsområdet, men enligt motionen skall det avse hjälp att starta och komma i gång med konsumentorganisationer. Målet är att de skall bli många, att de så snart som möjligt skall bli självbärande och att de själva skall få bestämma vilken inriktning och verksamhet de skall ha.

Miljöpartiet ansluter sig också till den gamla reprisen om sammansättningen i miljömärkningsstyrelsen. Forskare skall naturligtvis också vara med i beslutsprocessen. Det räcker inte att de är med i referensgruppen.

Till sist vill jag nämna reservationerna 29 och 30 som har kommit till i kölvattnet till den nya konsumentköplagen. Martin Olsson har redan argumenterat väl för dessa reservationer, och jag säger därför ingenting annat än att miljöpartiet står bakom dem.

Med detta tackar jag för ordet.

Anf. 13 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Jag vill bara markera att kontentan i Elisabet Franzéns synpunkter på EG var att vi gärna kan påverka EG men att vi själva inte skall låta oss påverkas. Detta skall ske samtidigt som vi står utanför EG. Jag vill bara som en liten randanmärkning påpeka att miljöpartiets uppfattning i den här frågan som vanligt är utan varje form av verklighetsförankring, även om den naturligtvis, såvitt jag förstår, utifrån miljöpartiets synpunkter, är en liten rar önskedröm. Men tyvärr ser verkligheten inte ut på det sättet.

Anf. 14 ELISABET FRANZÉN (mp) replik:

Herr talman! Jag har inte sagt vare sig för min egen eller för miljöpartiets del att vi i Sverige inte skall låta oss påverkas av EG. Bra förslag från EG kan vi ta emot, men vi skall göra det själva och kunna besluta om det utan att behöva underkasta oss EG.

Debatten om i vilken mån det är en önskedröm eller inte att stå utanför tror jag inte att vi skall ta upp nu. Detta har diskuterats så många gånger tidigare i denna kammare.

Anf. 15 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Det var trevligt att Elisabet Franzén gjorde detta förtydligande. Elisabet Franzén sade nämligen att vi inte skulle låta oss påverkas men själva påverka EG.

Anf. 16 BENGT KRONBLAD (s):

Herr talman! Konsumentpolitikens inriktning lades fast av riksdagen våren 1986 samt kompletterades med bl.a. konsumentköplagen den 1 januari 1991. Denna inriktning gäller fortfarande och har nära anknytning till årets budgetproposition samt lagutskottets betänkande 1990/91:22 som vi nu diskuterar.

Enligt intentionerna skall det ske en tydligare inriktning på hushållsekonomiska frågor, och särskilt svaga grupper skall stödjas. Vi skall engagera fler människor i konsumentfrågorna. Och folkrörelsernas roll skall betonas. Den lokala verksamheten skall ökas och utvecklas.

Målet för konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen att effektivt utnyttja sina resurser och att stärka konsumenternas ställning på marknaden.

Konsumtionen får inte ske på ett sådant sätt att vi gör oss av med vår världs alldeles speciella tillgångar.

För att nå konsumentpolitikens mål krävs det en samverkan mellan många parter.

Vi har i Sverige ett bra skydd för konsumenterna. I den svenska modellen löser vi många konsumentproblem genom förebyggande verksamhet, som bl.a. har formen av förhandlingar med näringslivet, både centralt och lokalt. Givetvis kan vi inte klara allt genom förebyggande åtgärder. Vi behöver också en väl utbyggd lagstiftning.

Målet för den socialdemokratiska konsumentpolitiken skall vara att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. Konsumentpolitiken skall sålunda bli tydligare inriktad på hushållsekonomiska frågor, och då särskilt på hushållens baskonsumtion. Vidare skall företagen ha ett större ansvar för att förbättra konsumenternas förhållanden.

För att uppnå målet med konsumentpolitiken skall särskilda insatser göras när det gäller att utveckla konsumenternas kunskaper genom utbildning, konsumentinformation och information från företagen. Forskning och andra undersökningar om konsumenternas förhållanden skall ha hög prioritet.

Herr talman! Jag vill kommentera några av de inlägg som har gjorts av tidigare talare.

Jag reagerar lika mycket som Elisabeth Persson över Charlotte Cederschiölds resonemang om reklamen och reklamkostnadsläget. Jag trodde inte att man i dagens debatt skulle behöva möta den typen av inlägg. Det är ju helt klart att en stor del av konsumenternas kostnader är kostnader för reklam, vilket vi inte kan acceptera. Jag tror att också Charlotte Cederschiöld någon gång har mött den direktreklam som redan 1989 kostade mer än 9 miljarder för konsumenterna.

Den andra frågan som Charlotte Cederschiöld tog upp var friheten. Hon utgick från att det är fel att plan- och bygglagen kan styra utvecklingen av t.ex. affärsverksamheten. Det var ett intressant inlägg. Jag kopplade samman det med den information som vi fick för några dagar sedan vid en överläggning med representanter för Köpmannaförbundet. De omtalade på ett aktivt sätt att de ville ha en större aktivitet från kommunerna när det gäller arbetet med plan- och bygglagen. Dessa intentioner har de framfört i rapporten Bevara centrum. Det är intressant att se att Köpmannaförbundet och Charlotte Cederschiöld i detta sammanhang går olika vägar.

Ulla Orring talade om monopol och tog posten som ett exempel. Mer än 99 % av breven kommer fram på en dag. Ulla Orring vill ha mera konkurrens. Det har dykt upp några företag. Ett heter City Post. De kör ut brev och paket i storstäder som Stockholm. Körningarna är några ören billigare än vad posten tar betalt. Jag skulle vilja se City Post köra till Ulla Orrings Västerbotten och vilket pris man skulle begära utan hjälp av den prisutjämning som postverket alltid har.

Jag har också lyssnat på representanter från vänstern, centern och miljöpartiet. Man kan tro att vi i utskottet har delade meningar när det gäller information till konsumenter beträffande miljöskadliga ämnen. Det är tvärtom. Enigheten är stor om att konsumenten måste få upplysningar om olika skadliga ämnen som ingår i den produkt konsumenten tänker köpa.

Arbetet är i full gång på kemikalieinspektionen, läkemedelsverket och livsmedelsverket. Till vilken nytta är reservationerna? Kan det avspeglas i att det är val 1991?

Beträffande budgetrådgivningen ägnar sig folkpartiet åt att slå in öppna dörrar. Här har konsumentverket i sin anslagsframställning av regeringen i budgetpropositionen talat om att de hushållsekonomiska frågorna är prioriterade i det fortsatta arbetet. Ändå vill folkpartiet ha ett tillkännagivande om just det området. Reservationen bygger på en folkpartimotion med Ulla Orring som första namn. Det är en avskrift av konsumentverkets anslagsframställan, som regeringen och konsumentverket vill prioritera. Speciellt anmärkningsvärt är detta då Ulla Orring sitter i konsumentverkets styrelse. Hon borde känna till att konsumentverket har gjort denna prioritering.

Herr talman! Jag övergår till att kommentera några av de reservationer som bifogats betänkandet kring de konsumentpolitiska frågorna.

Konsumentverkets ekonomi och inriktningen av dess arbete är en viktig samhällsfråga. Utskottet ser positivt på konsumentverket och dess arbete, samt att exempelvis rationaliseringsresultaten återförs till konsumentverket för ytterligare stöd till den kommunala konsumentverksamheten.

Utskottet ser positivt på konsumentverkets arbete med de yttre miljöfrågorna, budgetrådgivningen, informations- och utbildningsfrågorna samt

provningsverksamheten och produktinformationen. Något skäl att avskaffa den konsumentekniska nämnden eller att förändra miljömärkningsstyrelsens sammansättning finner utskottet inte heller.

Beträffande kravet på reklambegränsningar som framförts, anser utskottet att det skulle inskränka på den grundlagsskyddade yttrande- och informationsfrihet som gäller.

Angående konsumentforskning ingår det i konsumentverkets uppgifter att stödja forskningen på konsumentområdet. Lagutskottet instämmer i utbildningsutskottets uppfattning beträffande kompetensverket inom just konsumentforskningen och dess tvärvetenskapliga karaktär och att medlen skall ses som sektorsmedel.

Beträffande miljömärkningen föreslås i energipropositionen 1990/91:88 att energideklarationer och produktmärkning fortsätter och utvidgas, och att 5 milj.kr. anvisas till konsumentverket för ökade insatser inom områdena produkttestning, energideklarationer och märkning av hushållsapparater och vissa andra energiförbrukande produkter. Utskottet vill för övrigt hänvisa till proposition 1990/91:90 En god livsmiljö, och kemikalieinspektionens rapport 9/89 samt Nordiska ministerrådets miljörapport 1990:10.

Utskottet konstaterar att det pågår ett intensivt arbete med att få till stånd förbättrade kunskaper och informationsåtgärder om miljöfarliga och allergiframkallande ämnen.

Ett nytt ämne i den konsumentpolitiska debatten gäller de garantier som näringslivet tidigare brukat lämna till sina kunder och som nu slopats av flera branscher. Orsaken till slopandet skulle vara att konsumentköplagen som trädde i kraft den 1 januari innevarande år har stärkt konsumenternas ställning kraftigt – så kraftigt att säljarna inte längre kan ta det praktiska och ekonomiska ansvaret för att en kund skall kunna få en felfri vara.

Från socialdemokratiskt håll anser vi det beklagligt att inte näringslivet velat fortsätta med ett väl fungerande garantisystem utan försöker lasta över på kunden den bevisbörda som följer av att garantierna tas bort. De försäkringssystem som i stället lanserats från näringslivet är mycket omdiskuterade och ifrågasatta, och de har därför också anmälts till marknadsdomstolen. De är dessutom dyra för kunden. Flera av dem täcks redan in av skyddet i hemförsäkringarna, som de flesta är ägare till, men framför allt av konsumentköplagen 21 §, som ger konsumenten en garanti på de varor denne köper.

I reservationen som lämnats av de borgerliga partierna och miljöpartiet gemensamt, har man velat framhålla att större hänsyn bör tas till säljaren när det gäller skadeståndsansvaret. Vi socialdemokrater kan inte dela den uppfattningen, och här går en politisk skiljelinje när det gäller konsumentpolitiken och konsumentskyddet. Vi vill och har genom konsumentköplagen stärkt konsumentens ställning. Den vill vi stå fast vid även i fortsättningen.

Herr talman! Flertalet av motionerna, samt därtill följande reservationer, har så nyligen som förra året behandlats av riksdagen. Några nya sakskäl har inte framförts, varför utskottet föreslår riksdagen att avslå samtliga reservationer och bifalla utskottets hemställan.

Anf. 17 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Herr talman! Vad gäller reklamen håller jag fast vid exakt den ordalydelse jag hade i mitt inledningsanförande. Jag sade att reklamen bidrar med infor-

mation om nya produkter och att den skärper konkurrensen genom att bidra till ett ökat utbud. Den förbättrar marknadens funktion genom att bidra till ett bättre samspel mellan utbud och efterfrågan. Den kan sänka priset genom att reklamen kan leda till längre serier och lägre styckekostnader.

Jag hade tänkt igenom noga i förväg vad jag skulle säga. Jag står fast exakt vid vad jag sade. Jag backar inte en millimeter.

Jag har däremot inte uttalat mig om vilken sorts reklam vi skall ha. Det tycker jag inte är vår sak att göra. Personligen är jag inte heller särskilt förtjust i den direktreklam vi överöses av. Jag har inte gått in på diskussionen om vilken sorts reklam det skall handla om.

När det gäller PBL vill jag citera statens pris- och konkurrensverk i verkets nyhetsbrev den 2 april 1990. Där står: "SPK fastslår i en rapport till konkurrenskommittén att den styrning och kontroll av handelns etableringar som kommunerna kan utöva inom ramen för det kommunala plan- och byggmonopolet är konkurrensbegränsande, eftersom den inte medger full etableringsfrihet. I rapporten exemplifieras en kommunal etableringspolitik som kan förhindra eller försena nödvändiga omstruktureringar i handeln samtidigt som den befintliga strukturen konserveras." Det finns mer i den stilen att läsa i det nyhetsbrevet.

Mina uppfattningar är inte särskilt olika dem som Köpmannaförbundet har givit uttryck för. Bengt Kronblad tog upp den frågan. Jag tycker naturligtvis inte som förbundet i alla detaljer. Men i många delar har de rätt. Bl.a. skrev förbundet i tidningen Fri Köpenskap den 8 mars 1990 en artikel med rubriken En korkad riksdagsmotion. Där beskrivs socialdemokraternas syn på konkurrens- och konsumentfrågor och de pålagor och den syn som utgör grunden för och leder till att socialdemokraterna inte förstår konkurrens. Jag skall med glädje lämna över artikeln till Bengt Kronblad efter debatten.

När det gäller forskningen skriver socialdemokraterna att den skall ses som sektoriella medel. Men det är grundforskningsmedel. Det är illa när medlen inte stannar kvar inom grundforskningen på universitet och högskolor där grundforskningen skall utövas.

Anf. 18 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 19 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Som vanligt är Bengt Kronblad de stora ordens mästare. Hela hans anförande andades självgodhet. Tydligen känner Bengt Kronblad att allt är bra som det är nu och som det skall vara i socialdemokratisk regi. Tyvärr tror inte vi liberaler på den tågordningen. Jag tycker att hitintills har vår debatt om konsumentfrågorna präglats av sans och måtta. Men Bengt Kronblad förnekar sig inte.

Ja, jag är ledamot av konsumentverkets styrelse. Det är för att jag är intresserad av konsumentfrågorna och har arbetat med dem i många år. Jag kan angående budgetrådgivningen läsa ur en rapport som handlar om ett projekt mellan konsumentverket och socialstyrelsen. Man har rapporterat att den verksamhet och budgetrådgivning som finns i dag är mycket sårbar.

Det beror bl.a. på stor personalomsättning och en benägenhet att fortfarande betrakta budgetrådgivning som en icke tvingande verksamhet.

I reservation 9 skriver vi att den budgetrådgivning som konsumentverket har är bra, men att man måste gå ännu längre. Det finns mer att göra för konsumentverket. När det gäller kommunerna som riskerar att behöva lägga ned verksamheten med konsumentvägledningen – det rör sig om 20–30 kommuner – hur skall samarbetet då gå till mellan konsumentverket och kommunerna? Det är en viktig fråga, allra helst då vi har den ekonomi vi har i dag i landet och som socialdemokraterna har medverkat till.

Jag noterar att Bengt Kronblad inte uppehåller sig vid de frågor som gäller miljön. Det tyckte han tydligen inte var så viktigt.

Är Bengt Kronblad nöjd med att posten tar ut 35 kr. för ett brev som skall nå adressaten nästa dag? Jag är absolut inte det. Allra helst då brevet visar sig inte nå adressaten nästa dag. Jag tycker att det är svagt av postverket att inte kunna ge dessa sista 1–2 % av kunderna deras brev med nuvarande postutdelning. Postverket lovar ju på landets brevlådor att brev skall nå adressaten nästa dag. Så är det med monopol, Bengt Kronblad. Det är det vi vill bryta upp.

Anf. 20 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill först erinra om att de förslag som centern har framfört i olika omgångar om konsumentfrågor är avsedda att stärka konsumenternas ställning och verka i riktning mot ökat miljömedvetande och ökade möjligheter att ta miljöhänsyn osv. Det är ingenting annat som ligger till grund för våra strävanden.

Vi tog upp frågan om garantierna, som kom att i stort sett upphöra vid årsskiftet som ett resultat av den nya konsumentköplagen, när vi skrev vår konsumentpolitiska motion fjorton dagar efter årsskiftet. Det var då svårt att överblicka det hela. Men vi tyckte då att det var en allvarlig sak ur konsumentsynpunkt. Det var så allvarligt att vi yrkade i motionen att riksdagen borde ge regeringen till känna vikten av att noggrant följa utvecklingen och ta erforderliga initiativ till eventuella lagändringar.

I reservation 29 säger vi, att enligt reservanternas mening är det synnerligen beklagligt ur konsumentsynpunkt att bruket av garantier nu minskat inom flera branscher. Vi har tagit upp frågorna om garantierna och konsekvenserna av lagstiftningen med utgångspunkt i vikten av att slå vakt om konsumenternas intresse, Bengt Kronblad.

Bengt Kronblad tog kort upp centern och frågan om varudeklarationer om miljöfarliga ämnen. Han sade något om att det är valår. Jag vill erinra Bengt Kronblad om att kravet om varudeklaration av miljöskadliga ämnen i rengöringsartiklar, hygieniska artiklar osv. har vi drivit i flera år. Det har ingenting att göra med om det är val det året eller ej. Vi har sett det som en viktig åtgärd att få fram varudeklarationer. Därför har vi återkommit i frågan år efter år. Tyvärr har riksdagsmajoriteten avvisat frågan och ständigt hänvisat till olika utredningar.

Det är samma sak i år. Det har nu gått ett år till. Arbetet har väl fortskridit litet. Vi har fått avslag varje år. Men jag är övertygad om att våra krav ändock har varit pådrivande. Jag hoppas att trots att majoriteten avstyrker vår

motion så skall detta leda till en positiv effekt ur konsument- och miljösynpunkt.

Anf. 21 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! Bengt Kronblad säger att motionerna och reservationerna inte innehöll några nya argument. Det kan bero på att det inte har hänt så förfärligt mycket på konsumentområdet och när det gäller den materiella konsumtionen. Långtradarna brummar vidare och längs vägarna är det köer med bilar fyllda med material som orsakar sopor som förstör vår miljö och gör slut på ändliga resurser. Därför får man upprepa kraven på bl.a. produktmärkning. Det är inte att slå in öppna dörrar. Det pågår en hel del arbete, och det är bra. Men det behövs mycket mer. Det behövs en ordentlig produktinformation i affärerna så att konsumenterna som orkar ta till sig en omfattande information har möjlighet att få den. Det skulle också tvinga fram olika typer av produktspecifikationer i industriledet. Det skulle tvinga fram materialbalanser och miljöredovisningar osv. Det är en kedja av sammanhang som hänger ihop. De kraven behöver fortfarande upprepas.

Jag skulle vilja ha en kommentar från Bengt Kronblad och andra om varför konsumentforskningen har en sådan liten omfattning. Varför går ni andra partier med på den reella sänkningen av anslagen? 2 milj.kr. för förra budgetåret och nästa innebär en real sänkning. Varför vill ni inte satsa på en ökning?

Anf. 22 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Charlotte Cederschiöld återkommer igen med att det är bra att vi har stora reklamkostnader. Det är en verksamhet som många grupper kan tjäna pengar på. Men konsumenterna får enligt min mening betala dyrt för det.

Beträffande diskussionen om plan- och bygglagen citerades det ur Köpmannaförbundets tidning om vissa namn på socialdemokratiska motioner. Jag vill inte citera vad Köpmannaförbundet tycker om att moderaterna går emot att vi använder plan- och bygglagen för att kunna behålla citycenter som är en cityaffärsverksamhet.

Jag har inte någon anledning, Ulla Orring, att här tala i självgodhet. Om Ulla Orring uppfattar det som självgodhet när jag redovisar det arbete som bedrivs med utgångspunkt i socialdemokratisk politik, beror det givetvis på det perspektiv som Ulla Orring har när hon gör sin bedömning.

Budgetrådgivning har alltid varit arbetarrörelsens och socialdemokratiska partiets viktigaste delar i konsumentverksamheten. Vi gör ett lagstiftningsarbete där vi via konsumentverket också får möjlighet i de kommunala konsumentnämnderna att utveckla en budgetrådgivning. Vi gör det också i ett fackligt arbete, där vi skapar avtal mellan banker och fackföreningsrörelsen centralt, lokalt och regionalt för att skaffa fram resurser för budgetrådgivning ute i familjerna och på arbetsplatserna. Vi tycker att detta är en viktig del i konsumentverksamheten, och det är därför som vi också prioriterar den.

Ulla Orring och Martin Olsson ville påstå att jag talade mycket litet om miljön. I mitt inledningsanförande tog jag upp frågan om miljön. Jag vill

bara konstatera att i och med att tydligen också folkpartiet och centern – speciellt folkpartiet – ställer upp för den miljöpolitik som vi redovisar i miljöpropositionen om En god livsmiljö, förutsätter jag att vi kan få en bred förankring för att utveckla en god miljö. Därmed är vi överens om detta.

Beträffande Posten och monopol, Ulla Orring, vill jag säga att om man jämför den svenska och den internationella posthanteringen, så ligger den svenska långt före andra länders. Det är bara någon del av en procent av försändelserna som inte på ett dygn når sitt mål. Jag tycker att vi skall vara glada över den goda postservice som vårt avlånga land ändå har.

Om ni menar att vi skulle bryta monopolet, så vill jag återigen fråga: Om City Post kommer i Stockholm, vad blir det för pris när dess personal med bil eller på annat sätt skall åka upp till Västerbotten med brevet till Ulla Orring? Jag undrar om det är den marknaden man söker. Där får nog Posten ta sitt eget ansvar.

Anf. 23 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Jag har aldrig sagt att det är bra med stora reklamkostnader, Bengt Kronblad. Jag skulle aldrig drömma om att formulera mig så. Det är patetiskt att föra debatten på det sättet.

Vad jag har sagt är att reklam ger information om nya produkter, att den skärper konkurrensen genom ökat utbud, att den förbättrar marknadens funktionssätt genom att den påverkar samspelet mellan utbud och efterfrågan och att den kan sänka priset genom att den leder till längre serier och lägre styckekostnader. Något annat har jag aldrig sagt – det kan Bengt Kronblad se i protokollet.

Att det är viktigt att stärka konsumentens ställning på marknaden har jag tryckt mycket på. Men i det avseendet undrar jag var Bengt Kronblad står. Anser han också att 90-talsprogrammets och socialdemokraternas uppfattning, att politikerna skall bestämma vad som skall produceras, är riktig?

När det gäller SPKs uppfattning om PBL motsvaras den generellt av vad näringslivsorganisationerna här i landet tycker om PBL-lagens möjligheter att påverka sortimentet, oavsett detaljfall som Bengt Kronblad tar upp.

Anf. 24 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Det är klädsamt av Bengt Kronblad att dämpa sitt höga röstläge när det gäller folkpartiets engagemang i budgetrådgivning och i de konsumentpolitiska frågorna. Jag tror att Bengt Kronblad kan gå hem och se hur folkpartiet historiskt sett har agerat inom konsumentpolitikens område. Där har vi varit pådrivande. Men detta får vi väl göra upp här utanför kammaren, Bengt Kronblad och jag.

När det gäller Posten och monopolet är jag inte beredd att instämma i kören av hurrarop för postverket. Jag tror att Bengt Kronblad också måste inse att postverket nu genomför stora rationaliseringar med indragningar av postkontor långt utöver vad som ligger i konsumenternas intresse. I min hemstad finns det flera stadsdelar som blir utan egna postkontor när postverket nu har gjort indragningar. Samtidigt vet vi att postverket gjorde en vinst på 2 miljarder kronor föregående år.

Om Bengt Kronblad studerar snabbprotokollen från riksdagen, skall han

se att Georg Andersson har fått många frågor om postverkets distribution och konsumentattityder.

När det gäller City Post i Stockholm finns det säkert anledning att se över distributionsformerna. Jag tror inte att en annan verksamhet med distribution av post skulle utesluta dem som bor i Norrland från att få sina brev, Bengt Kronblad.

Beträffande miljön måste vi i alla fall konstatera att socialdemokraterna har varit långt efter övriga partier när det gäller att driva på i miljöfrågorna.

Anf. 25 BENGT KRONBLAD (s):

Fru talman! Det är intressant att höra Charlotte Cederschiöld tala om att man skall ha reklam bara för nya produkter. Det var väldigt vad man här ändrar sin inställning. Då kanske vi får de rejäla gemensamma krafttag som behövs, enligt vad socialdemokraterna hävdar, för att minska på de stora reklamkostnaderna. Då kanske vi slipper få reda på de olika prisnivåerna vecka för vecka – beroende på om man får 2 kr., 4 kr., 5:50 eller 9:90 i extra rabatt på smör, kaffe, socker osv. – i meddelanden fredag efter fredag i hushållens postlådor. Som jag tidigare nämnde kostar reklamen 9 miljarder kronor för konsumenten. Charlotte Cederschiöld kanske inte tycker att det gör någonting för konsumenten att man betalar detta, men jag som socialdemokrat tycker att det är alldeles onödigt dyrt.

Ulla Orring säger att folkpartiet har drivit på när det gäller budget- och rådgivningsarbetet och därmed varit det parti som drivit utvecklingen framåt. Det är bra att Ulla Orring har den uppfattningen, men det är tur för svenska folket att socialdemokratin har lett arbetet, så att vi har nått nuvarande resultat.

Beträffande Posten och postmonopolet: Vad är det för krav som kan ställas på Posten? Som jag tidigare nämnde har vi vid internationell jämförelse nått ett mycket gott resultat. Men vad vi måste vara helt klara över är att om vi släpper in andra företag där Posten i dag finansierar en del av sin verksamhet – företag som inte har ansvar för en total nationstäckande service i fråga om posttransporten – så tror jag att det blir mycket svårt för glesbygden att få den service som man har i dag. Jag vill framhålla för kammaren att det är viktigt att vi här är uppmärksamma på utvecklingen.

Till Martin Olsson vill jag säga att när det gäller garantidiskussionen, som har förts sedan den 1 januari, skriver vi: "Utskottet vill vidare peka på att de olika åtaganden som numera lämnas vid konsumentköp i stället för uttryckliga garantier i rättstillämpningen kan komma att bedömas innefatta en sådan utfästelse som enligt 21 § konsumentköplagen skall jämställas med en garanti."

Här är vi ju klara över hur det hela skall tolkas, Martin Olsson, förutsatt att inte konsumenterna blir förda bakom ljuset beträffande intentionerna i lagstiftningsarbetet.

Anf. 26 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Allt som jag har sagt om reklamen i replikerna har jag plockat direkt ur anförandet; det kan Bengt Kronblad sedan läsa i protokollet. Jag

har bara framfört *en* uppfattning i fråga om reklamen, och den står jag för. Det gäller de fyra punkter jag har redovisat.

Men har man fördomar, vilket tyvärr inte är helt ovanligt för vissa socialdemokrater, vad avser såväl reklam som konkurrens, så kan det lätt orsaka en del hörselsvårigheter. Jag uppfattar nog Bengt Kronblad som ett fall av selektiv perception.

Anf. 27 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Frågan om garantierna berörde jag i min replik eftersom Bengt Kronblad sade att vi hade tagit upp den frågan för att närmast skada konsumenterna. Jag ville citera vad vi skriver i reservationen – att det är ett rent konsumentintresse som gör att vi tar upp frågan om garantierna och vill ge regeringen till känna vikten av att man följer denna fråga och föreslår lagändringar, om det skulle visa sig behövas.

Anf. 28 ULLA ORRING (fp):

Fru talman! Till Bengt Kronblad vill jag till sist säga att folkpartiet liberalerna hyllar principen fri konkurrens. Statliga verk med monopol tillgodoser inte vårt behov av fri konkurrens. Det innebär för postkunderna att vi har fått vara med om stora portohöjningar. Ett litet ynka paket kostar 60 kr., mer än vad själva innehållet i paketet kostar. Ett brev kostar 35 kr. om det skall nå adressaten nästa dag.

Nej, Bengt Kronblad, det här monopolet som Posten har är inte bra för konsumenten.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut fattades efter 9 §.)

6 § Information från regeringen om ytterligare humanitärt stöd till Mellanöstern

Anf. 29 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Läget i de flyktingdrabbade områdena i Mellanöstern är nu synnerligen allvarligt. Av totalt över 1,3 miljoner flyktingar från Irak befinner sig nu 770 000 i Iran och 550 000 vid den turk-irakiska gränsen. Inom de närmaste dagarna förväntas antalet flyktingar i området att öka till omkring 1,7 miljoner.

Mot bakgrund av de akuta behoven aviserade jag i måndags ett extra bidrag på 40 milj.kr. till FNs flyktingkommissariats och Röda korsets första framställan om hjälp till de kurdiska flyktingarna. Regeringen har i dag fattat formellt beslut om dessa 40 milj.kr. Vi har dessutom beslutat om ytterligare 60 milj.kr., alltså totalt 100 milj.kr. i extra humanitära insatser för irakiska flyktingar i Iran och vid den turk-irakiska gränsen samt till andra hårt drabbade grupper inne i Irak.

Bakgrunden är det allvarligt förvärrade läget. Behoven av snabba samordnade insatser överstiger nu vida någon enskild organisations eller nations kapacitet att upphandla och leverera katastrofhjälp i tid. Det är därför viktigt

att dessa insatser samordnas med FN och att FN tar ansvaret för distributionen.

FN har i dag presenterat en uppdaterad handlingsplan för de humanitära behoven i området och vänt sig till bl.a. Sverige med begäran om ytterligare hjälp. I planen redovisas både finansiella behov och behov av hjälp i form av varor och tjänster.

I det nu uppkomna läget efterfrågas inte fältsjukhus av den specialiserade typ, med inriktning på krigskirurgi, som vi tidigare haft i Saudiarabien. FNs barnfond och Världshälsoorganisationen kommer, tillsammans med flyktingkommissariatet, att svara för de akuta behov som finns av primärhälsovård.

Däremot har regeringen i dag givit statens räddningsverk i uppdrag att inleda svenska hjälpsändningar, med tält och andra förnödenheter som FN efterfrågat, med flyg till Turkiet. Hjälpsändningarna ställs till FNs förfogande för snabba insatser vid den turk-irakiska gränsen och i Iran. Ett första plan lämnade i dag Landvetter med en last av stora uppvärmningsbara tält.

Olika svenska enskilda organisationer är dessutom nu i färd med att undersöka vilka hjälpinsatser de kan genomföra. Regeringen har en beredskap att bidra också till sådana insatser.

Fru talman! Med dagens beslut har Sverige hittills bidragit med totalt ca 420 milj.kr. i humanitär hjälp till dem som drabbats av krisen vid Persiska viken.

Den tragedi och det lidande vi nu bevittnar i Mellanöstern är en mänsklig katastrof av historiska mått. Jag anser att det borde vara en bjudande plikt för alla FNs medlemsländer och alla internationella organisationer att göra allt som står i deras makt för att hejda det fruktansvärda lidande som nu utspelas inför våra ögon. Hela världssamfundet måste nu samlas för att rädda människoliv.

Anf. 30 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka statsrådet Lena Hjelm-Wallén för informationen.

Låt mig först säga att jag instämmer helt i de allmänna uttalanden som statsrådet gjorde om vikten av att världssamfundet verkligen ställer upp i den fruktansvärda tragedi som vi nu bevittnar.

Det är naturligtvis värdefullt att regeringen nu har kommit till beslut om åtgärder. Men, fru talman, varför har det tagit så lång tid? Det är faktiskt en vecka sedan vidden av denna katastrof stod klar. Regeringen har hittills inte lyckats komma fram till några åtgärder. Jag tycker att vi behöver få en förklaring till varför det tog så lång tid innan den svenska regeringen började handla. Det är min första fråga.

Andra regeringar har visat betydligt större handlingskraft och har kunnat få i gång omfattande hjälpinsatser. Varför har inte Sverige kunnat göra någonting?

Nästa fråga som man naturligtvis också ställer sig är: Varför har man inte utnyttjat det fältsjukhus som vi hade i området? Det verkar vara oerhört opraktiskt att försena svenska hjälpinsatser genom att ta hem detta sjukhus till Sverige och sedan dra i gång en apparat för att skicka nya uppvärmnings-

bara tält och kanske också medicinsk personal. Att hänvisa till att fältsjukhuset var specialiserat på krigskirurgi är i det här läget närmast nonsens. Om det finns utrustning i sjukhuset som man inte behöver kan man ta hem den. Om det finns personal som inte kan göra en insats i den nya situationen kan den också bytas ut. Huvuddelen av anläggningen och större delen av personalen hade mycket väl kunnat utnyttjas. Vi vet att många gärna hade velat delta. Vad är förklaringen till denna hantering?

Det vore bra att få höra hur beredskapen är för ytterligare insatser om det visar sig nödvändigt. Statsrådet antydde en del redan i sitt inlägg. Detta är en katastrof av sådana dimensioner att vi inte vet hur stort hjälpbehovet kommer att bli.

Inom riksdagens utrikesutskott finns det en beredskap att hjälpa till med finansieringen av ytterligare katastrofinsatser om sådana behövs.

Situationen ställer också krav på ett långsiktigt tänkande och en långsiktig strategi. Även om det inte riktigt är biståndsministerns ansvarsområde vill jag gärna fråga: Finns det en diskussion i regeringen om hur Sverige kan bidra till att finna en mer långsiktig lösning för kurdernas situation?

Anf. 31 INGER KOCH (m):

Fru talman! Jag vill också tacka biståndsministern för informationen.

Jag välkomnar initiativet till ytterligare medel till de hårt drabbade flyktingarna i den här regionen. Vi kan i massmedia läsa om ohyggliga tragedier som drabbar främst den kurdiska befolkningen. I dagens Svenska Dagbladet står det t.ex. om 3 800 övergivna och raserade byar och om ett helt folk på flykt.

Det är en angelägen sak att hjälpa dessa människor. Men hur vet vi att hjälpen kommer fram med tanke på de geografiska svårigheter som finns i området med bergstrakter osv., och med svårigheter för lastbilar att komma fram på vägar? Hur avser man säkerställa att hjälpen verkligen kommer fram?

Anf. 32 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Jag vill också tacka biståndsministern för att hon informerar riksdagen om det viktiga beslut som har fattats om att nu äntligen satsa på katastrofhjälp till de miljontals kurdiska flyktingar som försmäktar i bergen och i gränstrakterna till Irak och Turkiet.

Det är en katastrof som kanske är den allra största i kurdernas historia. Den är ofattbar för oss som inte själva har upplevt liknande saker. Det har varit väldigt osäkert under en hel vecka, precis som Pär Granstedt påpekade, vad regeringen hade för planer på ingripanden när det gäller både humanitära och politiska insatser. Det dröjde flera dagar innan man slutligen kom sig för att göra ett politiskt fördömande. Det dröjde ytterligare några dagar innan man fattade beslut om en humanitär hjälpinsats, och då hade redan många hunnit försmäkta.

Jag skulle vilja instämma i frågan om hur det kom sig att det tog så lång tid. Jag vill också fråga, eftersom det är slut på pengarna för katastrofanslagen, om biståndsministern är beredd att föreslå riksdagen att ytterligare några hundra miljoner tillförs katastrofanslagen för att användas inte bara

för de irakiska kurderna utan också till svältkatastrofen i Afrika. Där har folkpartiet liberalerna tagit ett initiativ i utskottet och föreslagit att 300 milj.kr. skall tillföras katastrofanslaget. Jag vill också fråga biståndsministern om regeringen är beredd att föreslå att vi tar emot ett antal av de mest behövande irakiska kurderna, kanske både för att hjälpa några som har extra stort behov och för att symboliskt visa att vi är beredda att ta åtminstone en del av bördan när det gäller de många irakiska flyktingarna. Det torde dessutom finnas ett stort gehör i riksdagen för en höjning av flyktingkvoten i samband med ett sådant åtagande.

Till sist vill jag även fråga om regeringen planerar att vidta några politiska åtgärder, att ta initiativ i FN eller i andra fora för att föra upp den kurdiska frågan på den politiska dagordningen, antingen i form av en säkerhetskonferens för Mellanöstern eller i någon annan lämplig form för att kunna finna en varaktig och stabil lösning på frågan om det kurdiska folkets mänskliga rättigheter.

Anf. 33 BJÖRN SAMUELSON (v):

Fru talman! Jag delar statsrådets mening i hennes beskrivning av den fruktansvärda situation som det kurdiska folket och de kurdiska flyktingarna i gränstrakterna, inne i Iran och i Turkiet nu befinner sig i. Det är tungt att följa nyhetsmedias rapportering och se hur kvinnor, barn och män utsätts för en icke människovärdig förnedring.

Jag skulle vilja ställa några frågor till statsrådet. Statsrådet säger att det inte fanns behov av ett fältsjukhus med krigskirurgisk kompetens, men det måste väl ha framgått av den information vi får att det finns behov av annan sjukvårdskompetens. Finns det i så fall beredskap för att skicka ned sådant bistånd från Sverige. Det är litet krystat att säga att det inte behövs krigskirurgisk kompetens och därför togs fältsjukhuset hem. Alla vet ju att krigskirurgi till viss marginell del är skild från övrig kirurgi och annan sjukvård, men som bas ligger en allmän medicinsk och allmän kirurgisk kompetens. Det är den ena frågan.

Den andra frågan är om regeringen är beredd att inrätta en särskild flyktingkvot för dem som alldeles speciellt skulle behöva ta sig ur den situation de nu befinner sig i. Det fanns ju tidigare en beredskap från svensk sida att eventuellt ta emot hundratusentals flyktingar från de baltiska staterna eller från Polen. Det är den andra frågan.

Den tredje frågan är på vilket sätt regeringen kommer att ta initiativ för att föra upp den kurdiska frågan högt på den internationella agendan för att söka en långsiktig och grundlig politisk lösning för dessa förtryckta folk.

Anf. 34 INGER SCHÖRLING (mp):

Fru talman! Jag vill bara säga att vi i miljöpartiet också är mycket glada över att regeringen i dag har tagit det här beslutet och att vi har fått den här informationen från biståndsministern. Vi är ändå mycket otåliga och litet bedrövade över att Sverige och hela världssamfundet ändå verkar ha blivit tagna på sängen av det som hände med kurderna i Irak. Det var ganska lätt att kunna förutse att det skulle bli på det här sättet. En sådan krigsherre och

en sådan tyrann som Saddam Hussein nöjer sig inte med att förlora, han vill också ha hämnd.

Miljöpartiet har tidigare i utrikesutskottet yrkat på ytterligare medel till katastrofbiståndet. Det verkar tyvärr som om detta är omättligt. Vi vet ju att ungefär 40 000 barn dör varenda dag, inte bara i Mellanöstern utan i hela världen. Inte minst i Afrika som har oerhörda katastrofer och hungersnöder framför sig. Vi har naturligtvis i dag stött det utskottsinitiativ som har tillfört ytterligare 300 milj.kr. till katastrofbiståndet, men det räcker inte. Därför skulle jag vilja fråga statsrådet om de mer långsiktiga planerna på hur Sverige ytterligare skall hjälpa till, inte bara den akuta hjälpen för kurderna utan även en mer långsiktig hjälp. Finns det någon plan på hur hjälpen skall se ut och hur mycket pengar som vi ytterligare kan anslå. Även om de här 420 miljonerna är en bra bit på väg är det inte alls tillräckligt.

Tänker Sverige ta initiativ till en Mellanösternkonferens för att nå en mer långsiktig lösning på hela Mellanösternproblemet? Detta har vi krävt redan på ett tidigt stadium. Problemet med kurderna är bara ett av de stora svåra problem som vi måste lösa. Om inte kurdfrågan blir löst kommer vi aldrig att få fred i Mellanöstern.

Frågorna var alltså om det är mer akut hjälp att vänta, mer långsiktig hjälp och om Sverige tänker ta initiativ till en stor Mellanösternkonferens.

Anf. 35 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Det är bra att man i den svenska riksdagen kan se en stor samstämmighet om att vi bör stödja de utsatta grupperna, kurder och andra, som nu lider av den här konflikten och i dess förlängning av att bli bortjagade från de områden där de har bott.

Sedan är då frågan hur snabbt man kan ge detta stöd. Det har gått en vecka sedan förra torsdagen då de första tecknen på detta kom och då vi fick klart för oss vad som höll på att ske. Den torsdagen hade jag FNs flyktingkommissarie här på sitt första besök, och vi talade igenom situationen. Jag försäkrade henne om att den appell som de skulle komma med skulle vi ställa upp på.

Vi har inte väntat, utan vid det första tillfället som vi hade och vid den första förfrågan vi fick sade vi: Ja, vi ställer upp. Men vi måste veta vad som faktiskt kan komma fram. Så snart vi hade den formella appellen och visste vad det var vi sade ja till gav vi även besked, och det gav jag i måndags även om vi formellt inte förrän i dag har kunnat fatta beslut om det. Jag har inte heller kunnat redovisa det för riksdagen förrän i dag.

Internationella Röda korset och Ligan är på plats. Det är precis samma sak där, vi har haft kontakt med dem dagligen och givit dem de besked de behöver ha. Mina medarbetare har arbetat hela helgen för att klara det här. Då tycker jag att det är litet grand förmätet av riksdagens ledamöter att stå och säga "äntligen". Det är inte äntligen, det är faktiskt varje dag som det ges besked, men sådana besked där vi kan vara förvissade om att det vi ställer upp med av svenska skattebetalares medel, det kommer också fram. Om man bara vill se att svenska plan lyfter från svenska flygplatser och därmed tror att man har hjälpt människor, då har man en litet grand för närsynt syn på det här. Vi måste förvissa oss om att det finns en apparat i Turkiet, i Irak

och i Iran för att det skall komma fram. Jag känner mig också frustrerad över att vi därmed inte bara kan göra vad vi vill, utan att vi måste vänta in den här samordningen.

Det har varit så många katastrofer under senare tid att vi faktiskt har lärt oss en del om att mycket förfelar sin verkan om man inte har samordning på platsen. Detta var egentligen svar till Inger Koch. Vi passar in oss i FN-samordningen och i Röda korsets samordning huvudsakligen. Därmed kan vi säga att det finns en chans för att våra saker skall komma fram, och det är det viktigaste för mig.

Sverige kan inte ensamt klara detta, utan här måste hela världssamfundet ställa upp, och jag hoppas att så skall ske. Men jag vill betona att vi med de här insatserna tar på oss mycket mer – när man så att säga delar upp katastrofinsatserna per land – än vad som egentligen är vår andel. Det gör vi mycket medvetet, för vi tycker att vi måste göra särskilda insatser här.

Så till frågan om fältsjukhuset. Det är klart att det kan tyckas konstigt att skicka hem någonting som finns i regionen, men frågan är då återigen: Vad är det som behövs? Vi har ställt frågan till dem som finns på plats: Har ni någon nytta av fältsjukhuset? De har då sagt att det är andra saker som behövs. Det är en mycket mer primär hälsovård det handlar om nu än den ganska förfinade verksamhet som kan bedrivas i det fältsjukhus som vi skickade till Persiska viken.

Det behövs andra typer av utrustning, och det får man också från Sverige, t.ex. genom Röda korset, som vi har stött. Genom den organisationen kommer det att bedrivas en hel del medicinsk verksamhet, plus att UNICEF, Världshälsoorganisationen och flyktingkommissariatet har gjort upp om hur de skall hantera hälsovårdsfrågorna. Då får vi finna oss i, även om vi har någonting som verkar bra sett med svenska ögon, att det inte riktigt passar in i sammanhanget.

Det här kostar mycket resurser. Det innebär att vi nu får lov att omfördela och verkligen dammsuga alla anslag. Det går att få fram de medel som behövs, och det är inte fullständigt slut i och med detta, utan vi kan få fram ytterligare resurser. Det är därför jag säger att vi har en beredskap att ge ytterligare stöd, om svenska organisationer kommer senare och ber om det.

Så till de mer politiska frågorna. Jag vill erinra om att vi redan har många kurdiska flyktingar i Sverige, så det är inte alls någon ny situation för oss. Maria Leissner vet att vi diskuterar nu hur vi skall ha det med flyktingkvoten, men det är en fråga som vi får komma tillbaka till. Jag är inte i dag beredd att svara på frågan om en speciell kvot för kurder utan erinrar om att kurder har varit en stor grupp och kommer att så förbli, antar jag, bland de flyktingar som vi tar emot.

Jag har i dag svarat på frågor som har med det humanitära stödet att göra. Den kurdiska frågan har stora politiska dimensioner, och det är självklart att denna fråga nu måste upp mycket högre på den internationella politiska dagordningen än vad den någonsin varit. Där kan man verkligen använda ordet "äntligen", för jag tror att vi alla i dag känner oss litet illa till mods över att man inte har tvingat upp den frågan på den internationella politiska dagordningen tidigare.

Men nu är det hög tid, och alla möjligheter måste utnyttjas att lösa denna

fråga, tillsammans med de andra frågor som har att göra med bestående fred i Mellanöstern. Det är otroligt väsentligt, och Sverige kommer att vara aktivt i det arbetet.

Anf. 36 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Statsrådet Hjelm-Wallén tycker att det är förmätet av svenska riksdagsledamöter att visa otålighet i den här situationen. Jag måste säga att ju mer hör jag hör av försöken att förklara varför det har tagit en vecka för Sverige att ingripa i denna katastrof, desto svårare har jag att förstå det.

Visst är det viktigt att man ser till att hjälpen kommer fram så effektivt som möjligt, men att man skall behöva hålla på en vecka för att försäkra sig om att ingenting går till spillo, medan folk befinner sig i de turkiska bergen utan mat och utan kläder, medan det dör barn i mängder varje natt, det kan jag inte förstå.

Visst måste man bygga upp ett effektivt bistånd, men en av de första förutsättningarna för katastrofinsatser är ju att de sker snabbt. Då får man kanske acceptera att biståndet blir litet mindre effektivt i början och se till att man hittar effektivare former vartefter. Att man är så omsorgsfull att hitta de effektivaste formerna att man inte gör någonting på en hel vecka, har jag väldigt svårt att förstå.

Resonemanget när det gäller fältsjukhuset är inte heller särskilt övertygande. Som jag sade tidigare, kan det ju hända att en del av sjukhusets utrustning inte var den mest ändamålsenliga, men den borde man ha kunnat byta ut. Det fanns ändå tält, det fanns grundläggande operationsutrustning, det fanns grundläggande tillgång på mediciner och sådana saker, och det fanns personal med medicinsk kompetens. Även om en del kanske var överkvalificerade, hade de ändå kunnat göra betydande insatser.

Så jag tycker fortfarande att de stora frågetecknen kvarstår: Varför tog det så lång tid? Varför utnyttjade man inte de resurser som faktiskt fanns i närheten?

Den sista fråga jag skulle vilja ställa är: Kommer regeringen att göra någon utvärdering av sin egen hantering av den här katastrofen, för att finna former för framtiden, så att det svenska ingripandet kan bli snabbare och vi fortare kan vara på plats när saker och ting händer? Folk kan inte vänta en vecka när de befinner sig i en akut katastrofsituation.

Anf. 37 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att talarna i denna omgång får ordet för korta kompletterande frågor. Jag vädjar till ledamöterna att i andra inlägget begränsa sig just till att ställa korta kompletterande frågor.

Anf. 38 MARIA LEISSNER (fp):

Fru talman! Det var stor oro i de kurdiska grupperna under den gångna helgen över den uteblivna reaktionen från regeringens sida. Oron gällde både det politiska stödet och de eventuella katastrofinsatser som man hoppades att regeringen skulle göra. Det var t.ex. ingen representant för regeringen vid sorgetåget i söndags, och det skarpa fördömandet kom först ett antal dagar efter att katastrofen stod klar för oss.

Det är bråttom vid katastrofer, inte bara att göra politiska uttalanden utan också att börja med hjälpsändningar. Just i det här fallet vet vi att varenda dag och varenda natt har människor dött på grund av att de inte har haft vatten eller mat.

Kanhända borde vi fundera över både Sveriges och också världssamfundets katastrofberedskap, om det skall behöva ta upp till en vecka innan hjälpsändningar kommer i gång på ett effektivt sätt. Det är oacceptabelt att låta människor dö i onödan därför att världssamfundet inte klarar av att arbeta snabbare än så här. Jag vill gärna fråga Lena Hjelm-Wallén om inte det som nu hänt kan föranleda någon åtgärd från Sveriges sida, både för oss själva och också för världssamfundets räkning.

Vad beträffar resurserna till katastrofanslaget hoppas jag att regeringen är beredd att ta till vara det erbjudande som folkpartiet har lagt fram om att skjuta till ett antal extra hundra miljoner kronor till det anslaget. Men det klarnar kanske så småningom vilken regeringens inställning blir där.

Till sist vill jag säga när det gäller kvoten för de kurdiska flyktingarna att det jag menade var inte att vi, som vi alltid gör, skall behandla ansökningar från de spontanflyktingar som kommer hit, utan att vi skall visa oss beredda från Sveriges sida att ta emot ett antal irakiska kurder via vår flyktingkvot. Vare sig flyktingkvoten kan komma att höjas eller inte, skulle det vara välkommet med ett uttalande från biståndsministern, att Sverige faktiskt är berett att via flyktingkvoten ta emot ett antal av de mest behövande irakiska kurderna.

Anf. 39 Statsrådet LENA HJELM-WALLÉN (s):

Fru talman! Jag tycker att det är litet onödigt att missförstå så mycket som Pär Granstedt gör. Det handlar inte om att vi har väntat med att besluta, när vi hade kunnat besluta en vecka tidigare.

Varje dag har personal från Röda korset, från FNs flyktingkommissariat, från UNICEF osv. arbetat med svenska pengar i det område vi nu talar om. Det är pengar som vi har lagt i de reguljära bidragen till dessa organisationer. Sverige är faktiskt en av deras största bidragsgivare, och det har gjort det möjligt för dem att ha en beredskap för att göra insatser.

Dessutom har jag givit besked under hand om att vi ställer upp på de önskemål som de här organisationerna har om ytterligare medel, när de ber oss om de pengarna. Jag kan inte kasta på dem pengar innan de ber om dem. Vi måste ändå veta litet grand vad svenska pengar skall nyttjas till.

Vi har inte försuttit en enda timme när det gällt att ge besked. FN-planen med den stora appellen kom till oss på förmiddagen, och vi har suttit i regeringssammanträde och kunnat fatta beslut samma förmiddag. Jag tycker därför att det är litet förmätet att tala om att det tar så lång tid. Även om man kan tro så, är det inte först när det lyfter ett plan med svenska saker som Sverige är med. Genom vår bredd i insatserna och genom våra underhandsbesked arbetas det hela tiden med svenska insatser, svenska pengar. Det tycker jag faktiskt att vi skall vara litet stolta över.

Jag gör inte anspråk på att vara expert på fältsjukhus och kunna bedöma det, men jag litar på vad folk som finns på plats säger – FNs och Röda korsets personal. De gör den här bedömningen. Vi har dessutom frågat personer på

ansvarig nivå i beredskapsstyrkan vad de tror om detta. Även de säger att det här inte är den lämpligaste insatsen i detta sammanhang. Det finns inget underlag för indignationen.

Man kan alltid säga att allt skall gå fortare och fortare. Maria Leissner, jag var tjänsteförrättande utrikesminister i fredags. Jag gjorde då ett mycket skarpt uttalande. Det gällde ett fördömande av hur Irak behandlar den här frågan. Jag gjorde också klart att Sverige skall stödja Frankrikes initiativ i säkerhetsrådet, där det så småningom blev ett beslut som är unikt i sitt slag där man tog upp kurdfrågan på ett helt nytt sätt. Vi är aktiva hela tiden om man vill se och höra detta. Vill man inte det, hjälper det inte vad vi säger.

Informationsstunden var härmed avslutad.

7 § Anslag till kronofogdemyndigheterna, m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU18 Anslag till kronofogdemyndigheterna, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 40 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Alla vet att det kan vara riktigt lönande att flytta från en kommun med hög kommunalskatt till en med lägre. Skillnaderna mellan en högskatte- och en lågskattekommun är stora. Det är fråga om ojämnheter som är uppmärksammade och väl kända. Det finns emellertid andra skillnader som är minst lika allvarliga, där ekonomin också är inblandad, men som inte har rönt särskilt mycket uppmärksamhet. Dessa frågor kan dessutom vara mycket allvarliga ur rättssynpunkt.

Fru talman! Det är faktiskt betydligt mer lönande att vara skattesmitare och skattskriven i Stockholm än ute på landsorten eller i ett mindre län. Hur kan det komma sig? Vi lever väl i ett land med samma lagar över hela landet, eller gör vi inte det? Jo, det stämmer i teorin, men praktiken är helt annorlunda. På grund av alltför stor arbetsbelastning hinner inte kronofogdemyndigheterna – framför allt i Stockholm men också i Göteborg – med att göra det arbete som krävs för att driva in fordringar och skulder i den omfattning som man kan göra i andra län. Ärendebalanserna är mycket stora.

Det här får naturligtvis allvarliga konsekvenser. Likheten inför lagen är satt ur spel. Som jag sade "lönar" det sig förvånansvärt bra att vara skattesmitare i storstäderna. Får inte kronofogdemyndigheten de medel den behöver för att kunna utföra ett fullgott arbete, sätts naturligtvis till slut betalningsmoralen i samhället i fara. Utan tillräckliga resurser för utbyggnad av verksamheten finns det inte heller något utrymme för förebyggande verksamhet, dvs. information och rådgivning till medborgarna, för att så få som möjligt skall bli gäldenärer. Borgenärernas förväntningar på kronofogdemyndigheten löper allvarlig risk att urholkas. Privata inkassobyråer med tvivelaktiga arbetsmetoder florerar.

Detta gäller således särskilt kronofogdemyndigheten i Stockholm. Här lig-

ger ärendena som sagt på hög – i stora högar. Personalen räcker inte till för vare sig skatteindrivning eller enskilda mål. Slumpen avgör om en gäldenär inom rimlig tid kommer att krävas på sin skuld eller om ärendet helt enkelt kommer att förbli liggande utan åtgärd.

Kronofogdemyndigheten som sådan i hela landet har nyligen genomgått en ganska genomgripande omorganisation. På flera håll i landet har det resulterat i effektivare arbete och bättre balanser. Men det går naturligtvis inte att via organisationsförändringar trolla med knäna. Det är till syvende og sidst personal som skall arbeta med ärendena. Om det fattas personal blir ärendena liggande. Antalet nya konkurser eller personer med skatteskulder minskar inte bara därför att kronofogden måste spara pengar. Situationen i Stockholm är helt oacceptabel, men även i Göteborg behövs resursförstärkning.

Ytterligare en anledning till att det behövs en resursförstärkning är att kronofogden nästa år även skall ha hand om den summariska processen som nu ligger på tingsrätten. Hur ser det ut på tingsrätterna i dag när det gäller att behandla dessa ärenden? I Stockholm är ärendebalansen sju månader.

Kronofogdemyndigheten kommer att få resursförstärkning för att kunna överta den summariska processen, men det står redan nu klart att övertagandet i själva verket kommer att bli betydligt dyrare än vad som uppgavs när riksdagen skulle fatta beslut förra året. Måste man ta resurser från den nu redan mycket hårt ansträngda verksamheten för den nya summariska processen blir resultatet att t.ex. skattesmitarna i Stockholm får än mer gyllene tider. Chansen att deras obetalda skatter skall kunna drivas in blir minimal!

I genomsnitt tar varje anställd inom kronofogdemyndigheten in ungefär 1,5 milj.kr. per år på sin verksamhet. De drar således in dessa pengar till statskassan. Det torde vara få människor eller verksamheter som är så lönande, ens inom det privata näringslivet. Detta kan uttryckas tydligare: Varje satsad miljon på kronofogdemyndigheten i Stockholm ger i runda tal 5 milj.kr. tillbaka, varav den största delen tillfaller statskassan. Det är en mycket lönande verksamhet.

Som jag har berört tidigare finns även en annan aspekt än den rent ekonomiska. Det är naturligtvis inte bra om det är slumpen som avgör om en skuld kommer att drivas in eller ej. Det urholkar det allmänna rättsmedvetandet. Det är verkligen allvarligt om en myndighets utövande drabbar folk olika och inte upplevs som rättvist.

Tyvärr har regeringen i budgetpropositionen inte sett det här förhållandet och beaktat vad kronofogdemyndigheten skulle ta in om den skulle få mera resurser. Här har man i stället låtit snålheten bedra visheten. Frågan är om också riksdagen skall låta sig bedras på samma sätt.

Vänsterpartiet motionerade redan förra året om resursförstärkning till den här verksamheten. Sedan dess har vi i lagutskottet gjort flera studiebesök hos olika fogdar, bl.a. i Göteborg och senast i Stockholm. Efter dessa studiebesök är vi i vänsterpartiet än mer övertygade om det kloka i att ge kronofogdemyndigheten och riksskatteverket det anslag som myndigheterna har begärt. Vi har ånyo en motion om mera pengar för att myndigheterna skall kunna klara sin verksamhet.

Lagutskottets majoritet föreslår avslag på den motionen. Jag yrkar bifall till reservation nr 1 i betänkandet.

Anf. 41 OWE ANDRÉASSON (s):

Fru talman! I lagutskottets betänkande 1990/91:18 behandlar utskottet regeringens förslag om anslag till kronofogdemyndigheten. I detta sammanhang har utskottet även att ta ställning till två motioner. Den ena gäller ökningen av anslaget till kronofogdemyndigheterna, och den andra tar upp kronofogdemyndigheternas avgiftsfinansiering.

Kronofogdemyndigheterna över hela landet gör ett förtroendeingivande och bra arbete. Sedan den nya ordningen infördes för kronofogdemyndigheten har verksamheten blivit bättre och effektivare. Den nya ordningen har inneburit ny huvudman, ett mindre antal kronofogdedistrikt – ett i varje län – samt tillgång till ADB-baserat redovisningssystem, det s.k. rex-systemet. Öppenheten från myndigheternas sida liksom bättre öppethållandetider på kontoren har bidragit till att allmänheten får kontakt med kronofogdemyndigheten på ett bättre och naturligare sätt.

Kronofogdemyndighetens arbetsbörda har, såsom har påtalats här tidigare, under de senaste åren ökat i hela landet. En av de viktigaste orsakerna är att det har varit för lätt att låna genom olika kreditinstitut. 80-talets högkonjunktur med stor efterfrågan på arbetskraft och därmed också goda inkomster har bidragit till att många började låna för framtida investeringar. När lågkonjunkturen började göra sig påmind under 90-talet genom osäkerhet på arbetsmarknaden påverkades ekonomin negativt och besvärligheter uppstod när räntor och andra skulder skulle betalas. Kontokortsskulder – där människor inte alltid är tillräckligt ekonomiskt medvetna – kan vara en annan anledning till att antalet skuldsatta som hamnar hos kronofogdemyndigheten har ökat.

Nya arbetsuppgifter väntar som bekant kronofogdemyndigheten. Från den 1 januari 1992 tar kronofogdemyndigheten över den summariska processen från tingsrätten. I proposition 1990/91:100, bil. 9, föreslås ett anslag till kronofogdemyndigheten för att detta arbete skall kunna påbörjas. Utskottsmajoriteten ställer sig bakom det anslag som regeringen har föreslagit. Man vill dock från utskottets sida understryka vad man tidigare har sagt när det gäller den summariska processen, nämligen att om så erfordras skall regeringen ta initiativ till åtgärder för att arbetet skall fungera på ett tillfredsställande sätt. Det är ingen nyhet vare sig för utskottet eller den myndighet under vilken kronofogdemyndigheten hör att det under en följd av år har funnits problem vid vissa kronofogdemyndigheter.

Enligt propositionen skall nu de medel som sparas in genom tillämpning av rationaliseringskravet motsvarande 1 % av anslaget kunna användas för åtgärder på de mest arbetstyngda kronofogdemyndigheterna. Detta är en tillfredsställande lösning.

Utsökningsavgifter och storleken på dessa har tidigare varit föremål för behandling av riksdagen. Utskottet har, som redovisas i betänkandet, föreslagit en översyn av riktlinjerna för taxesättningen på exekutionsväsendets område. I den proposition som ligger till grund för betänkandet föreslås att det skall uppdragas åt riksrevisionsverket i samarbete med riksskatteverket

att göra den av riksdagen begärda översynen. I en motion föreslås att den kommande översynen breddas till att även omfatta indrivningsavgifter i A-mål, höjning av avgifter vid fastighetsförsäljning samt höjning vid konkurstillsyn.

Frågan om indrivningsavgiftens storlek i A-mål menar utskottsmajoriteten är en principiell fråga som därför vid lämpligt tillfälle borde övervägas inom regeringen. Frågan om avgiften vid fastighetsförsäljning är redan tillgodosedd. Tillsynsavgiften vid konkurser kan vid lämpligt tillfälle, om så anses befogat, ses över, dock inte i den nu aviserade översynen där tillsynsavgiften inte utgör någon utsökningsavgift.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i lagutskottets betänkande på samtliga punkter och avslag på reservationerna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

8 § Ändring i växtförädlarrättslagen

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU19 Ändring i växtförädlarrättslagen (1971:392) (prop. 1990/91:74).

Anf. 42 ELISABET FRANZÉN (mp):

Fru talman! I betänkande LU19 föreslås att riksdagen skall besluta om ändringar i växtförädlarrättslagen. Den ändringen innebär att ytterligare ett antal växtsorter kommer att omfattas av lagen. Dessutom skall nuvarande indelning slopas, eftersom den i vissa situationer kan hindra att man medger växtförädlarrätt. Det rör sig inte om några omfattande ändringar i lagen. Miljöpartiet anser dock att starka etiska skäl talar emot att någon skall kunna ha ensamrätt till levande organismer.

När stora växtförädlingsföretag utnyttjar den här ensamrätten kommersiellt får det till följd att den genetiska mångfalden minskar i jordbruket. Det kan medföra att lokala varianter av kulturväxter försvinner och ersätts med ett fåtal standardsorter. Detta händer i vårt land, och det händer i andra länder. I tredje världen finns exempel på lokala odlingssorter som har utnyttjats kommersiellt, tagits ifrån de rättmätiga ägarna och sedan sålts.

Växtförädlarrättslagen utgör en del av en lagstiftning som handlar om rätt till levande organismer. Ett exempel är patentlagen. I ett tidigare skede i riksdagsbehandlingen har vi begärt en utredning om hela skyddet för biologiska uppfinningar. Tyvärr har den avslagits, men jag vill gärna påminna om den och vi återkommer i frågan.

Jag vill slutligen yrka bifall till miljöpartiets reservation till det här betänkandet.

Anf. 43 INGER HESTVIK (s):

Fru talman! De förslag till ändringar i växtförädlarrättslagen som tillstyrks i lagutskottets betänkande nr 19 är mycket marginella, precis som Elisabet Franzén framhöll.

Ett förslag gäller uppräkningen av de skyddade växterna. Den bör ske i bokstavsordning. I dag är växterna ordnade i grupper allt efter användningsområde – t.ex. köksväxter för sig och prydnadsväxter för sig. Alfabetisk ordning tillämpas när UPOV – unionen för skydd av växtförädlingsprodukter – varje år ger ut en förteckning över skyddade växtsläkten och arter i medlemsländerna. Vi anser att Sverige som har tillträtt UPOV-konventionen bör ha samma ordning som i övriga konventionsländer.

Det andra förslaget gäller en utökning av antalet växtsläkten som skall omfattas av växtförädlarrätt. Det gäller rajsvingel, nypon, aronia, try, rönn, poppel och asp. Det är således inte fråga om någon stor utökning.

De synpunkter som framförs i reservationer från miljöpartiet om olika etiska spörsmål i samband med ensamrätt på levande materia, hot mot den genetiska mångfalden, u-ländernas möjligheter och kravet på en utredning rörande det immaterialrättsliga skyddet för alla bioteknologiska uppfinningar har vi debatterat här i kammaren för några veckor sedan i samband med debatten om anslagen till patentverket m.m. Jag tänker därför inte gå in på dem än en gång. Liksom då hänvisar jag i dessa frågor till den arbetande genteknikberedningen.

Utskottsmajoriteten tillstyrker hemställan i lagutskottets betänkande och avstyrker således reservationen som har fogats till betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 9 §.)

9 § Ändring i lagen om internationell järnvägstrafik

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU20 Ändring i lagen (1985:193) om internationell järnvägstrafik (prop. 1990/91:70).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.

Beslut

Företogs till avgörande lagutskottets betänkanden 1990/91:LU22, LU18, LU19 och LU20.

Lagutskottets betänkande LU22
Mom. 3 (nya anslag på konsumentområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 280 röster mot 16 för reservation 1 av Gösta Lyngå.

Mom. 4 (anslag till konsumentverket)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 2 av Gösta Lyngå – bifölls med acklamation.

Mom. 5 (finansieringen av konsumentverksamhet m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 263 röster mot 34 för reservation 4 av Elisabeth Persson och Gösta Lyngå. 1 ledamot avstod från att rösta.

Eva Björne (m) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Mom. 6 (konsumentverket i framtiden)

Utskottets hemställan bifölls med 238 röster mot 58 för reservation 6 av Rolf Dahlberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 7 (miljövänlig konsumtion)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Ulla Orring m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 14 (varudeklarationer)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 15 av Rolf Dahlberg m.fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 23 (stöd till konsumentorganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 21 för reservation 22 av Elisabeth Persson. 11 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 24 (konsumentforskning)

Utskottets hemställan bifölls med 212 röster mot 19 för reservation 24 av Gösta Lyngå. 61 ledamöter avstod från att rösta.

Göran Åstrand (m) anmälde att han avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Mom. 28 (varudeklarationer om miljöskadliga ämnen)

Utskottets hemställan bifölls med 228 röster mot 69 för reservation 28 av Martin Olsson m.fl.

Mom. 29 (garantier)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 144 för reservation 29 av Rolf Dahlberg m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 30 (avbeställning vid konsumentköp)

Utskottets hemställan bifölls med 153 röster mot 143 för reservation 30 av Rolf Dahlberg m.fl.

Kent Lundgren (mp) anmälde att han avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU18

Mom. 1 (anslag till kronofogdemyndigheterna)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 20 för reservation 1 av Elisabeth Persson. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU19

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservationen av Kaj Nilsson – bifölls med acklamation.

Lagutskottets betänkande LU20

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

Beträffande de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, lagutskottets betänkanden LU21 och LU23, beslöt kammaren på förslag av förste vice talmannen att de skulle företas till avgörande i ett sammanhang sedan debatten i båda dessa ärenden avslutats.

10 § Äktenskaps- och arvsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU21 Äktenskaps- och arvsrättsliga frågor.

Anf. 44 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m):

Fru talman! Värdet av sociala nätverk kan knappast överskattas. Kärnan i det sociala nätverket är oftast familjen, föräldrar, barn, syskon och andra närstående. Där kärleksbanden är starkast tas det största ansvaret. Många familjer är omgärdade av äktenskapliga regelverk. Även om inte alla familjer fungerar och alltför många barn växer upp utan pappa – av problembarnen är det 90 % – så är det inget skäl att nedvärdera betydelsen av äktenskap och familj! Tvärtom!

Det är i familjen barnen skall lära sig värderingar och normer. Om familjen kommer långt ner på prioriteringslistan som i dag riskerar normlösheten att breda ut sig. Om reglerna i äktenskapsbalken inte värnar om familjens möjligheter att själv välja den arbetsfördelning, det liv och den tid föräldrarna avsätter för barnens fostran och för utvecklingen av familjeband och kärleksband, då uppstår snarare en familjefälla. Familjen blir då mer ett ställe för utövande av praktiska sysslor än den källa till styrka och stöd i tillvaron som den borde utgöra och som människor så väl behöver.

Ingenting kan ersätta familjen. Den är inte bara ett stöd för den enskilde,

utan den viktigaste utposten mot krafter som eroderar samhällets grundvalar. Familjen är barnens bästa skydd. Även om alla inte kan få 100 % av detta skydd är det vår skyldighet som politiker att ge familjerna, bl.a. genom äktenskapslagstiftningens utformning, de bästa förutsättningar att skapa så trygga fungerande familjer som möjligt.

För att kunna detta måste man erkänna att barn behöver sina föräldrar, båda sina föräldrar, och tid och möjlighet att utveckla en familjegemenskap. Om familjerna fråntas möjligheterna att bestämma över sina liv kommer de heller inte att kunna ta det ansvar de bör ta, ett ansvar som sannolikt blir mer påtagligt ju svårare de ekonomiska effekterna av de senaste decenniernas socialdemokratiska politik blir. I det arbetet för ett mer civiliserat, fritt och mångfasetterat samhälle som ligger framför oss fyller äktenskapslagstiftningen ingen oväsentlig roll. Vi moderater har i detta sammanhang fyra förslag, som alla skulle stärka familjens ekonomiska möjligheter att fylla sin uppgift.

Avtalsrätten är inskränkt vad avser makars möjlighet att sinsemellan avtala om hur de vill fördela ett eventuellt pensionssparande. Annat sparande kan fördelas men inte pensionssparandet. Pensionsspara tillsammans får man helt enkelt inte.

Familjemedlemmarnas möjlighet att sinsemellan skydda och stötta varandra hindras av de socialdemokratiska ställningstagandena. Detta missgynnar kvinnor i allmänhet. Mot bakgrund av urholkningen i de allmänna trygghetssystemen på pensionssidan visar socialdemokraterna här en skrämmande cynism. Makarna omyndigförklaras här, liksom i sina roller som föräldrar.

Möjlighet att träffa avtal finns inte och har inte funnits, varför ett eventuellt behov av att träffa avtal ej har kunnat komma till uttryck. Argumentet att det inte föreligger något utbrett behov av avtal saknar således relevans. Det är något man tror snarare än har saklig grund för. Försäkringsbolagen, som har erfarenhet av diskussioner om familjeskydd, gör motsatt bedömning och tillskyndar avtalsrätt mellan makar i detta avseende. Därmed faller också majoritetens försäkringstekniska betänkligheter.

Socialdemokraternas modell att tvinga människor till bodelning för att kunna trygga varandra visar socialdemokraternas bristande förståelse för äktenskapets och familjens betydelse. Ett argument värdigt socialdemokratin är att motsätta sig något eftersom det förutsätter aktivitet. Det görs i detta fall. Det är en absurd syn hos den som gör anspråk på att leda ett land. Det är en utgångspunkt som bara kan leda åt ett håll: passivitet och tillbakagång.

Det är med all sannolikhet mycket bättre att stämma i bäcken än i ån, dvs. att i början av ett fungerande äktenskap träffa avtal än att reda upp en osorterad ekonomi i ett havererat äktenskap.

Det väsentliga lilla ordet *nu* finns med i majoritetens yrkande om avslag på min motion. *Nu* finns det inte skäl att tillåta människor att träffa avtal. Om socialdemokraterna hade haft starka skäl hade ordet *nu* knappast funnits med. Man kan här ana en gardering för att slippa gå emot ett eventuellt förslag från en borgerlig regering. I annat fall måste *nu* vara ett uttryck för att man tror att det allmänna pensionssystemet skall falla samman, och då

behövs avtalsrätten. Felet är bara att då är det litet sent. Därför finns all anledning att *nu* bifalla reservation 2, till vilken jag yrkar bifall.

Den som tagit eller tar ett stort familjeansvar, kvinnor ofta till större andel än män, har all anledning att studera detta betänkande. Här finns svart på vitt på hur socialdemokraterna värderar deras insats. Inte nog med att dessa kvinnor ofta hindras från att få sin sak prövad i domstol genom att rättshjälp i princip inte ges för bodelning. Skulle kvinnan i fråga privat lyckas låna ihop till en domstolsprövning, möts hon av lagregler som inte förutsättningslöst accepterar rättvisa i det enskilda fallet vad avser om pensionsförsäkring skall ingå i bodelningen.

Skälighetsregeln i 10 kap. 3 § 3 stycket äktenskapsbalken är en undantagsregel som endast får tillämpas restriktivt. Inte nog med att domstolen får tillämpningssvårigheter, utan om majoriteten av bodelningsfallen skulle få ett oskäligt utfall har domstolen ändå inte möjlighet att döma rättvist om den skall följa motivtexten. Det är ett rättssystem som i varje fall inte utmärker sig för självklar rättssäkerhet. Denna tillämpning av lagrummet har också med rätta kritiserats av mängder av remissinstanser inkl. rättslig expertis. Även folkpartiet har glädjande nog sällat sig till den rättssäkra sidan. Regeln bör givetvis omarbetas så att det klart framgår att den inte skall tillämpas restriktivt.

För att spara kammarens tid avstår jag från att yrka bifall till reservation 3, men den moderata riksdagsgruppen står givetvis starkt bakom denna reservation.

Reservation 4 behandlar det totala pensionsskyddet vid bodelning. Här finns anledning för landets kvinnor att beakta den utvidgning i pensionstrygghet som moderaterna och folkpartiet eftersträvar, inte minst för många i dag drabbade kvinnor. En lösning som bör prövas är att makar frivilligt bör kunna få avtala att de samlade pensionsrättigheterna skall delas vid en kommande bodelning. Denna nya rättighet skulle med fördel kunna kombineras med pensionsberedningens förslag om utvidning av tillämpningsområdet för jämkningsregeln i 10 kap. 3 § äktenskapsbalken till att avse även ATP och kollektivavtalspensioner. Båda modellerna bör snarast utredas vidare.

Därmed ber jag att få yrka bifall till reservation 4.

Bakom reservation 5 angående förmånstagarförordnande om enskild egendom döljer sig ett ställningstagande från majoritetens sida som verkligen förtjänar att delges en större krets, inte minst väljarna. Efter visst motstånd från majorieteten lyckades vi på den borgerliga sidan med anledning av min motion få till stånd en hearing i utskottet om detta. All tänkbar sakkunskap inbjöds: försäkringsinspektionen, Advokatsamfundet, Sveriges försäkringsförbund, försäkringsbolagen i form av Folksam, Wasa och Skandia. Hela sakkunskapen utan undantag hävdade kraftfullt och enhälligt att det är angeläget att införa förmånstagarförordnande om enskild egendom vid pensionsförsäkring. Skälen var många. Vi fick i utskottet helt klart för oss att nuvarande förhållanden försvårar för människor på många sätt. Det snedvrider marknaden. Människor kan inte spara som de vill på grund av felaktiga effekter. Avtal skrivs som är rättsvidriga. Förmånstagarförordnanden skrivs in i tron att lagen helt enkelt måste ändras eftersom nuvarande förhållanden helt strider mot sunt förnuft. Denna möjlighet finns ju vid

andra ekonomiska transaktioner vad avser bankmedel och andra resurser och t.o.m. om möbler och gåvor. Särskilt Folksam påpekade hur människor i små ekonomiska omständigheter drabbas. Enigheten var bedövande. Varje politiker med anspråk på saklig behandling måste erkänna att alla sakliga skäl talade i en riktning.

Miljöpartiet lät förnuftsskäl tala och tog ställning för att avskaffa denna inskränkning i avtalsrätten, som vi borgerliga politiker ville avskaffa redan förra året. Även EG-skäl talade för, och mycket annat som tiden här inte tillåter att jag redogör för.

Om väljarna hade haft det tvivelaktiga nöjet att efter hearingen och denna argumentering få uppleva hur majoriteten, fullständigt tomhänt, avvisade förslaget, hade de liksom jag och övriga borgerliga politiker frågat sig vilka grunder som ligger bakom majoritetens ställningstagande – fördomar eller vad?

Det syns också delvis på avslaget att man knappast räknar med att klara att ta ställning emot en framtida borgerlig proposition. Här finns åter det lilla ordet *nu* samt den mycket mer intressanta formuleringen: "Utskottet vill inte utesluta att frågan kan komma i ett annat läge."

Jag ber därmed att få yrka bifall till reservation 5.

Vad avser yrkandet om sambolagen har vi moderater kritiserat den i flera avseenden bl.a. därför att den är en form av kollektivanslutning av samboende som inte vill ingå äktenskap. Vi anser fortfarande att det saknas behov av lagen och går därför inte in på delförändringar av den. Detta framför vi i ett särskilt yttrande.

Vad avser momentet om internationell äktenskapsrätt finns det enligt min uppfattning anledning att i samband med en större översyn av utlandssvenskarnas situation, varav familjerättsliga frågor är en del, se till att informationen påtagligt förbättras. Få har riktigt klart för sig var den egentliga rättsförlusten ligger för utlandssvenskarna med anledning av den nya lagstiftningen om internationella äktenskap, där nationalitetsprincip byts mot hemvistprincip. Jag pekar i ett särskilt yttrande bl.a. på var rättsförlusten ligger. Informationen till utlandssvenskarna måste förbättras och den familjerättsliga delen ingå i ett större sammanhang, varför det här ej finns anledning att framställa yrkanden i detta familjerättsliga avseende.

Med detta har jag yrkat bifall till reservationerna 2, 4 och 5. Jag vill avsluta med fyra frågor till majoriteten:

1. Varför skall makar som vill ta ansvar för varandra förbjudas att träffa avtal om sina privat inbetalade pensioner?
2. Varför skall det vara friare placering för möbler, konst och juveler än för sparandet?
3. Varför försvåra för domstolen att skipa rättvisa för den enskilde?
4. Kan politiker veta bättre än den enskilde spararen vem som skall få dennes sparkapital?

Anf. 45 MARTIN OLSSON (c):

Fru talman! Familjen är grunden både för samhället och för de flesta människor. Även om det moderna samhället skall tillförsäkra alla en materiell trygghet har familjen – och kommer säkert även i framtiden att ha – en avgö-

rande betydelse för den enskildes trygghet och trivsel såväl under uppväxtåren som när man är vuxen.

Familjesplittringen med stort antal skilsmässor är omfattande i vårt land. Det innebär att i synnerhet många barn inte får leva under trygga hemförhållanden tillsammans med båda sina föräldrar. I stället tvingas många barn att uppleva hur de mer eller mindre förlorar den ene av föräldrarna – en förälder som de i bästa fall får vistas hos ibland. Även om en skilsmässa är en svår upplevelse för alla inblandade är det oftast barnen som drabbas hårdast.

Från centern ser vi med oro på de höga skilsmässotalen i vårt land, framför allt utifrån de problem skilsmässorna kan medföra för barnen. Ulla Tillander och Rune Backlund har tagit upp problemet i sin motion L401, vilket föranlett oss båda centerpartister i lagutskottet att foga reservation 1 till utskottets betänkande.

Liksom motionärerna anser vi att människor som befinner sig i en skilsmässosituation ofta är i behov av stöd och hjälp. Det gäller främst par med barn.

Det är därför väsentligt att människor som upplever en situation av söndring i sina äktenskap, kan få hjälp att få sin situation analyserad, t.ex. från de perspektiv en objektiv och kunnig person kan anlägga. Konflikter mellan makar bör – om hjälp och stöd ges i god tid innan brytningen är definitiv – i vissa fall kunna lösas.

Fram till 1970-talet gällde regler om obligatorisk medling före äktenskapsskillnad. Allmänt ansågs att den inte fyllde de funktioner som var önskvärda. Bl.a. beroende på att den oftast företogs i omedelbar anslutning till väckande av talan om äktenskapsskillnad. När den obligatoriska medlingen avskaffades ersattes den av möjlighet till frivillig medling.

Mot bakgrund av angelägenheten av att ge familjer som är på väg att splittras stöd och hjälp tar motionärerna upp frågan om återgång till ett system med obligatorisk medling för par med minderåriga barn.

Vi reservanter delar helt motionärernas åsikt att familjer med problem behöver samhällets stöd för att om möjligt lösa sina konflikter. Men i stället för att rekommendera en återgång till obligatorisk medling vill vi att man i första hand satsar på utbyggnad av den frivilliga familjerådgivningen, så att den kan ge människor erforderlig hjälp för lösande av konflikter. Det räcker dock inte endast med ekonomiska och personella resurser för denna verksamhet. Det fordras även att kännedomen om familjerådgivningen ökar, så att människor i konfliktsituationer verkligen ser det som helt naturligt att söka hjälp och stöd där. Mycket behöver förmodligen satsas på upplysning och information, t.ex. till blivande föräldrar och barnfamiljer, om familjerådgivningens möjligheter att ge stöd och hjälp, och ge det innan det är försent att rädda äktenskapet.

Fru talman! Det är främst för barnens skull och för deras rätt att få växa upp under harmoniska förhållanden som samhället måste se som sin skyldighet att om möjligt begränsa familjesplittringen. Det är därför viktigt att riksdagen i enlighet med reservation nr 1 uttalar vikten av att regeringen noga prövar förutsättningarna för olika åtgärder i syfte att lösa konflikter inom familjerna och om möjligt undvika att det blir familjesplittring.

Jag vill yrka bifall till reservation 1.

Bland övriga frågor i detta betänkande vill jag nämna några som hör samman med vilka ekonomiska rättsverkningar äktenskapet skall ha. Vi bör då erinra oss att äktenskapet är en förening av två ekonomiskt självständiga parter, och att var och en under äktenskapet råder över sin egendom och svarar för sina skulder. Först när äktenskapet upplöses – genom dödsfall eller skilsmässa – fördelas giftorättsegendomen lika mellan makarna eller deras arvingar.

Möjligheten att förordna om enskild egendom – alltså egendom som är skyddad även vid äktenskapets upplösning – finns dels genom äktenskapsförord, dels genom att någon i testamente eller regler för gåva angett att egendom skall vara mottagarens enskilda.

En fråga som vi nu åter har haft att behandla i utskottet är om makar utöver äktenskapsförord även skall kunna avtala om hur pensionsförsäkringar skall fördelas mellan dem.

Från centerns sida ser vi det närmast som självklart att makar skall ha möjlighet att avtala om hur deras egendom, inkl. försäkringar, skall fördelas vid framtida bodelning. Att som majoriteten i lagutskottet föreslår, nämligen att hindra makar att få rätt att avtala om pensionsförsäkringar, finner vi i centern föga förenligt med principerna om makars rätt att disponera och förordna om sin egendom.

Vi stöder därför reservation 2.

I reservation 5 behandlas frågan om förmånstagarförordnande om enskild egendom. Som jag nyss nämnt kan man genom testamente eller villkor för gåva förordna om att egendom skall vara enskild och därmed vara skyddad emot att förloras vid en eventuell skilsmässa. Däremot har man inte rätt att genom förmånstagarförordnande i försäkring föreskriva att den egendom som avses med förordnandet skall vara mottagarens enskilda. I praktiken gäller det om ens barn skall kunna inneha även sådan egendom som enskild.

För att få ökat underlag för bedömning av denna fråga hade lagutskottet en hearing. Sällan har åsikterna vid en hearing varit så samstämmiga. Representanterna för försäkringsinspektionen, Advokatsamfundet och de olika försäkringsbolagen var helt överens om att en sådan rätt bör införas, eftersom den i ökad utsträckning efterfrågas av försäkringstagare.

Trots detta avvisar majoriteten även i år kravet, vilket är förvånande, med hänsyn till – för att knyta an till den tidigare debatten – det konsumentintresse för en lagändring som klart kommit till uttryck vid hearingen.

Fru talman! Sammanfattningsvis står centern bakom reservation innebärande dels ett uttalande att om möjligt vidta och göra större insatser för att förebygga skilsmässor, dels att ytterligare öka möjligheten för människor att förordna om sin egendom även då det gäller försäkringar.

Anf. 46 ELISABETH PERSSON (v):

Fru talman! Jag kommer nästan enbart att beröra det sista avsnittet i betänkandet, det som handlar om registrerat partnerskap för homosexuella. Ett äktenskap innebär en rad sociala, ekonomiska och juridiska åtaganden och rättigheter för parterna sinsemellan och visavi samhället. I flera avseenden gäller lika förhållanden för dem som, i stället för att gifta sig, väljer att leva som sambor. Det är otvivelaktigt så, att normen i vårt samhälle, på gott

och ont, är att vuxna människor skall leva i parförhållanden. På olika sätt sanktioneras också detta.

Men det är inte bara av ekonomiska eller juridiska skäl som människor vill gifta sig. Om man älskar varandra känns det för de flesta som en naturlig önskan att bo och leva ihop, ha ett samliv, dvs. gifta sig, knyta hymens band, för att använda ett patetiskt uttryck, eller bli ett par. Man skulle kunna tro att vi alla ställde oss bakom det. Men fortfarande utesluts en stor grupp älskande, vuxna människor från att leva enligt denna gängse norm, dvs. i ett legaliserat parförhållande. De som utesluts och förvägras detta är de homosexuella.

Det finns ingen annan skillnad mellan homosexuella och heterosexuella än den, att homosexuella känslomässigt dras till personer av samma kön och heterosexuella dras till personer av motsatt kön. Fördomar mot homosexuella och mot homosexualitet är det däremot gott om.

En fördom är att de flesta människor förväntar sig, utan att reflektera över det, att alla är heterosexuella. En annan fördom berör kärleken. Kärleken hyllas i alla sammanhang. Kärlek mellan man och kvinna, mellan föräldrar och barn, till naturen, ja, rent av kärlek till fosterlandet ses som vacker och eftersträvansvärd. Men den homosexuella kärleken omgärdas inte av samma positiva uppmärksamhet. Den är i stället osynliggjord.

Ett registrerat partnerskap för homosexuella skulle innebära praktiska lösningar av juridiska och ekonomiska problem. Men det skulle också bidra till att homosexuella fick ett bättre samhälleligt erkännande och att den kärlek som homosexuella känner och vill leva i respekterades och erkändes på samma sätt som kärleken mellan heterosexuella. Jag vill faktiskt använda Charlotte Cederschiölds ord när hon för en stund sedan sade att där kärleksbanden är som starkast är ansvaret som störst. Ja, jag tror det. Jag tror också att det gäller homosexuella.

Den allmänna opinionens inställning till homosexualitet och homosexuella, liksom till förslaget om registrerat partnerskap har nått längre än lagstiftningen. Vi ser otvivelaktigt en ständigt ökad acceptans i samhället för homosexuella i allmänhet och homosexuell samlevnad i synnerhet.

Men riksdagen har hamnat på efterkälken. I Danmark – landet som är medlem i EG, som geografiskt ligger strax intill oss och som vi så ofta i andra sammanhang tar som gott exempel – har man sedan två år tillbaka en lag om registrerat partnerskap. I Norge pågår ett arbete i stortinget med att ta fram ett förslag med den danska lagen som förebild och på samma sätt är det i Nederländerna.

Den socialdemokratiska partikongressen har – om jag inte är alldeles felinformerad – uttalat sig positivt för införande av registrerat partnerskap för homosexuella. Jag vet att folkpartiet har gjort det. Vi i vänsterpartiet har sedan lång tid tillbaka engagerat oss starkt för de homosexuella, och det är vänsterpartiet som har väckt förslaget om registrerat partnerskap även här i landet.

Det finns alltså en ordentlig och stor majoritet i riksdagen för att nu ta ett principbeslut i frågan – om nu de här ställningstagandena från de olika partierna och partikongresserna verkligen betyder någonting, om de betyder

att man menar vad man säger, så att det inte bara handlar om att värva de homosexuellas röster för stunden.

Jag vill betona att det är angeläget att riksdagen nu antar ett principbeslut om detta. Det finns ingen anledning att skjuta upp ett ställningstagande med motivering om att saken behöver utredas närmare. Tvärtom. Det är nu vi borde ta principbeslutet. Det finns i och för sig olika skäl till det och det är kanske nu litet tidigt att oro sig för hur en framtida regering kommer att vara sammansatt och hur regeringspolitiken kommer att se ut efter nästa val. Men om jag vore socialdemokrat eller folkpartist skulle jag nog – för alla eventualiteters skull – ha svårt att inte nu vara med och fatta principbeslutet om införande av registrerat partnerskap för homosexuella. Det kan faktiskt komma att finnas andra krafter i riksdagen som vill göra sig hörda och som kanske tillhör dem som har en något mer fördomsfull inställning till homosexuella än den som uttalats inom socialdemokratin och folkpartiet.

Jag pläderar nu för ett principbeslut om detta. En annan sak är självklart att man sedan måste genomföra ett arbete för att rent tekniskt se hur man skall föra in förslag om ny samlevnadsform i lagtexterna. Vi motsätter oss inte detta i vänsterpartiet, utan har tvärtom motionerat om detta. En majoritet för principbeslutet i dag betyder alltså inte ett nej till den utsedda utredningen, som kommer att börja arbeta längre fram i år, utan endast något ändrade direktiv.

Jag yrkar bifall till vänsterpartiets reservation nr 6.

Under den här dagen har vi diskuterat ärenden som hör hemma i lagutskottet och vi har vid ett flertal tillfällen hört mycket engagerade inlägg från moderaternas sida, i dag särskilt av Charlotte Cederschiöld. Det finns knappast någon gräns för hennes indignation i rättvisefrågan när det handlar om vänsterpartiets inställning till uppmaningarna om maximering av skatteavdragsmöjligheterna när det gäller pensionsförsäkringar. Vi är inte så pigga på att uppmuntra till det. Det är bl.a. detta som det här ärendet handlar om.

Jag måste säga att jag saknar och jag hade gärna hört Charlotte Cederschiöld fälla ett aldrig så litet positivt omdöme om förslaget om registrerat partnerskap. Det tycker jag faktiskt är en angelägen rättvisefråga. De homosexuella och deras organisationer har, med den motivering som jag har framfört tidigare, begärt att detta skall genomföras. Det rör sig om en ganska stor grupp människor. Det är en fråga som inte får några ekonomiska konsekvenser. Vi har tidigare i dag pratat om det statsfinansiella läget. Det förslag som vi nu framför innebär inte de ringaste negativa ekonomiska konsekvenser för landet. Jag hade alltså gärna sett att det i denna rättvisefråga hade kommit en liten markering från moderaterna, helst också från centerpartiet för detta beslut.

Jag vill avsluta med att travestera en av de frågor som moderaterna ställde: Varför skall människor som älskar varandra förhindras att legalisera sitt förhållande och leva tillsammans som registrerade partners i kärlek och under ett ansvarsfullt förhållande till varandra?

Anf. 47 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Jag vill börja med att säga att miljöpartiet i år liksom vid tidigare riksdagsbehandlingar av denna fråga står bakom de ställningstagan-

den som finns i reservationerna 2 och 3. Det gäller att makar skall kunna sluta avtal om sina pensionsförsäkringar redan medan de är överens och sams och inte vänta på skilsmässa eller bodelning. Det rör den jämkningsregel i äktenskapsbalkens 10 kap. 3 § tredje stycket som infördes hösten 1989 och som säger att pensionsförsäkringar helt eller delvis skall kunna ingå vid bodelning om det skulle vara oskäligt att undanta pensionsrätten. Denna jämkningsregel är emellertid en undantagsregel och skall därför tillämpas restriktivt. Motivuttalandet blev emellertid skrivet så att ännu ett lager av restriktivitet lades på den första restriktiviteten. Detta andra lager bör alltså upphävas.

Det har i ett flertal motioner förts fram krav om principbeslut om att införa en lag om registrerat partnerskap. Yrkandet finns i reservation 6. Detta framstår för mig som en överloppsgärning, eftersom regeringen i år har beslutat att tillsätta en kommitté för att överväga bl.a. lagstiftning om registrerat partnerskap för homosexuella. För allt fler människor i samhället står det klart att par som älskar varandra och vill leva ihop skall få legalisera sina förhållanden oavsett om de är av olika eller samma kön. Förutom den känslomässiga tillfredsställelsen av att få gifta sig ger det en annan trygghet när det gäller t.ex. försäkringsskydd, arv och andra efterlevandeskydd.

Arbetet med en lag har påbörjats. Men det bör inte föregripas genom ett beslut nu om vad kommittén skall komma fram till för resultat. Den närmare utformningen av en sådan lagstiftning och vilka rättsverkningar som skall knytas till den bör utredas. Frågan är om utredningen skall leda fram till ett registrerat partnerskap eller om man, som jag personligen hoppas, skall komma fram till att man lika gärna kan låta de homosexuella gå in under den vanliga äktenskapslagstiftningen, eventuellt med undantag för adoption av barn.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 48 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag vill inledningsvis beröra frågan om registrerat partnerskap. När det gäller registrerat partnerskap för homosexuella har socialstyrelsen i skrivelse till regeringen den 18 juni 1990 föreslagit en lagstiftning om ett sådant partnerskap byggd på den danska lagen.

Vid ärendets beredning inom regeringskansliet har såväl jurister som andra handläggare kommit fram till den uppfattningen att förslaget behöver utredas ytterligare. Regeringen har därför den 10 januari 1991 beslutat tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppgift att överväga en lagstiftning om registrerat partnerskap. Ledamöter i kommittén är utsedda. Kommitténs sekreterare har börjat sitt arbete. Utredningens första sammanträde är utsatt till den 3 maj.

I detta ärende finns i lagutskottets betänkande en reservation och två särskilda yttranden.

I det särskilda yttrandet från folkpartiet liberalerna konstateras först att detta partis landsmöte 1990 uttalade sig för idén om införande av ett registrerat partnerskap för homosexuella. Detta konstaterande är naturligtvis en betydelsefull upplysning till kommittén, som nu skall arbeta med hela frågan. Det är en positiv tillgång och en god start för allt utredningsarbete när man

från början vet att det finns partigrupper i riksdagen som står bakom en kommande reform.

Folkpartiet liberalerna förutsätter vidare att utredningen fullföljs och kan verka för att frågan om registrerat partnerskap blir skyndsamt behandlad. Jag vågar nog påstå att kommitténs sammansättning är en god garanti för att utredningsuppdraget skall fullföljas.

Även miljöpartiets ledamot redovisar i sitt särskilda yttrande en positiv uppfattning i själva sakfrågan och utgår ifrån att kommittén skall arbeta skyndsamt. Ja, kommitténs tidplan är att arbetet skall vara avslutat senast i maj månad 1992. Skulle det visa sig möjligt att lämna betänkandet tidigare är jag övertygad om att ingen ledamot i utredningskommittén motsätter sig detta.

Den partigrupp som för dagen går längst vad gäller yrkanden är vänsterpartiet, som i en reservation föreslår ett principbeslut om registrerat partnerskap, helst under våren. Vidare vill man att regeringen snarast skall lägga fram förslag till en sådan lagstiftning. Sedan får den parlamentariska kommittén arbeta utifrån det faktum att det finns ett principbeslut i frågan.

Det hela låter bestickande. Men jag anser att det i detta ärende inte är möjligt med en sådan beslutsprocess, främst av det skälet att frågan är av den karaktären att det är angeläget att uppnå en så stor majoritet som möjligt i riksdagen när det definitiva beslutet skall fattas. Jag tror inte att riksdagens ledamöter är beredda att fatta beslut i frågan förrän det finns ett ordentligt beslutsunderlag. Därför är det klokast att först utreda och att därefter besluta.

Vid den socialdemokratiska partikongressen förra året fattades ett positvt beslut i sakfrågan. Det uttalades också att den här frågan bör handläggas skyndsamt. Företrädare för olika partigrupper här har gjort klara deklarationer i sakfrågan, varför det synes föreligga goda förutsättningar för att uppnå en bred samling när besluten skall fattas.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservation nr 6.

I reservation nr 1 behandlas frågan om obligatorisk medling. Till grund för reservationen ligger en centermotion, i vilken föreslås att obligatorisk medling återinförs för människor som är på väg att skiljas och när det finns barn i familjen.

Som talesman för utskottet glädjer jag mig åt att reservanterna inte instämmer i motionens krav. I stället förordar de en fortsatt utbyggnad av den frivilliga familjerådgivningen.

Därmed är vi inom utskottet ense om den grundläggande uppfattningen: Frivilligheten är en avgörande förutsättning för att familjerådgivningen skall kunna nå goda resultat. Det måste hos parterna finnas en vilja till samarbete, en positiv inställning till detta med att ta till sig goda råd från en familjerådgivare.

Reservanterna anser också att resurserna för upplysning och information om familjerådgivningen behöver öka samt att man i opinionsarbetet bör ha siktet inställt på en attitydförändring, så att människor upplever familjerådgivningen som något naturligt och värdefullt.

Jag instämmer gärna i dessa synpunkter. Men vi i majoriteten anser att det i första hand är kommunernas uppgift att bygga ut informations- och upplys-

ningsverksamheten. Här har kommunernas informationskontor och övriga styrelser en stor uppgift. Vi får alla aktivera oss i kommunerna i stället för att i denna fråga rikta en hemställan till regeringen.

Jag yrkar avslag på reservation nr 1.

I reservationerna nr 2, 3, 4 och 5 behandlas vissa frågor om makars försäkringar, framför allt pensionsförsäkringar. Detta avsnitt har genom aktiva motionärer fått en sådan omfattning att en utomstående läsare lätt kan få den uppfattningen att hela betänkandet handlar om pensioner. Men i lagutskottets aktuella betänkande behandlas äktenskapsbalken.

Denna stora balk innehåller bl.a. regler för ingående av äktenskap samt för vad parterna har att iaktta när ett äktenskap skall upplösas. Bl.a. handlar det om hur egendom och tillgångar skall fördelas.

Reservanterna nöjer sig inte med gällande lagstiftning utan vill ha helt nya regler på vissa avsnitt – allt mot bakgrund av deras intresse för hur olika pensionsförsäkringar skall kunna fördelas mellan makarna.

Reservanterna tycks inte lita på vare sig kärleken eller gällande lagstiftning när två självständiga individer ingår äktenskap. Ingen av dessa faktorer är tydligen enligt reservanternas uppfattning en tillräcklig garanti för en riktig hantering beträffande den ekonomiska faktor som heter pensionsförsäkring. Reservanterna vill att makarna långt i förväg skall kunna avtala om hur en redan tecknad pensionsförsäkring, eller en kommande nytecknad sådan försäkring, skall fördelas, därest äktenskapet någon gång i framtiden skulle komma att upplösas – detta trots att äktenskapsbalken innehåller regler om hur två makar under pågående äktenskap kan omfördela pensionsrättigheter genom bodelning.

Reservanterna försöker tydligen till varje pris uppnå en ändring av lagen i stället för att söka en lösning genom ett enklare förfarande. I samråd med försäkringsbolaget kunde nämligen en pensionsförsäkring nytecknas för den av makarna som saknar en sådan. Även om det för närvarande är så, att det är fler män än kvinnor som har en pensionsförsäkring, kommer det relativt snart att ske en utjämning. Statistiken visar att de flesta pensionsförsäkringarna under de senaste åren har tecknats av kvinnor. Både ur jämställdhetssynpunkt och från ett ekonomiskt perspektiv är detta att betrakta som en stor framgång.

Utskottets majoritet anser att det inte föreligger ett särskilt stort behov av den lagändring som reservanterna föreslår. Dessutom är en rad nackdelar förbundna med ett avtal. Båda makarna måste vara överens. Ett avtal förutsätter stor aktivitet och goda kunskaper om lagens innehåll.

Troligen blir det en mycket begränsad krets av familjer som kan komma att utnyttja en avtalsmöjlighet. Även försäkringstekniska faktorer utgör hinder. En redan tecknad pensionsförsäkring kan inte alltid delas upp på två personer.

I reservation nr 4 finns det förslag om att det totala pensionsskyddet skall beaktas vid bodelning. Reservanterna vill att även rätten till egen pension i form av allmän pension eller avtalspension skall beaktas vid en bodelning.

Pensionsberedningen har i sitt slutbetänkande, som avlämnades under 1990, ställt sig avvisande till ett system som innebär likadelning mellan makar av den ATP som de har intjänat under äktenskapet. Beredningen väcker

i stället tanken på en utvidgning av den jämkningsregel som finns i 10 kap. 3 § tredje stycket äktenskapsbalken. Pensionsberedningens förslag är för närvarande föremål för beredning inom regeringskansliet.

Utskottets majoritet anser att det, i avvaktan på resultatet av regeringens överväganden, inte finns någon anledning att nu förorda någon förändring i äktenskapsbalkens bodelningsregler. Det är heller inte motiverat att nu begära en särskild utredning, som reservanterna föreslår.

Utan att på något sätt föregripa resultatet av pågående beredningsarbete vill jag ändå säga att jag anser det vara angeläget att återge en del av vad utskottet skriver i sitt betänkande om den egna allmänna pensionen och om avtalspension:

"Rätten till egen pension i form av allmän pension eller avtalspension är en sådan rättighet som i regel inte kan överlåtas och att den därför i likhet med andra sådana rättigheter – enligt vad som länge gällt inom äktenskapsrätten – undantas från bodelning. En förändring i detta avseende skulle innebära att man frångick en grundläggande princip på området."

Herr talman! Så några ord om reservation nr 5, där reservanterna tar upp frågan om förmånstagarförordnande i försäkringen. Reservanterna vill åstadkomma en öppning här. De vill att beloppet skall bli enskild egendom. Min spontana reflexion när jag lyssnar till reservanternas argument är att viss egendom, eller vissa belopp, tydligen alltid skall följa medlemmarna inom en familj eller släkt, oavsett vem vederbörande är gift med.

Jag frågar: Varför kan inte i stället de mottagande makarna själva få avgöra hur den tillförda egendomen eller det tillförda beloppet skall disponeras? Ett sådant system vore mera demokratiskt och jämlikt.

Herr talman! Jag yrkar avslag på reservationerna 2, 3, 4 och 5 samt bifall till utskottets hemställan.

Allra sist vänder jag mig till Charlotte Cederschiöld. I många debatter har hon, precis som hon gör i dag, dömt ut socialdemokraternas familjepolitik över huvud taget. Hon säger att socialdemokraternas politik är negativ, att socialdemokraternas politik missgynnar kvinnorna, att dessa omyndigförklaras liksom föräldrar osv. Socialdemokratisk politik leder till passivitet, sägs det också.

Men, Charlotte Cederschiöld, den här debattekniken imponerar inte längre på oss. Jag skulle i stället vilja höra Charlotte Cederschiöld presentera moderaternas familjepolitik för oss, så att vi får veta vad den innehåller. Sedan skall vi i något annat sammanhang presentera innehållet i socialdemokratisk politik.

Anf. 49 ELISABETH PERSSON (v) replik:

Herr talman! Ett motiv för Lennart Andersson när det gäller att skjuta på beslutet om registrerat partnerskap för homosexuella är, som han säger, att det är angeläget att uppnå så stor majoritet som möjligt i riksdagen. Men jag tror nog att Lennart Andersson är litet väl optimistisk på den punkten. Det finns inte särskilt mycket för närvarande som tyder på att dagens betryggande riksdagsmajoritet här någonsin får komma till uttryck. Det är ju val i höst. Och som sagt, det finns dess värre inte mycket som tyder på att nuvarande majoritet i riksdagen blir större efter höstens val.

Jag påpekade i mitt anförande – och jag står fast vid vad jag har sagt, även om det bara rör sig om ett antagande – att den allmänna opinionen ligger före riksdagen och lagskrivningen i det här fallet. Jag kan naturligtvis inte bevisa det. Det har ju inte gjorts särskilt många undersökningar i det sammanhanget. Men jag tror faktiskt ändå att det förhåller sig på det sätt som jag här har sagt. Detta samt de homosexuellas egen önskan om att ett principbeslut skall fattas i det här fallet tycker jag talar för att det är läge att fatta ett sådant beslut här i dag.

Anf. 50 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Jag skall bara något kommentera Lennart Anderssons synpunkter på reservationerna 1 och 5. Reservation 1 har rubriken Obligatorisk medling. Som Lennart Andersson mycket riktigt påpekade har vi reservanterna inte följt upp motionen i den delen. Bakgrunden till reservationen är att vi tycker att familjesplittringen måste betraktas som en allvarlig samhällsfråga. Familjesplittring leder ju till sociala, ekonomiska och mänskliga problem – särskilt gäller det barnen. Vi reservanter ser liksom motionärerna med oro på utvecklingen i det här fallet.

Även om det är kommunerna som har ansvaret för familjerådgivningen är det här, Lennart Andersson, en övergripande samhällsfråga. Jag anser att det är helt på sin plats – ja, det är verkligen erforderligt – att riksdagen genom ett tillkännagivande till regeringen pekar på att det är nödvändigt att göra satsningar för att i större utsträckning hjälpa människor som befinner sig i eller som är på väg in i en konfliktsituation. Skillnaden vad gäller de slutsatser som dras är väl närmast att vi reservanter tycker att riksdagen skall vara aktiv här och göra ett uttalande i stället för att, som majoriteten vill, helt enkelt avslå motionen.

Jag tänkte att jag också skulle hinna med att ta upp frågan om förmånstagarförordnande om enskild egendom när det gäller försäkringar. Det är svårt för mig att förstå motståndet här. I praktiken är det fråga om huruvida egendom som barn har fått av sina föräldrar skall vara enskild egendom eller om den skall vara giftorättsgods som makarna alltså skall dela mellan sig i händelse av skilsmässa. Det är allmänt accepterat att man i testamente till sitt barn eller annan arvinge skall få lämna egendom som enskild egendom. Likaså kan man göra det i fråga om gåva. Det som Charlotte Cederschiöld har tagit upp i en motion tycker vi är konsekvent, nämligen att man även skall kunna få göra det när det gäller försäkringar. Jag skulle vilja fråga utskottsmajoriteten: Vilka är det man vill skydda då man avvisar detta? Jag kan själv svara på frågan. Om jag tecknar försäkring och har mina barn som förmånstagare genom förordnande, utan att det blir enskild egendom så är de enda som jag "skyddar" mina eventuella sonhustrur och svärsöner. Jag "skyddar" dem när de och mina barn skiljs. Det är då "skyddet" uppstår. Men vi måste väl inse att det är rimligt att föräldrar har rätt att ge sina barn ett ekonomiskt stöd så att dessa inte vid skilsmässa behöver drabbas av att dela med sig det som de har fått av sina föräldrar.

Mot den bakgrunden har vi stött detta krav nu, liksom vi gjorde i fjol. Och som sagt var det praktiskt taget enhälliga synpunkter vid hearingen i det här fallet.

Anf. 51 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Moderata samlingspartiets familjepolitik går bl.a. ut på att öka möjligheterna för människor i det civila samhället, att bygga ut den civila delen, vilket också dagens betänkande om äktenskapsbalken visar. Till skillnad från Lennart Andersson har jag samma uppfattning i år som förra året. Förra året ville Lennart Andersson inte utvidga 10:3 äktenskapsbalken med ATP och kollektivpension, men det tycks vara möjligt i år. Jag skiljer mig därför från Lennart Andersson genom att jag har samma uppfattning i år som jag hade förra året.

Jag försöker göra det som jag tror är rätt och politiskt möjligt. Det är faktiskt en politikers uppgift att göra det. Så länge har det gått ganska bra. Nu är det faktiskt flera partier som ansluter sig till mina motioner. Jag är inte ensam om dem, utan jag har moderata samlingspartiets riksdagsgrupp med mig och även flera andra partier i riksdagen: 4 partier på 2 reservationer och 3 partier på 1 reservation. Så jag är inte, Lennart Andersson, ensam om min uppfattning.

Man skall ta hänsyn till familjerollen i lagstiftningen. Det är det som Lennart Andersson glömmer. Kvinnorna har faktiskt i snitt en arbetsvecka mer hemma, och det måste man ta hänsyn till vid bedömningen i dessa frågor. Ekonomin är också en viktig del i äktenskapet, det måste vi inse. Några vänner till Lennart Andersson inom politiken gör det. Några kvinnlig jurister har gett ut en bok på Tidens förlag, som heter Kvinnors rätt. De talar om hur oerhört väsentligt det är att sådana synpunkter kommer fram i lagstiftningen. De skriver så här: "Men rättskällorna är inte statiska. Innehållet förändras successivt. Kvinnokrav kan i större utsträckning komma att påverka lagstiftningen. Den rättsliga argumenteringen skulle kunna inriktas på det orättvisa i att så lite hänsyn har tagits till kvinnors intressen. Sådana ändringar finns inom räckhåll. Hur snabbt vi når resultat beror på hur starka kvinnokrav som förs fram i det politiska livet och vilket genomslag de får."

Lennart Andersson glömmer när det gäller privata pensionsförsäkringar att det är tiden och premien som är avgörande. Där är det långt kvar fortfarande för kvinnor, tyvärr. Det är glädjande att många kvinnor tar pensionsförsäkring, vilket visar att det minsann inte är en fråga för de rika när det gäller förmånstagarförordnande. Kvinnorna har inte så stora inkomster.

Jag vill avsluta med en fråga. Vilket gynnar familjen bäst: att ge den möjlighet att bygga upp ett gemensamt familjeskydd eller att inte ge det?

Anf. 52 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Elisabeth Persson frågade mig varför det är nödvändigt att skjuta på reformen om registrerat partnerskap på framtiden. Hon är orolig för den nya majoritet som kan vara verklighet i riksdagen efter höstens val. Mitt svar är att jag litar på de uttalanden som i dag har gjorts dels från folkpartiet liberalerna, dels från miljöpartiet, som i betänkandet har redovisat en mycket klar inställning i sakfrågan. När det sedan gäller socialdemokrater och vänsterpartister vet vi i båda partierna att frågan har behandlats i olika beslutsinstanser och att vi har våra resp. partier med oss och har en mycket positiv uppfattning och en strävan att lösa frågan på bästa sätt. Därför har vi kommit fram till den bedömningen att det kan vara mycket svårt för libera-

lerna och miljöpartisterna och andra att byta uppfattning i denna fråga. Rimligtvis bör de uttalanden som gjorts gälla även för framtiden.

Martin Olsson tar i sin replik till mig upp en del saker i reservation 1 om obligatorisk medling. Martin Olsson pekar på den passus i reservationen där man uppmanar regeringen att även genom andra åtgärder ge makarna stöd och hjälp för att så långt möjligt lösa konflikterna innan en skilsmässa är ett faktum.

Det skulle vara väldigt bra för dagens debatt om Martin Olsson ville precisera för oss övriga vilka andra åtgärder ni inom centern har tänkt på när ni skrivit denna reservation. Det vore jag mycket tacksam för.

I fråga om förmånstagarförordnande var Martin Olsson mycket klar i sin replik och talade om vad som verkligen gäller ur reservanternas synpunkt. Han säger att en gåva från föräldrar till barn vill man absolut slå vakt om och se till att den alltid stannar hos barnet. Då frågar jag: Varför kan inte föräldrarna ge motsvarande gåva till hela familjen, så att den kan disponeras ordentligt av bägge makarna, som får avgöra själva hur den skall disponeras? Här är det tydligen så att man skall favorisera det egna barnet i en familj, men man har inte samma förtroende för den andra parten i familjen så att den kan bli delaktig av gåvan. Den skall alltså förbehållas vissa släktmedlemmar. Vill man ändra på detta kan man göra det via testamente, säger Martin Olsson, och detta är alldeles riktigt.

Slutligen till Charlotte Cederschiöld: Jag har inte ändrat uppfattning sedan förra året angående jämkningsregeln 10:3 äktenskapsbalken. Jag har bara i dag sakligt redovisat vad en statlig utredning har väckt för tankar. Jag har citerat mycket utförligt vad lagutskottet anser om den egna pensionen och avtalspensionen. Jag har inte alls tagit ställning i sakfrågan utan gjort en klar redovisning. Min personliga uppfattning skall jag redovisa redan nu: Jag tycker inte att pensionsberedningens tanke är särskilt konstruktiv.

Anf. 53 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Favorisera den ena parten, säger Lennart Andersson om att barn övertar egendom från sina föräldrar som enskild egendom. Det är inte fråga om att inte den egendomen utnyttjas till den unga familjens bästa. Oberoende av om den är enskild eller inte är det var och en som disponerar sin egendom så länge äktenskapet består. Det är först när äktenskapet upplöses, i en skilsmässosituation, som det är av betydelse om egendomen är enskild eller inte. Vad det skulle vara för fel av föräldrarna att gardera att deras barn är – jag använder Lennart Anderssons uttryck, det är inte mitt – favoriserat vid en skilsmässa är för mig svårt att förstå.

Däremot är det, hoppas jag, klarlagt att det inte kan finnas några som helst sakliga skäl att gå emot det yrkande som framställs i reservation 5.

Lennart Andersson läste innantill ur reservation 1, där vi först har talat om problemen och sedan talat om motionärernas krav på obligatorisk medling och sagt att vi inte, mot bakgrund av hur den fungerat förr, tror så särskilt mycket på den. Vi talar om den utbyggda familjerådgivningen i stället och vikten av den.

Vidare skriver vi att utöver vad som tidigare nämnts är det viktigt att regeringen noga prövar förutsättningarna för att genom andra åtgärder ge makar

stöd och hjälp. Det är inte så att vi här i riksdagen skall kunna lösa alla problem. Vi pekar på problemen och säger att de måste få sin lösning. Sedan finns det experter på olika områden som bör ha både till uppgift och större möjligheter att analysera vilka detaljåtgärder som behöver vidtas. I reservationen visar vi den policy vi har, nämligen att samhället i högre grad måste försöka hjälpa och stödja människor så att vi undviker en del skilsmässor.

Anf. 54 CHARLOTTE CEDERSCHIÖLD (m) replik:

Herr talman! Vad avser avtal skall jag fatta mig kort och säga att socialdemokraterna försvarar en könsblind lagstiftning.

Vad sedan gäller förmånstagarförordnande för enskild egendom skulle jag kunna ta ett litet exempel och säga så här: Vi har en ensamstående mamma, oroad för ATP-systemets urholkning. Hon tar en liten pensionsförsäkring, sliter hårt, dör relativt tidigt och lämnar efter sig en dotter som är relativt nygift. Dotterns man tar med sig hälften av den här ensamstående mammans sparkapital efter ett ganska kort äktenskap.

Det är vad socialdemokraterna tycker är en bra modell. Jag tycker att det är en dålig modell. Det tycker även juridiska experter. Jag läste högt förra året när vi hade denna debatt vad rättsexperten Wallin tycker. Anders Agell anses vara en stor rättsexpert. Han har skrivit om den nya arvsrätten alldeles nyligen, i Svensk Juristtidning nr 1 1990, på 50 sidor, varav 2 1/2 handlar just om förmånstagarförordnande. Han menar att en lagändring verkar befogad. Han säger att det finns ett praktiskt behov. Han har svårt att se varför ett sådant förordnande inte skulle kunna tillåtas. Det var samma argumentation som försäkringsinspektionen framförde på utfrågningen. Man sade att konsumentkravet och behovet är så stort på det här området att det inte går att säga nej om man inte har tillräckligt starka skäl. Och det finns inte, sade man från försäkringsinspektionen.

Nej, socialdemokratena försöker hindra, stoppa och förbjuda, medan vi moderater försöker öppna möjligheter för människor i svåra tider.

Anf. 55 ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Med anledning av lagutskottets betänkande om äktenskaps- och arvsrättsliga frågor yrkar jag bifall till motion L408, i vilken miljöpartiet yrkar att riksdagen hos regeringen begär förslag till en lag som ger homosexuella möjlighet att få sin samlevnad lagreglerad i ett registrerat partnerskap. En motion med samma innebörd väckte vi för ett år sedan.

Vissa människors okunskap om homosexualitet och oförmåga att erkänna de homosexuellas rätt till ett fullvärdigt liv får inte leda till att många homosexuella, för att undvika obehag, måste dölja sin läggning, ja, rent av känner sig tvingade att leva ett dubbelliv.

Tvärtom behöver vi tillföra samhället alla medborgares positiva och kreativa krafter, även de homosexuellas. Ge därför alla möjlighet att välja den levnadsform som passar var och en bäst, förutsatt att det inte skadar någon annan. Ge i lag alla möjlighet att legalisera sitt förhållande när det gäller parrelationen.

En lag om partnerskap även för homosexuella finns som redan har sagts här i kammaren sedan länge i Danmark. Varför finns inte en sådan i Sverige

också? Jag hoppas att utredningen, som det har talats om här, lyckas nå fram till ett förslag som riksdagen vill anta.

Fundera litet grand över varför en svensk riksdagsman eventuellt skulle säga nej till en sådan här motion, till en möjlighet, en rättighet, som redan finns i vårt södra grannland.

Lennart Andersson förväntar sig tydligen att riksdagen, om det görs en utredning, kommer att anta det lagförslag som jag förmodar då liknar det som miljöpartiet efterlyser i sin motion. Men jag är inte så säker på det. Förra året blev reaktionen i pressen på vår motion nämligen mycket stark från vissa håll i samhället. Så tror jag att det kommer att bli även om ett år. Därför anser jag att det finns all anledning att agera för vår motion.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 11 §.)

11 § Vissa fastighetsrättsliga frågor

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU23 Vissa fastighetsrättsliga frågor.

Anf. 56 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Ett av ämnena i betänkandet avser frågan om förhandlingsrätt för arrendatorsorganisationer. Det kan vara fråga om upplåtelse av koloniträdgårdar eller av mark för sommarstugeändamål, för att nämna några exempel.

Jordägaren och arrendatorerna står i rättsligt förhållande till varandra. Om jordägaren vill åstadkomma ändringar i arrendeavtalet – t.ex. rörande arrendets storlek – måste han på vanligt sätt träffa avtal härom med varje arrendator för sig. Självfallet skulle det i många fall kunna vara en fördel för båda parter om sådana förhandlingar rörande avtalsändringar kunde föras mellan å ena sidan jordägaren och å andra sidan någon eller några företrädare för arrendatorerna. Några som helst rättsliga hinder eller förbud mot en sådan ordning finns självfallet inte. Detta förhållande förtjänar att understrykas.

Vad majoriteten i lagutskottet vill uppnå är att jordägaren skall fråntas sin lagliga rätt att förhandla med sina avtalsparter var för sig och i stället förklaras skyldig att förhandla med en organisation på arrendatorssidan, och detta oavsett om organisationen företräder alla arrendatorerna eller ej. Även den som alltså inte är medlem i organisationen skulle komma att tvångsvis bli omfattad av förhandlingsöverenskommelsen. I alla fall finns det en beaktansvärd risk för att den av majoriteten intagna ståndpunkten leder till en sådan utveckling; den ligger inbyggd i själva systemet.

Förebilden till sådant uttryck för kollektivism finns – vilket betänkandet upplyser om på flera ställen – i hyresförhandlingslagen, en lag som dessutom givit hyresgästorganisationen rätt att inkassera viss avgift av alla hyresgäster för att använda den i sin verksamhet. Som Gustaf Petrén – Medborgarrätts-

rörelsens oförliknelige grundare – uttryckt saken har lagstiftaren därmed i realiteten tillerkänt en enskild organisation rätt att beskatta en viss grupp av enskilda, därigenom att den enskilde tvingas att på statens order avstå tillgångar till en annan enskild. Grundlagsenligheten av ett sådant förfarande kan starkt ifrågasättas.

Som framgår av den gemensamma borgerliga reservationen, till vilken miljöpartiet anslutit sig, vill vi inte här verka för genomförandet av en sådan kollektivistisk eller korporativistisk ordning som sålunda råder inom hyresmarknaden.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen.

Anf. 57 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! När jag med stor uppmärksamhet lyssnar på Allan Ekströms inlägg kan jag inte tolka det på annat sätt än att han är orolig alldeles i onödan.

Det som Allan Ekström upplever som den största risken med frågan om förhandlingsrätt för arrendatorsorganisationer är om några arrendatorer som inte är med i arrendatorsorganisationen också skulle inrymmas under en förhandlingsöverenskommelse och ett avtal. Men Allan Ekström, låt oss tänka oss exemplet att en stor jordägare arrenderar ut 200 tomter för fritidsboende. 190 av dessa arrendatorer är med i en förening och förhandlar, och 10 står utanför organisationen. Det avtal som träffas gäller de 190. De 10 som står utanför kan mycket väl även i fortsättningen träffa ett separat avtal direkt med jordägaren.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 58 ALLAN EKSTRÖM (m):

Herr talman! Jag blev inte helt överraskad att möta den uppfattningen från Lennart Anderssons sida. Men på flera ställen i utskottets skrivning hänvisar man till de kollektiva förhandlingar som förs med stöd av hyresförhandlingslagen och åberopar det karakteristiska med en skriftlig förhandlingsordning som just utesluter den enskilde från att träffa ett individuellt avtal med jordägaren. På flera ställen åberopar man längtansfullt just att man vill ha samma ordning som gäller på hyresmarknaden. Och där råder ju ett monopol.

Jag tycker att det här ämnet på något sätt visar vilken avgörande skillnad som råder mellan våra partier beträffande inställningen till den centrala frågan om relationen mellan kollektivet och den enskilde. Frågan var föremål för lagutskottets uppmärksamhet för några veckor sedan då behovet av en lag om ideella föreningar ventilerades i kammaren. Jag citerade då Stig Strömholm, Odd Engström och Macchiavelli genom Anders Ehnmark och deras syn på just samma ämne.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag, för att göra mitt inlägg mer hör- och läsvärt, återge en vers av den oförbrännelige Alf Henriksson.

> Kollektivets historia, om den är sann,
> är den tristaste läsning som tänkas kan
> ty allt roligt som hänt genom tiderna
> har att göra med individerna.

Anf. 59 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Vi behöver inte alls göra detta till någon stor fråga om kollektiva lösningar eller individuella lösningar, osv. Vi ser detta som en mycket praktisk fråga. Det finns på flera håll i landet stora jordägare som arrenderar ut ett stort antal tomter för fritidsboende, och det gäller att finna mer rationella former för hur de skall kunna träffa arrendeavtal i stället för att gå runt och tala med varje enskild arrendator och teckna avtal.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande lagutskottets betänkanden 1990/91:LU21 och LU23.

Lagutskottets betänkande LU21

Mom. 2 (obligatorisk medling)

Utskottets hemställan bifölls med 258 röster mot 35 för reservation 1 av Martin Olsson och Stina Eliasson.

Mom. 3 (avtal om pensionsförsäkringar)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 137 för reservation 2 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 5 (beaktande av det totala pensionsskyddet vid bodelning)

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 92 för reservation 4 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 6 (förmånstagarförordnande om enskild egendom)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 143 för reservation 5 av Rolf Dahlberg m.fl.

Mom. 8 (registrerat partnerskap för homosexuella)

Först biträddes utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna L408 av Anita Stenberg m.fl., L416 av Anita Johansson m.fl., L418 av Margareta Winberg m.fl. och L419 av Ingegerd Wärnersson m.fl. med 26 röster mot 17 för reservation 6 av Elisabeth Persson. 255 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 253 röster mot 42 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motionerna L408 av Anita Stenberg m.fl., L416 av Anita Johansson m.fl., L418 av Margareta Winberg m.fl. och L419 av Ingegerd Wärnersson m.fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Lagutskottets betänkande LU23

Mom. 1 (förhandlingsrätt för arrendatorsorganisationer)

Utskottets hemställan bifölls med 156 röster mot 142 för reservationen av Rolf Dahlberg m.fl.

Marianne Jönsson (c) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Mom. 2 och 3

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande i ett sammanhang vid kammarens arbetsplenum onsdagen den 17 april.

12 § Atomansvarighetslagen m.m.

Föredrogs
lagutskottets betänkande
1990/91:LU24 Atomansvarighetslagen m.m.

Anf. 60 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Jag tänker endast beröra den del av betänkandet som berör atomansvarighetslagen och göra det mycket kortfattat trots att det är en oerhört viktig fråga. Eftersom frågan har debatterats många gånger kommer jag i detta sammanhang inte att argumentera speciellt utförligt.

De försäkringsfrågor som aktualiseras vid kärnkraftsproducerad el visar på ett mycket tydligt sätt det absurda i att bygga elförsörjningen på kärnkraft. Vi har på ett dramatiskt sätt fått demonstrerat för oss hur illa det kan gå och vilka enorma ekonomiska, ekologiska och mänskliga konsekvenser och tragedier det kan få när anläggningar som producerar kärnkraftsel havererar.

De ekonomiska konsekvenserna av sådana haverier borde rimligtvis, i konsekvens med annan försäkringslagstiftning, täckas av den som äger och driver anläggningen. Så är inte fallet när det gäller de eventuella ekonomiska konsekvenserna av kärnkraften.

Vi menar att det förhållandet borde gälla, att regeringen skall verka för att ett obegränsat skadeståndsansvar införs. I den energipolitiska proposition som nu behandlas parallellt med det betänkande som nu är uppe till behandling i kammaren, har regeringen markerat att detta är en oerhört viktig fråga och att regeringen i internationella sammanhang kommer att driva frågan om ett vidgat skadeståndsansvar för anläggningsinnehavare. Vi tycker att det är bra med denna push framåt.

Innehavarens ansvar är fortfarande alltför litet. Beloppsgränsen bör

kunna sättas betydligt högre än vad den är i dag med en absolut övre gräns på ca 3 miljarder kronor. Det gäller inte enbart anläggningsinnehavare utan även den statliga garantin.

Med denna korta argumentation yrkar jag bifall till reservation nr 1 av Elisabeth Persson.

Anf. 61 ELISABET FRANZÉN (mp):

Herr talman! Också jag tänker bli kortfattad.

Kärnkraften är farlig och dyr. Tjernobyl är en illustration av detta. Man har beräknat att jordbruksförluster och saneringskostnader i svenska pengar uppgår till 720–1 090 miljarder kronor, och då är mänskligt lidande och vårdkostnader inte medräknade. Dessa uppgifter kommer från Wall Street Journal och är naturligtvis inte slutgiltiga. Det tillkommer bl.a. växlingskostnader mellan rubel och västerländsk valuta, och det är ett problem. Men man kan ändå jämföra skillnaden i storlek mellan dessa 720–1 090 miljarder kronor och de 3 miljarder kronor som är den maximala ersättning som atomansvarighetslagen tillsammans med internationella konventioner erbjuder vid ett haveri av ett svenskt kärnkraftverk. Mellanskillnaden kan ses som en subvention till kärnkraften

Atomansvarighetslagen är ett sätt att skydda kärnkraften från konkurrens från mindre miljöfarliga sätt att producera el. En annan svensk lag som skyddar kärnkraften är räddningstjänstlagen, som gör det möjligt att tvångskommendera alla civila vuxna svenskar att röja upp efter en olycka. Detta befriar reaktorägarna från kostnader för olycksberedskap, och det är en ekonomisk subvention.

Den lagstiftning som reglerar hanteringen av kärnkraftens avfall är otydlig och garanterar inte att avfallet kommer att tas om hand. Går inte industrins nuvarande planer i händelse av en olycka i lås kommer dessa kostnader att läggas på framtida skattebetalare. Därtill är det väl känt att kärnkraften går med förlust om man räknar med statens alla bidrag till forskning och utveckling. Om man har normala krav på kapitalavkastning har reaktorerna varit felinvesteringar för kraftindustrin.

Det finns fler exempel på det svenska samhällets dolda stöd till kärnkraften, men jag skall inte trötta kammaren med att fortsätta uppräkningen här och nu. I stället vill jag uppmana riksdagens ledamöter att vid voteringen nästa onsdag bifalla miljöpartiets reservation och därigenom plocka bort en av samhällets subventioner till den olönsamma kärnkraften, den som innebär att kärnkraften inte behöver bära sina egna skadeståndskostnader.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservation 2.

Anf. 62 ANITA JÖNSSON (s):

Vi har nu att debattera lagutskottets betänkande 1990/91:24, i vilket behandlas två motioner angående önskemål om skärpning av skadeståndsansvar för innehavare av kärnkraftsanläggningar, och en motion i vilken begärs förbättrade skadeståndsmöjligheter vid miljöskador.

Vad beträffar skadeståndsansvaret för skador vid kärnkraftsolyckor har denna fråga behandlats vid flera tillfällen här i kammaren. Utskottet har då varit överens med motionärerna om att ansvaret för atomskador i första

hand skall ligga på atomanläggningsinnehavaren. Däremot har utskottet avstyrkt yrkanden om obegränsat eller radikalt förändrat och utökat ansvar.

Sverige är i likhet med flertalet västeuropeiska länder anslutet till Pariskonventionen från år 1960 samt till en år 1963 avslutad tilläggskonvention jämte tilläggsprotokoll till dessa.

Konventionen innehåller internationella bestämmelser om ansvarighet för skador som har orsakats av atomolyckor. Pariskonventionens regler om anläggningsinnehavarens ansvar kompletteras av tilläggskonventionens ersättningssystem.

Bestämmelser om ansvar för atomskador finns för svensk del i atomansvarighetslagen, och till grund för lagen ligger de internationella överenskommelser till vilka Sverige är anslutet.

Hela ansvars- och ersättningssystemet verkar i flera steg. I det första steget är anläggningsinnehavaren ansvarig för skador som uppkommer i samband med driften av anläggningen oberoende av vållande. Ansvaret skall vara begränsat till ett visst belopp för varje olycka och vara täckt av försäkring eller annan ekonomisk garanti.

I det andra steget skall den stat där atomanläggningen är belägen bidra till att täcka skadorna upp till ett visst belopp.

I det tredje steget skall de stater som är anslutna till tilläggskonventionen betala efter en särskilt angiven beräkningsgrund.

I det fjärde steget skall svenska staten, i de fall en anläggningsinnehavare här i riket är ansvarig, utge ersättning till de skadade med sammanlagt högst 3 miljarder kronor. I detta belopp är ersättningarna för första, andra och tredje steget inräknade.

Beloppsgränsen för atomanläggningsinnehavaren är fastställd efter en bedömning av atomindustrins förmåga att bära försäkringskostnader samt försäkringsmarknadens kapacitet.

Efter en ändring som trädde i kraft den 1 januari 1989 har beloppsgränsen efter dessa bedömningar fastställts för atomanläggningsinnehavaren till 800 milj.kr. för varje olycka.

Ansvaret skall vara täckt av en obligatorisk försäkring, som skall motsvara 120 % av ansvarsbeloppet, eller av någon annan ekonomisk garanti.

Sedan frågan behandlades här tidigare i kammaren har flera initiativ tagits för att förbättra ersättningsystemet vid kärnkraftsolyckor, senast i regeringens överenskommelse med folkpartiet och centern vad gäller energipolitiken. Denna överenskommelse innebär att det inte är förenligt med Pariskonventionen att ålägga anläggningsinnehavaren ett obegränsat ansvar, men att regeringen, med hänsyn till frågans vikt, aktivt bör driva frågan om ett vidgat ansvar i internationella sammanhang.

Enligt nyligen gjorda beräkningar är det möjligt att höja kapaciteten på försäkringsområdet, vilket skulle medge en höjning av ansvarsbeloppet till ca 1 miljard kronor. I energipropositionen hemställs därför om godkännande av riktlinjer och en höjning av ansvarsbeloppet.

Utskottet redovisar också i betänkandet andra positiva åtaganden som är på gång i det internationella arbetet.

Av 33 § atomansvarighetslagen följer vidare, att i de fall ersättningsbeloppen enligt lagen inte räcker till för att uppkomna skador skall kunna ersättas

fullt ut, kan ytterligare gottgörelse utgå av statsmedel. Grunden för sådan gottgörelse skall fastställas genom särskild lagstiftning.

Utskottet gör bedömningen att det mest förnuftiga och kloka sättet att hantera den mycket viktiga frågan om ansvar för atomskadeolyckor är att delta i det internationella arbetet med sikte på att få en så bred anslutning som möjligt och ta till vara de möjligheter som kan finnas till förbättringar av ansvars- och ersättningssystemet.

Att Sverige skulle lämna konventionen och därmed ställa sig utanför det ersättningssystem som gäller i Västeuropa bör inte komma i fråga.

Miljöfrågor av denna dignitet kan inte hanteras utifrån ett snävt nationellt perspektiv. Vid en eventuell olycka är det sannolikt att flera länder blir drabbade, vilket medför att internationella konventioner är nödvändiga för att trygga människors möjligheter till skadestånd. Det går inte att sätta gränser för de skadeverkningar som kan uppkomma vid en kärnkraftsolycka.

Frågan måste behandlas med stor omsorg och utifrån ett synsätt där svensk lagstiftning står i samklang med internationella och bilaterala överenskommelser.

Med det anförda yrkar jag avslag på motionerna rörande ansvaret för skador vid kärnkraftsolyckor.

Betänkandet behandlar även en motion som framhåller att dagens lagstiftning ger en skadelidande små möjligheter att utkräva skadestånd vid miljöskador.

Reglerna om skadestånd vid miljöskador har nyligen reformerats och brutits ut ur miljöskyddslagen och finns nu i 1986 års miljöskadelag.

Ansvaret enligt miljöskadelagen avser person- och sakskador samt ren förmögenhetsskada som inte är obetydlig. Skadestånd utgår enligt miljöskadelagen även om skadan inte orsakats avsiktligen eller genom vårdslöshet, s.k. strikt ansvar.

Den som lidit skada till följd av miljöfarlig verksamhet har medgivits lättnader i de beviskrav som i allmänhet gäller i skadeståndssammanhang.

För att lösa problemet med skadestånd vid miljöskador där man inte kan finna någon ansvarig, eller där företaget har slutat med verksamheten när skadan upptäcks, eller där företaget gått i konkurs, eller där skadeståndet är preskriberat, har reglerna kompletterats med en obligatorisk miljöskadeförsäkring.

Alla företag som är skyldiga att ha tillstånd till sin miljöfarliga verksamhet, eller är anmälningspliktiga, skall bidra till den obligatoriska miljöskadeförsäkringen. I propositionen om en god livsmiljö redovisar regeringen hur en helhetssyn måste prägla miljöarbetet. Och den tillsatta miljöskyddskommittén, som nu är i verksamhet, bör i sitt fortsatta utredningsarbete ta sikte på att samla samtliga miljölagar i en miljöbalk.

Enligt utskottets mening täcker de redovisade åtgärderna väl de krav som motionären ställer, och vi yrkar därför avslag på motionen.

Herr talman! Jag ber att få yrka avslag på reservationerna och bifall till lagutskottets hemställan.

Anf. 63 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Alla verksamheter skall kunna ta fullt ansvar för de skador och förluster som de kan förorsaka. Detta är en grundläggande princip som

regleras genom skadeståndslagstiftning och krav på försäkringar för att ägarna skall kunna ge ekonomisk ersättning till skadelidande. Det ger bl.a. en trygghet för alla som riskerar att utsättas för skador.

Det är även viktigt att alla verksamheter skall bära sina kostnader, inte bara för den direkta produktionen utan också för de risker verksamheten kan innebära. Det gäller t.ex. för industrier och för transporter. Företagen i dessa branscher måste genom försäkringar eller på annat sätt kunna svara för de kostnader deras produktionsprocesser o.d. kan förorsaka genom olyckor eller skador. Deras produktionskostnader och därmed priset på deras produkter belastas därigenom med försäkringspremier eller annat för att företaget skall kunna svara för de ersättningsanspråk som kan komma att ställas.

Men det finns tyvärr ett anmärkningsvärt undantag från denna princip. Det är ägarna till kärnkraftsverken. De behöver – som framgått av tidigare inlägg – endast ansvara för en bråkdel av kostnaderna för de skador en kärnkraftsolycka kan leda till. Härigenom skjuter kärnkraftsindustrin över kostnader för eventuella olyckor och därav följande skadestånd på samhället eller på de enskilda personer och företag som drabbas.

Systemet innebär dels att kärnkraftsindustrin subventioneras av samhället, dels att det saknas garantier för att skadelidande skall få full ersättning efter en kärnkraftsolycka.

Från centerns sida har vi under en följd av år motionerat om att kärnkraftsindustrin skall tvingas ta ansvar för de skador den kan förorsaka. Vi har även krävt att Sverige internationellt skall verka för ökning av kärnkraftsindustrins ansvar. Tyvärr har våra motioner avslagits varje år.

Eftersom det inte varit möjligt att nå framgång för kraven vid riksdagsbehandlingarna var det synnerligen viktigt att dessa frågor togs med i den uppgörelse om den framtida energipolitiken, som träffades mellan centern, socialdemokraterna och folkpartiet.

Denna överenskommelse redovisas i proposition 88 om energipolitiken. I propositionen framhålls mot bakgrund av att ansvarsbeloppet för närvarande är begränsat till 800 milj.kr. att "frågan om en höjning av ansvarsbeloppet till 1 000 milj.kr. kommer att tas upp inom justitiedepartementet under våren 1991".

Vad gäller kraven på ökat eller obegränsat ansvar för kärnkraftsindustrins ägare hänvisas i uppgörelsen till Pariskonventionen, som utgör den internationella regleringen av ersättning för kärnkraftsolyckor. I propositionen anges att "det torde för närvarande inte vara förenligt med Pariskonventionen att ålägga anläggningsinnehavaren ett obegränsat ansvar. Regeringen bör dock med hänsyn till frågans vikt aktivt driva frågan om ett vidgat ansvar i internationella sammanhang".

Herr talman! Det väsentliga i politiskt arbete måste vara att nå positiva resultat. Med förhoppning om att energiuppgörelsen skall leda både till att kärnkraften kan avvecklas och till att kärnkraftsindustrin under de 19 ytterligare år som kärnkraftsverken kan komma att drivas, får det ökade ansvar för riskerna med sin verksamhet som vi i centern årligen krävt, yrkar jag bifall till lagutskottets hemställan.

Anf. 64 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Detta ärende kommer med rätta igen varje år, eftersom man har haft, såsom Martin Olsson mycket riktigt framhöll, ett undantag som inte stämmer med normal skadeståndsrätt. Undantaget har gällt sedan 1960, i 30 år, och fortfarande har ingenting hänt. Det kanske inte är så märkvärdigt. Kärnkraften har ju varit omfattad av en nästan religiös trosvisshet.

Det har funnits ett kärnkraftsetablissemang. Jag har själv en gång i världen tillhört etablissemanget, så jag känner till det någorlunda, även inifrån. Det gäller ett etablissemang som håller ihop inom hela industrivärlden och som stöttar verksamheten. Det har funnits alltsedan Eisenhower startade med sitt utspel Atoms for Peace, där den förödande kärnenergin skulle tämjas och bli till välsignelse för människor och ge nästan gratis energi. Sedan har man funnit att den inte var gratis, men den var farlig. Man visste från början att kärnenergin i bombform var den mest djävulska uppfinning som mänskligheten hittills hade gett sig på.

I dag vet vi att Harrisburg har kostat betydligt mer i skador än vad det kostade att uppföra anläggningen. Vi vet, som Elisabet Franzén framhöll, att Tjernobyl har kostat hundratals miljarder svenska kronor. Tidigare har man nämnt siffrorna 200–300 miljarder, men Elisabet Franzén nämnde siffran 720–1 090 miljarder kronor. Det är siffror som är jämförbara med dem som förre IAEA-chefen, chefen för det internationella atomenergiorganet i Wien, Sigvard Eklund, publicerade i fjol. Han påpekade att enligt beräkningar från amerikanska Department of Energy uppskattar man kostnaden för att rensa upp de miljöförstöringar som de militära reaktorerna och upparbetningsanläggningarna åstadkommit till ca 1 000 miljarder svenska kronor. Det är ganska våldsamma siffror det rör sig om när olyckan är framme.

När olyckan är framme vill människor ha en försäkring som garanterar att de hålls skadeslösa. I själva verket är det omöjligt att hålla mänskligheten skadeslös om Barsebäcksverket skulle råka ut för en härdsmälta med påföljande utsläpp. Man kan inte hålla mänskligheten skadeslös om Skånes jordbruksmark förröds. Den princip som borde upprätthållas är att man ska sluta subventionera kärnkraften.

Ett minimikrav i detta avseende borde vara att åtminstone förmå reaktorägarna att ta lika stora försäkringar för skador som de kan tänkas åstadkomma på tredje man som när de tar egna maskinskadeförsäkringar. I dag har de skadeförsäkringar över 800 miljonersgränsen som gäller om de skulle råka ut för en skada som drabbar dem själva, dvs. att turbinerna eller reaktorn skulle råka ut för en större maskinskada. De är bättre försäkrade för egen del än vad de är visavi allmänheten, vilket jag tycker även ur moralisk synpunkt är ett ohållbart förhållande.

I själva verket finns det bara en rimlig lösning, och det är att kräva att denna verksamhet, som alla andra, skall bära sina egna kostnader.

Från majoritetens sida säger man att man varit Pariskonventionens fångar sedan 1960, och det har inte funnits något att göra. Det är glädjande att energiuppgörelsen har lyckats få detta i rörelse. Det är klart att man skall samarbeta internationellt, men det internationella samarbetet skall gå ut på att man förbättrar förhållandena och att man kommer någon vart. I detta fall har man inte kommit någon vart på 30 år. Man har fortfarande detta orimliga

förhållande som beror på att kärnkraftsetablissemanget, som jag nämnde tidigare, har lyckats påverka regeringarna i de skilda länderna att stödja verksamheten, eftersom man trodde att den var så välsignelsebringande. Man har inte förstått riskerna.

Nu är det dags att ta i med kraft. Om det inte går att få Pariskonventionen i rörelse kan man ifrågasätta om man över huvud taget kan medverka i detta spel som pågår sedan 30 år.

Svenska atomförsäkringspoolens siffror visar att det skulle kosta 1 milj.kr. i premie att höja skadegränsen från nuvarande 800 miljoner till 3 miljarder.

Barsebäcksverkets vinst för 1989, som är den senaste som jag har tillgänglig, var ungefär 60 milj.kr. Man hade i och för sig haft råd att höja försäkringspremien väsentligt. Men om man skulle höja den och göra en enkel proportionering och höja den ifrån dagens 800 miljoner till den siffra som har nämnts sedan flera år tillbaka för Tjernobyl, 200 miljarder, skulle faktiskt hela Barsebäcksverkets vinst gå åt, och väl det, för att kunna betala försäkringspremien. Frågan är om det finns något försäkringsbolag som vill stå för en sådan stor risk. Det finns det sannolikt inte. Detta har även utskottet påpekat, även om jag tror att utskottet är otillbörligt pessimistiskt beträffande var gränsen går.

Grundprincipen måste vara att antingen skall det finnas försäkring eller också skall staten ta ett obegränsat ansvar för de risker som man uppenbarligen anser vara motiverade för att köra vidare med de här verken. Jag är helt övertygad om att ingen kommer att förbjuda den svenska staten att ikläda sig ett obegränsat ansvar för sådana olyckor. Det skulle förvåna mig mycket om något utomstående land skulle säga att "Det får ni inte göra". Det är möjligt att representanten för utskottsmajoriteten kan övertyga mig om motsatsen, men det skulle, som sagt, förvåna mig mycket om man kommer att konstatera att Sverige icke får garantera att betala ett större skadestånd än någon annan nation. Det vore en ganska egendomlig reaktion, men det är möjligt att kärnkraftsetablissemanget som jag talade om skulle kunna reagera på det viset. Jag hoppas att de inte är så besynnerliga. Därmed vill jag yrka bifall till reservation nr 2.

Anf. 65 ANITA JÖNSSON (s):

Herr talman! Jag vill bara korrigera den historiebeskrivning som Lars Norberg har dragit för oss här. Lars Norberg drar den slutsatsen att utskottet och regeringen inte har gjort något arbete i detta tidigare genom att hänvisa till att det äntligen händer någonting i energipropositionen. De här frågorna har varit uppe till behandling flera gånger i kammaren. Utskottet har då uttalat sig om att det är viktigt att regeringen agerar i internationella sammanhang för att komma fram till överenskommelser på atomansvarighetsområdet. Detta för att man skall få en så bred anslutning som möjligt internationellt sett. Man har även under åren hela tiden höjt ansvarsbeloppet. Detta belopp har man fastställt med utgångspunkt i en realistisk bedömning av vad som är möjligt.

Anf. 66 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det är möjligt att riksdag och regering har gjort några ansträngningar tidigare. I så fall kan jag bara konstatera att resultatet är

mycket magert, Anita Jönsson. Jag erinrar mig faktiskt en gammal uppsatsgroda som lyder så här: Förgäves gjorde han fruktlösa försök, men det gick inte.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 17 april.)

13 § Använt kärnbränsle, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU28 Använt kärnbränsle, m.m. (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 67 ROLF L NILSON (v):

Herr talman! Debatten om detta betänkande kan ses som en fortsättning på debatten om det föregående betänkandet, nämligen en illustration till det absurda i att bygga elförsörjningen på kärnkraft i den utsträckning som vi gör i Sverige. Detta betänkande handlar om hanteringen av det använda kärnbränslet och problem som är förknippade med den hanteringen. Det är också frågor som har återkommit i kammaren från år till år och där utskottsmajoritetens ställningstagande är av ungefär det slaget att man inte ser någon anledning att ändra de ställningstaganden som man har gjort tidigare år.

Då skulle jag som motionär och som representant för en avvikande uppfattning kunna säga att det inte heller är min avsikt att ändra de ställningstaganden som jag och mitt parti har gjort tidigare år. I viss mån har jag och vänsterpartiet redan uppfyllt det här eftersom vi har varit mycket restriktiva när det gäller våra motioner. Det finns en motion som jag har gemensam med Lars Norberg. Den handlar om den avgift som skall tas ut och användas för finansiering av de framtida utgifterna för använt kärnbränsle.

Det har varit och är vår uppfattning att de avgifter som tas ut är för låga och bör höjas. De bör höjas till 4 öre/kWh. Det är vår uppfattning att riksdagen skall göra ett tillkännagivande till regeringen om detta. Det är regeringen som fastställer avgifterna.

Vi har även invändningar mot det sätt som man beräknar värdeutvecklingen av de fonderade medlen på. Vi menar att man inte bör ge sig in i någon form av riskbedömning eller ta några risker när det gäller värdebeständigheten i medlen. Därmed har vi också kommit fram till att avgiften bör beräknas med en realränta på noll. Detta är alltså bakgrunden till de 4 örena. Jag yrkar bifall till reservation 11.

I övriga reservationer där mitt namn finns med finns exempel på brister i avfallshanteringen. Vi betonar att radioaktivt avfall från svenska anläggningar givetvis skall följas upp. Man skall veta vart det tar vägen, och man skall se till att det kommer tillbaka till Sverige. Sådant avfall är på drift, åtminstone finns det inte en fullständig redovisning av vart det har tagit vägen.

Vi har också synpunkter som vi har fört fram i tidigare motioner och i reservationer som gäller slutförvaret av reaktoravfallet. Där har vi uttryckt

mycket stor skepsis till slutförvaret utanför Forsmark. Det är uppfattningar som vi står fast vid.

Slutligen tycker jag att man skall understryka att den informationsverksamhet som Svensk kärnbränslehantering bedriver skall vara saklig, den skall enbart vara inriktad på avfallsfrågor och utformad på ett objektivt sätt. Den skall inte direkt eller indirekt verka som argument för fortsatt kärnkraftsdrift. Det innebär inte att SKB skall sluta informera. Vi tycker att det är bra att de informerar och att det kommer fram en korrekt uppfattning hos allmänheten om problemen kring förvaringen av avfallet. Men att, som man har gjort, gå ut och proklamera att alla problem i stort sett är lösta, det menar vi är att gå ett steg för långt. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 11.

Anf. 68 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Det här ärendet har stark anknytning till det vi talade om nyss, kärnkraften som internationellt fenomen och ett etablissemang som står bakom denna verksamhet, som håller ihop och som är mycket trosvisst i sin övertygelse att vad man sysslar med är inte bara riktigt utan också lönsamt.

Jag har, som jag nämnde förut, en gång tillhört detta etablissemang men så småningom tänkt om och tänkt om på båda punkterna. Jag tror alltså inte att systemet är lönsamt och jag tror inte att det är människovänligt.

Utskottet irriteras över att vi kommer igen år efter år med våra krav på en bättre ordning, i det här fallet när det gäller avfallsfrågorna, som detta betänkande handlar om. Man måste se att avfallsfrågorna bara är en liten del av ett stort system som börjar vid urangruvan, som förgrenar sig från urangruvan till bränsletillverkning och atombombstillverkning, delvis i samma anläggningar, och så småningom till reaktorer, till upparbetningsanläggningar, internationella transporter från reaktorer till upparbetningsanläggningar, årtionden av lagring i olika typer av lager med de risker som dessa lager innebär för miljö och människor.

Så småningom tänker man sig något som ingen har gjort, nämligen att man skall slutförvara det här bränslet. Under processen uppkommer det som i alla industriella processer en massa biprodukter så att säga under resans gång. De allra värsta är förmodligen de 99,9 % avfall som uppstår redan vid urangruvan. Det avger radon, urlakas på tungmetaller och förgiftar sin omgivning. De som arbetar i gruvorna förgiftas av radonet med en hög frekvens av lungcancer som följd.

I Sverige har man på senare år försökt inbilla allmänheten att den stora faran är reaktorhaverier. Birgitta Dahl uttalade för några månader sedan i kammaren: "Blotta faktum att man måste vidta unika säkerhetsåtgärder som man måste göra när det gäller kärnkraften och de oerhörda konsekvenserna av en olycka om den inträffar är för mig skälet till att jag säger att kärnkraften måste avvecklas som energikälla i Sverige och enligt min uppfattning bör det ske även i resten av världen."

Detta håller naturligtvis jag och miljöpartiet i högsta grad med om, men vi vill hela tiden betona att det är nödvändigt att se på hela processen. Om man kan visa att varje moment är någorlunda skapligt säkert, blir ändå hela processen oacceptabel ur mänsklig synpunkt, social synpunkt och miljösyn-

punkt. Det är därför vi säger nej till den. Det är en djupt människofientlig verksamhet.

Därför får vi stå ut med att utskottsmajoriteten är irriterad. Det är för oss en moralisk fråga att på allt sätt arbeta för avveckling av denna verksamhet. Det gäller alltså läckaget, det gäller bomberna, det gäller gruvorna, det gäller storskaligheten och det gäller hemlighetsmakeriet, bl.a.

Det är typiskt för just det ämne som vi här behandlar, nämligen avfallet, att jag sedan 70-talet har försökt att få information om hur man tänkt sig göra med de 139 ton radioaktivt avfall som Oskarshamnskonsortiet har skickat till Sellafield för bearbetning. Vilken överenskommelse finns det? Vad skall det plutonium som uppstår vid upparbetningen användas till? Det är alltid lika omöjligt. Vi har aldrig lyckats få något besked på dessa punkter.

När det är på det här viset, att när man inte kan få besked, även om verksamheten skulle vara helt i sin ordning, blir människor misstänksamma. Kärnkraftsindustrin och kärnkraftsetablissemanget får alltså finna sig i att bli misstänkta, när de hela tiden arbetar under hemlighetsmakeri och sekretess. Dess värre är jag rädd för att det är delvis välgrundade misstankar, att man sysslar med saker och ting som inte tål allmänhetens insyn.

Jag skall inte gå in på alla detaljer i betänkandet och alla de reservationer som har avgivits. Jag nämnde Sellafield och de 139 tonnen som vi sedan gammalt har efterlyst besked om. Det har vi gjort även om byteshandeln när tyskt MOX-bränsle – 24 ton vill jag minnas – byttes mot 59 ton utbränt kärnbränsle som har skeppats från Sverige till Cogémas anläggning La Hague i Bretagne.

Det förekommer också halvsanningar och halva informationer. Utskottets majoritet informerar oss motionärer om att i Studsvik kan man förvara utbränt experimentbränsle i tio år. Det finns lagringskapacitet för detta, säger man. Nåväl, men vad sedan? Vad är tanken?

Att man över huvud taget funderar på att förvara detta bränsle i tio år beror ju på det som jag nämnde i den föregående debatten, nämligen att samtliga amerikanska upparbetningsanläggningar för kärnvapen för närvarande är ur bruk och alltså inte kan ta emot det höganrikade bränslet som man sysslar med i Studsvik. Det är ironiskt, därför att det har skrivits avtal om att man är tvungen att skicka tillbaka det till USA.

Det finns alltså ett avtal som säger att avfallet måste skickas tillbaka till USA, och så säger man där: Vi kan inte ta emot det. Då säger Studsvik: Vi kan lagra i tio år.

Men sedan då? Detta tycker jag att utskottet borde ha tagit reda på och givit ett svar på. Utskottsmajoriteten har faktiskt en viss förpliktelse att klarlägga sådana här förhållanden.

När det gäller SKBs s.k. information är det enligt vår uppfattning alldeles uppenbart att den ingår i en av kärnkraftsetablissemanget organiserad kampanj i syfte att skapa förtroende för kärnenergin. Förmodligen tror de själva att de ger en saklig information, men de kritiska frågorna kommer nog tyvärr att sopas under mattan. Det är åtminstone vår erfarenhet när vi har tittat på bussarna som man har skickat runt Sveriges land.

När problem är olösliga, hjälper det inte hur mycket man än anstränger sig. Man kan tala om att man har satsat och gjort det ena och det andra, men

det hjälper inte när problemen i princip är olösbara, och det är vad vi befarar när det gäller hela kärnkraftscykeln. Det kommer att läcka, och på lång sikt kommer mänskligheten att skadas. Därför finns det ingen annan lösning än att upphöra med hela kärnkraftshanteringen.

Naturligtvis måste man ta hand om de skador som har skett. Jag nämnde de 1 000 miljarderna som det amerikanska energidepartementet räknar med att det skall kosta att städa upp efter de militära reaktorerna och upparbetningsanläggningarna. Vad det s.k. slutförvaret på lång sikt kommer att kosta är inte lätt att säga.

Vi kan naturligtvis känna en viss stolthet över att vi i Sverige ligger i första ledet när det gäller att försöka utreda hur man skall ta hand om det utbrända bränslet. Nästan alla länder som sysslar med kärnkraft har gjort mindre än Sverige, det skall vi hålla vårt svenska kärnkraftsetablissemang räkning för.

Naturligtvis kan man inte säga med någon större säkerhet vad SKBs planerade anläggningar kommer att kosta. Jag har i varje fall lärt mig att när det gäller stora tekniska anläggningar som aldrig har gjorts förut bör man använda den s.k. pi-regeln, dvs. att man tar den kalkyl som är gjord för de anläggningar som skall framställas och multiplicerar med 3,14. Då kommer man förmodligen fram till den slutgiltiga kostnaden. Det är en ganska användbar metod för stora nyskapande insatser av den här typen.

I varje fall är det väldigt osäkert vad detta kommer att kosta. Vi har föreslagit att man skall fördubbla den nuvarande avgiften. Räknat med pi-regeln skulle den tredubblas, men vi har föreslagit en fördubbling. Det finns två motiv för det.

Sannolikt blir det mycket dyrare än vad man har räknat med att ta hand om det utbrända bränslet. Men förslaget kan också motiveras på ett annat sätt, nämligen att i sådana här fall bör man räkna med realräntan noll. Vi vet inte hur pengar kan förräntas på lång sikt, och här är det fråga om lång sikt. Ända fram till år 2060 skall denna verksamhet pågå, alltså i 70 år fr.o.m. nu. Då är det naturligtvis rätt viktigt vilken ränta man räknar med.

Argumenten för att räkna med nollränta är dels att ingen vet om det blir någon bra förräntning på de närmaste 70 åren, dels att det ur moralisk synpunkt är rimligt att den generation som använder och som har glädje av kärnenergin gör en så stor uppoffring som man räknar med skall behöva göras på sikt.

Kostar det 40 miljarder enligt beräkning att ta hand om det utbrända bränslet, skall man se till att i dag lägga upp fonder som svarar mot vad det skulle kosta att göra den slutförvaringen i dag. Sedan är det av tekniska skäl inte möjligt att göra den, eftersom man måste låta bränslet svalna ett antal år, innan man med fördel kan stoppa ned det i något bergrum eller hur det nu skall göras. Det är ju en annan fråga.

Från miljöpartiets sida är vi långt ifrån säkra på att den s.k. KBS-3-metoden är sista ordet i den här processen. Därför har vi yrkat, blygsamt, att man skall fördubbla avgiften för hanteringen av det utbrända kärnbränslet från 2 till 4 öre per kWh. Det är möjligt att den avgiften på sikt bör höjas ytterligare. I varje fall finns det alltså dubbla skäl för att minst fördubbla den nuvarande avgiften.

Med dessa ord vill jag yrka bifall till reservationerna 2, 8, 9 och 11. (forts.)

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 18.05 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

13 § (forts.) Använt kärnbränsle, m.m. (forts. NU28)

Anf. 69 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande, som fått rubriken Använt kärnbränsle, m.m., behandlas dels delar av budgetpropositionen, dels fyra motioner från miljöpartiet, varav en tillsammans med vänsterpartiet. Motioner med ungefär samma innehåll behandlades förra året och avslogs.

I motion 418 yrkas om en ny utredning kring dessa frågor. I riksdagsbehandlingen föregående år sade riksdagen att hanteringen av det svenska kärnavfallet har uppmärksammats och behandlats i stor omfattning under flera år. Utskottsmajoriteten har samma uppfattning även i år och avstyrker därför yrkandet.

I motionen står att man vänder sig mot den dimridå som omsluter all kärnteknisk verksamhet. Vi har i vårt land en mycket öppen redovisning av den kärntekniska verksamheten, dels genom de krav som ställs på kraftverken, dels genom den kontroll som utövas av SKI och SSI. Vid varje anläggning finns en lokal säkerhetsnämnd som har till uppgift att följa verksamheten, att ha insyn och att informera allmänheten. Detta har fungerat mycket bra.

Två andra yrkanden gäller import av kärnbränsle och andra restprodukter från kärnbränslehanteringen. Motionärerna vill dels att denna import skall avbrytas, dels att infört kärnavfall skall återföras till ursprungslandet.

Som grundläggande princip för Sveriges vidkommande gäller att varje land tar ansvar i alla led för det material som uppkommer inom landet. Regeringen uppdrog 1988 åt SKI att i samråd med SSI redovisa de transporter av kärnavfall och kärnämnen som genomförts till och från Sverige under 80-talet. SSI fick i uppdrag att redovisa genomförda transporter av radioaktivt material till och från Sverige under åren 1970–1987. Rapporterna lämnades i mars 1988. Dessa myndigheter fann att transporterna hade genomförts på ett från säkerhetssynpunkt fullt tillfredsställande sätt samt att gällande lagar och bestämmelser efterlevts.

Även detta behandlades föregående år. Utskottsmajoriteten finner inget skäl till ändrat ställningstagande och avstyrker därför yrkandena.

Ett annat yrkande i motionen kräver att kontrollen av kärnteknisk verk-

samhet skall omprövas. Motionärerna hävdar att nuvarande ordning inte fungerar. Tillsynen över verksamheten utövas av SKI, SSI, naturvårdsverket, länsstyrelserna och kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. Enligt lagen skall dessa myndigheter samarbeta, något som också sker, och utskottsmajoriteten avstyrker därför även detta yrkande.

Nästa yrkande gäller deponering av radioaktivt gods. Motionärerna hävdar att kontaminerat gods hamnar på vanliga kommunala soptippar. Så är det naturligtvis inte. Inget kontaminerat material, vare sig det gäller knivar eller gafflar, som nämns i motionen, får lämna området. Om en gaffel av någon anledning skulle kontamineras, hamnar den i SFR. Anläggningar för markdeponering finns i Forsmark, Oskarshamn och Studsvik, och för dessa anläggningar finns föreskrifter från SSI. Utskottsmajoriteten avstyrker även detta yrkande.

Nästa yrkande gäller verksamheten vid Ranstad Mineral AB. Motionärerna vill att anläggningen skall avvecklas. SKI meddelade 1989 fortsatt tillstånd i tio år för Ranstad Mineral. Till grund för beslutet låg bl.a. en granskning av säkerhetsredovisningen för anläggningen samt remissynpunkter från länsstyrelsen i Skaraborgs län och SSI.

Utskottet fann våren 1990 med anledning av ett liknande yrkande inte anledning till något initiativ av riksdagen. Majoriteten står kvar vid denna uppfattning och avstyrker yrkandet.

Två ytterligare yrkanden i denna motion gäller kärnbränslet i forskningsreaktorn vid Studsvik AB. Studsvik AB har avtal med det amerikanska Department of Energy om leverans av kärnbränsle för drift av forskningsreaktorn R2. Liknande avtal finns på andra håll i världen. Den upparbetningsanläggning som finns i Savannah River Plant är dock stängd, och därför lagras det aktuella bränslet i Studsvik tills vidare. Några planer på att sända bränslet till Skottland finns inte. Därför avstyrks även dessa yrkanden.

I nästa motion, 422, begärs att en utredning skall tillsättas med uppgift att granska informationen från SKB, som enligt motionärerna bedrivit propaganda för kärnkraften.

Sedan ett par år har SKB bedrivit informationsverksamhet runt om i landet om sin verksamhet och om hanteringen av kärnkraftsavfallet, bl.a. mot bakgrunden av att bolaget inom några år avser att föreslå ett antal alternativa orter för lokaliseringen av slutförvaret för använt kärnbränsle. Utskottsmajoriteten anser att denna informationsverksamhet är viktig. Saklig information om de här frågorna är nödvändig, och de av oss som har haft möjlighet att ta del av den anser att den är just saklig och seriös. Därför avstyrks även denna motion.

Så till SFR, slutförvaringen av låg- och medelaktivt avfall vid Forsmark. Motionärerna kräver att inget ytterligare avfall får föras ned och att ett offentligt förhör skall hållas.

I motionen talas, herr talman, om *Öresundsgrepen*. Jag kommer osökt att tänka på den gamla historien om militären som sade att om inte kartan överenstämmer med verkligheten så gäller kartan. Vet miljöpartiet var SFR ligger? Utskottsmajoriteten brukar tala om *Öregrundsgrepen*, som ligger i en annan del av landet.

Slutförvaret är omgärdat av stränga föreskrifter rörande hanteringen. Re-

dan innan anläggningen togs i bruk hade ärendet prövats av bl.a. SKI och SSI. Det är inte fråga om någon dumpning, utan avfallet tas om hand på ett betryggande sätt. Många offentliga möten har hållits i Forsmark. Man har från SKB visat stor öppenhet med bl.a. "öppet hus" då allmänheten fick åka ned och titta på anläggningen. Fortfarande kan besöksgrupper få åka ned och får då följa de föreskrifter som gäller vid anläggningar av det här slaget. I det tillstånd som finns sägs att lagret inte skall förslutas, utan ett sådant beslut fattas i så fall när deponeringen har upphört.

Motion 455 från miljöpartiet och vänsterpartiet kräver att avgiften för omhändertagandet av kärnkraftens avfall skall höjas till 4 öre/kWh.

Enligt finansieringslagen ankommer det på regeringen att fastställa avgiften. Det är alltså inte en uppgift för riksdagen. Självklart förutsätter utskottet att regeringen följer utvecklingen av berörda kostnader och att resultatet läggs till grund för avgiftssättningen. Utskottet avstyrker även denna motion.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 70 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Barbro Andersson och jag lever i någon mån i olika världar. Det beror väl på vilka glasögon man har på sig.

Jag har sett mycket av kärnkraftsindustrin och det jag brukar kalla kärnkraftsetablissemanget. De har en stor förmåga att framställa sin verksamhet i en gynnsam dager. Den öppenhet som Barbro Andersson talade om har jag tyvärr åtskilligt att anmärka på. Det är klart att man vill ge intryck av öppenhet. Men det finns, som jag sade i mitt tidigare anförande, åtskillig verksamhet där denna öppenhet i högsta grad saknas. Jag nämner återigen avfallet i Sellafield, jag nämner avfallet i Cogéma, som har hemlighållits årtionde efter årtionde. I varje fall har snart två årtionden passerat sedan dessa avtal slöts.

Det är klart att man inte annonserar var det kontaminerade avfallet hamnar. Tillsynsmyndigheterna skall kontrollera, men det förekommer incidenter.

Det är märkvärdigt med vilken seghet kärnkraftsetablissemanget hakar sig fast. Ranstad Mineral var den stora nationella tillgången, som skulle göra Sveriges folk till uran-schejker under 70-talet. Så småningom fann man att detta var en önskedröm som inte hade något med verkligheten att göra. Uranhalterna i Ranstad är alldeles för låga för att man skall kunna få en lönsam brytning av uran, för att inte tala om vilka miljökonsekvenser som skulle uppstå. Men där har en mindre verksamhet hakat sig fast, som envist upprätthåller den gamla traditionen. Vi har kritiserat denna verksamhet. Den är värd åtskillig kritik. Den borde avvecklas.

Det är intressant att notera att de svårigheter som har uppstått med det högaktiva avfallet i Studsvik beror på att man har vanskött kärnkraftsverksamheten i USA å det grövsta. Jag citerade tidigare Sigvard Eklund. Department of Energy, som är den involverade parten, medger själva att man behöver 1 000 miljarder för att städa upp efter den kontaminering som har skett.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 17 april.)

14 § Näringsrättslig reglering, m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1990/91:NU29 Näringsrättslig reglering, m.m.

Anf. 71 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! I detta betänkande behandlas ett antal olika ämnesområden, som inte har någon direkt koppling till varandra. De reservationer till betänkandet som moderaterna står för har det gemensamt att alla rör sig om avreglering i någon form.

Vår strävan är att avskaffa sådana lagar och regleringar som vi anser är onödiga ingrepp i näringsfriheten eller innebär omotiverade förbud. Som bekant stiftas det nya lagar ideligen här i kammaren. Motsatsen, att avskaffa en lag eller en paragraf i en lag, har visat sig inte vara lika populärt inom den nuvarande socialistiska majoriteten.

I den situation som Sverige i dag befinner sig, med dramatiskt stigande arbetslöshet, är det viktigare än någonsin att slå vakt om näringsfriheten och rätten att starta och driva företag. Denna uppfattning borde rimligen även mina socialdemokratiska vänner i näringsutskottet dela, i all synnerhet som statsråd och ministrar nu far land och rike runt och säger sig sätta sitt hopp till småföretagen. Senast framförde industriministern småföretagens Höga visa i min grannkommun Fagersta häromdagen.

Menar ni socialdemokrater något med alla de vackra orden om småföretagens värde, borde ni enligt min mening också göra villkoren för småföretagsamheten i Sverige bättre. Ni kan börja med att anamma de moderata förslag till en bättre småföretagarpolitik, som ni konsekvent har avslagit under årens lopp. Ni kan starta litet försiktigt i kväll genom att stödja den borgerliga reservationen för minskad etableringskontroll. Att stödja förslaget om en samlad översyn och avreglering av onödiga inskränkningar i etableringsfriheten kan vara en lämplig uppvärmning inför en övergång till en mer småföretagarvänlig politik. Detta under förutsättning att socialdemokratisk liturgi om småföretagen inte bara är tomt prat.

Reservation 3 föranleds av ett beslut som vi fattade här i kammaren för cirka fyra månader sedan, där moderater och folkpartister hade en avvikande mening, som vi nu följer upp. I höstas genomfördes en avreglering av den gamla, byråkratiska, godtyckliga och konkurrenshämmande lagen om tillfällig försäljning. Den avregleringen stödde vi helhjärtat. Tyvärr orkade regeringen inte ända fram till målsnöret.

Den möjlighet för kommunpolitiker att förhindra fri konkurrens inom vissa varugrupper – kläder, skor och livsmedel – som lagen från i höstas ger är ett ingrepp i näringsfriheten. Det stämmer dåligt överens med en småföretagarvänlig inställning att på detta sätt ge kommunpolitiker rätt att motverka den fria företagsamheten.

Herr talman! När det gäller vissa regleringsivrares lust att stoppa de fria affärstiderna torde resultatet av affärstidsutredningen nu en gång för alla innebära ett stopp för sådana obefogade ingrepp i marknadsekonomin. En klar majoritet av konsumenterna liksom de detaljhandelsanställda, butikscheferna och företagarna inom detaljhandeln anser att butikerna själva bör kunna bestämma sina öppettider. Samma slutsats drar utredaren. Det vore befriande om riksdagen klart och tydligt slog fast att fria affärstider skall bibehållas.

I reservation nr 8 föreslår vi moderater att automatspelslagen skall avskaffas. Lagstiftning om förbud mot automatspel som ett medel att komma till rätta med olämpliga ungdomsmiljöer och sociala problem visar på en avsaknad av sinne för proportioner.

Automatspelslagen gäller spel som inte ger någon egentlig vinst – flipperspel och liknande. Automatspelslagen är en lag som många ungdomar och vuxna tycker är onödig. De flesta människor anser ju att detta med flipperspel är en harmlös sysselsättning.

Avsikten med lagen var att motverka en negativ ungdomsmiljö. Men det är ett ytligt betraktelsesätt i en så allvarlig social fråga som denna. De förhållanden som ligger bakom sociala problem bland ungdomar har mycket djupa orsakssamband. Att dra slutsatsen att den lokal där det finns spelautomater är en olämplig miljö för ungdomar är att göra det litet väl lätt för sig.

Många ungdomar har egna data- eller TV-spel som erbjuder förströelse och som förbättrar koncentration och skicklighet. Automatspel kan medverka till en god ungdomsmiljö. Men de kan lika väl medverka till raka motsatsen. På många ungdomsgårdar finns det förströelsespel av olika slag, inkl. automatspel, som bidrar till en positiv miljö.

När det gäller statliga och kommunala strävanden att skapa bättre ungdomsmiljöer bör man inte inrikta sig på förbud mot verksamheter som är populära bland ungdomar, såvida det inte finns mycket starka skäl härför. Förekomsten av t.ex. flipperspel och spelautomater kan inte vara avgörande i detta sammanhang.

Förbudslagar måste vara mycket väl motiverade och angelägna. Risken finns annars att medborgarna förlorar respekten för våra lagar.

Till sist ett exempel på en klåfingrig lagstiftning som direkt misskrediterar riksdagen som lagstiftare. I kärntekniklagen finns det nämligen en säregen paragraf som speglar maktutövares lagstiftningsiver när denna är som sämst.

Det gäller den sjätte paragrafen, som i praktiken förbjuder ett begränsat antal personer i vårt land att presentera ett genomarbetat och kostnadsberäknat alternativ för kraftproduktion inom kärnkraftens område. Avsikten är att med hot om straffsatser förhindra ansvariga inom svensk kraftindustri att komma med ett genomarbetat och kostnadsberäknat alternativ som skulle utgöra ett väl underbyggt diskussionsunderlag i den energipolitiska debatten.

Det är nog ganska unikt att man i ett industriland är så rädd för en debatt om tekniska utvecklingsförslag på ett visst område att man lagstiftar så, att man därmed motarbetar den begränsade skara industri- och teknikkunniga människor som skulle kunna presentera nya utvecklingsalternativ inom om-

rådet i fråga. Det är ovärdigt ett land som Sverige att bibehålla den sjätte paragrafen i kärntekniklagen.

Herr talman! Jag stödjer samtliga moderata reservationer men nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 72 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Jag kan instämma i mycket av det som Karin Falkmer här har sagt.

När det gäller reservation nr 1 om minskad etableringskontroll vill jag understryka att en grundläggande förutsättning för att marknadsekonomin skall fungera väl är att det inte föreligger olika former av etableringshinder. En sund konkurrens i ett livskraftigt näringsliv utgör den allra bästa möjligheten för konsumenterna att genom sitt konsumtionsval främja utbudet av olika varor och tjänster.

Vi har haft debatter om dessa saker åtskilliga gånger här i kammaren. Men det tycks vara fåfängt att sträva efter att få er socialdemokrater att anförtro enskilda människor uppgiften att som konsumenter styra marknaden. I stället klamrar ni er fast vid maktinnehavet. Det gäller då både politiker och myndigheter. Ett styrande och ett pekande från staten, från kommunerna eller från någon annan myndighet kan ni inte avstå från. Men inte är det politikernas maktutövande i detaljer som gör folkets lycka.

Vi tycker att det behövs en samlad översyn av kontrollbestämmelserna och reglementena – detta för att minska antalet, eller för att få bort, onödiga inskränkningar i näringsfriheten, som ju finns i dag.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till reservation nr 1.

Så något om reservation nr 3. Också denna reservation står bl.a. vi i folkpartiet liberalerna bakom. Reservationen handlar om minskad reglering av tillfällig försäljning. Även denna fråga har tagits upp tidigare här i kammaren. Det är inte många månader sedan beslut fattades här om en minskad reglering. Socialdemokraterna har lagt fram en proposition om en minskad reglering vad gäller tillfällig försäljning. Men det handlade inte om ett fullständigt borttagande av regleringen. Vi vill dock att onödig reglering skall bort även på detta område.

Reservation nr 7 gäller upphävandet av lagen om anordnande av visst automatspel. Även den frågan behandlades här i kammaren för inte särskilt länge sedan. Här är det samma sak. Regeringen har t.o.m. skärpt reglementena för automatspel. Men vi tycker inte att det skall förekomma fler regler än vad som är absolut nödvändigt. I linje med folkpartiet liberalernas motion förra året i detta sammanhang anser jag att den här lagen skall ändras, så att fortsättningsvis varken automatspel utan förvärvssyfte eller uppställning av automater kommer att omfattas av tillståndsplikt.

Reservation nr 9 handlar om kärntekniklagen. Denna lag kom till helt i onödan. Det var klåfingrighet från politikernas sida som låg bakom lagen. Vi protesterade redan vid införandet av lagen. Sedan dess har vi varje år arbetat på att få bort den här lagen. Jag instämmer i vad motionärerna säger, nämligen att man skall ha rätt att fritt redovisa konkreta alternativ i den demokratiska debatten. Det borde faktiskt vara en självklarhet.

Slutligen, herr talman, vill jag säga några ord om reservation 6 som hand-

lar om affärstidsregleringen. Under flera år har enskilda motioner väckts här i riksdagen från socialdemokratiskt håll. Man har sagt att man vill att affärstiderna återigen skall regleras. Det är ett typiskt exempel på ett fullständigt onödigt petande från politikernas sida i fråga om angelägenheter som bara berör butiken och kunden.

Åtskilliga gånger har socialdemokrater uttalat både i utskottet och här i kammaren att affärstidsregleringen bör återinföras. När man har argumenterat för ett återinförande av affärstidsregleringen har det låtit både ansträngt och krystat: det skulle bli billigare varor. Också handelsanställda skall vara lediga på söndagar. Av någon anledning är det inte intressant vad gäller sjukvården, transportväsendet eller andra servicenäringar. Vidare har man sagt att det skulle vara olyckligt att behöva arbeta första maj.

Jag tycker att den sortens argument är upprörande. Nog begriper jag att det är facket som trycker på. T.o.m. på den socialdemokratiska kongressen framstod den här frågan nästan som en ödesfråga för Sverige. Vad debatten gällde var om man skulle gå till butiken kl. 17.00 eller kl. 19.00 på kvällen eller om man skulle gå på lördagar eller söndagar.

Resultatet av allt detta blev att man kostade på en utredning – helt i onödan, skulle jag vilja säga. Det var med stor vånda som socialdemokraterna konstaterade att utredningen slutligen slog fast att det saknades skäl för en affärstidsreglering. Utredningen avrådde regeringen från sådana planer. Tanken var helt enkelt dum och otidsenlig, menade man. Och där är vi nu.

Socialdemokraterna hukar när de påminns om dessa saker. Men vi i de borgerliga partierna tycker faktiskt att riksdagen bör göra ett uttalande till regeringen, så att det slutgiltigt slås fast att vi skall ha fria affärstider i Sverige.

Herr talman! Jag är mycket frestad att yrka bifall till reservation nr 6. Men av hänsyn till kammarens tidsschema skall jag inte göra det, utan jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 73 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! I det här betänkandet behandlas olika näringsrättsliga regleringar. Rätten att etablera sig som näringsidkare och att bedriva näringsverksamhet är i princip fri i Sverige. Alltsedan 1976, då 1864 års näringsfrihetsförordning upphävdes, är emellertid inte näringsfriheten lagfäst.

Det finns dock vissa inskränkningar i näringsfriheten innebärande att man måste söka tillstånd hos en myndighet för etablering. Detta gäller då hänsyn måste tas till människors liv, hälsa eller säkerhet eller då det är fråga om stora ekonomiska värden.

Det kan vara fråga om legitimering av läkare, auktorisation av elinstallatör osv.

Jag tror att det är mycket viktigt att vi stimulerar till näringsverksamhet i vårt samhälle. Därför bör man på olika sätt främja företagsamheten. Det gäller att skapa så gynnsamma förutsättningar att företagen har en chans att klara sig.

Visst förekommer det konkurser i vårt näringsliv. Men man måste då göra en analys för att ta reda på vad dessa beror på. Många gånger har småföretagen så att säga fallit i brist på riskkapital. Det vore därför bättre att se till

att t.ex. småföretagen får tillgång till erforderligt riskkapital. Då måste vi stimulera olika former av sparande. Detta kan göras på många vis, bl.a. genom skattefritt sparande. Det är i alla fall viktigt att åstadkomma stimulanser för att få fram riskvilligt kapital.

Den senaste tidens konkurser bland småföretagen har inte sällan berott på att olika kreditinstitut har krävt en större säkerhet för utlånat kapital än vad som gällde vid utlåningstillfället. Ett litet företag med små likvida medel har fått svårigheter när det gäller att betala tillbaka krediter i och med att instituten med kort varsel har krävt återbetalning.

Vi skall inte åstadkomma en skärpning vad gäller etableringsmöjligheterna. I stället bör vi, som är fallet inom exempelvis EG, hjälpa småföretagen genom förmånliga lån och sänkta skatter och avgifter, så att dessa får en rimlig chans att klara sin ekonomi.

Om vi skall få nyetableringar av småföretag måste vi också inta en positiv attityd till näringsverksamheten. Det finns ju så många kreativa och duktiga företagare i vårt samhälle. Dessa bör vi stötta, inte stjälpa. Nyetablering av företag har också stor betydelse för tillväxten, effektiviteten och konkurrensen i näringslivet.

Därför är det viktigt att det råder frihet när det gäller att etablera företag. Det är en grundläggande förutsättning för en livskraftig och sund näringsverksamhet. Och detta är till gagn för oss alla. Det är just inom småföretagsamheten som framtida arbetstillfällen kommer att uppstå.

I reservation nr 4 berörs frågan om en ökad reglering av tillfällig handel. I och för sig skall vi inte ha större inskränkningar än vad som är nödvändigt. Men det är viktigt att på mindre orter trygga en god service med ett visst utbud hos den fasta handeln. Därför anser vi att den tillfälliga handeln inte kan släppas helt fri när det gäller möbler, mattor och husgeråd. Då skulle ju den fasta handel som finns på mindre orter kunna slås ut. Servicen skulle försämras, något som ingen är betjänt av.

Jag vill också något beröra reservation nr 6 som handlar om affärstidsregleringen. Jag instämmer i vad Gudrun Norberg sade här. Vi har nu under en lång tid haft fria affärstider. Människor har olika vanor när det gäller att handla. De fria affärstiderna har gjort att människor har större möjligheter att välja tidpunkten för sina inköp. Därför är det lika bra att nu slå fast att de fria affärstiderna skall bibehållas.

Det måste vara upp till varje handlare att själv bestämma öppettiderna. Likaså är det upp till kunden att bestämma när inköp skall göras. Nuvarande ordning är således bra och bör bibehållas.

Herr talman! Vi i centern stödjer naturligtvis alla reservationer som vi har i detta betänkande. Men jag nöjer mig med att nu yrka bifall till reservation nr 1.

Anf. 74 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! När jag lyssnar till Karin Falkmer och Gudrun Norberg kan jag inte undgå att tänka på den gamla Fridas visa: Släpp fångarne loss, det är vår. Största möjliga frihet åt största möjliga antal människor är idealet. Det är klart att frihet är viktig, men nu lever vi i ett ganska komplicerat samhälle, vilket betyder att vi inte klarar oss utan rimliga regler. Jag tycker att

det skulle vara välgörande om debatten kunde handla om vad som är en lagom regelnivå, i stället för att man helt dogmatiskt säger att alla regler är av ondo. Jag vill i och för sig inte tala till förmån för affärstidsreglering, men jag kan se en betydande skillnad mellan behovet av att få sjukvård på lördagar och söndagar och att göra sina inköp på lördagar och söndagar. Det är faktiskt inte helt jämförbara begrepp. Det finns åtskilliga kristna människor i det här landet som tycker att söndagarna borde vara fria från affärsverksamhet.

Beträffande frågan om näringsidkare ansluter jag mig till reservation 5, där man menar att det inte skadar med en något bättre kontroll av tillfällig handel. Den som utövar tillfällig handel skall enligt den nya lagen, som för övrigt enligt ett tidningsreportage inte tycks vara särskilt väl bekant – frågan är alltså om regeringens sätt att bekantgöra nya lagar verkligen fungerar – uppge sitt namn och sin adress. Jag ansluter mig till dem som kräver att man dessutom skall uppge sitt registreringsnummer, som moms- och mervärdeskattebetalningsskyldighet. På det viset får man ytterligare en möjlighet att kontrollera att det är fråga om ett vederhäftigt företag.

Avvägningarna är svåra. Kjell Ericsson tycker att kommunalpolitikerna skall kunna göra sådana. Karin Falkmer och Gudrun Norberg tycker att det är ohyggligt att kommunerna skall ha någonting att säga till om i detta fall.

Regleringen har naturligtvis att göra med en viss omsorg om konsumenterna. Det är fråga om vad som är en lagom omsorg om konsumenterna. Jag har inte tagit ställning i denna fråga, men jag tycker att frågan borde kunna diskuteras i ett något lugnare tempo än det som Karin Falkmer och Gudrun Norberg anslår.

Om småföretagens värde säger sig alla vara överens. Även vi i miljöpartiet är i högsta grad inställda på att värna om småföretagen. Vi talar ständigt om värdet av småskalighet, maktspridning osv. Det är inget tvivel om att vi vill värna om småföretagsamhet. Därmed inte sagt att det nödvändigtvis är fel att ställa vissa krav på dem som etablerar sig som företagare, lika väl som vi säger att man skall ha en viss utbildning för att vara förskolelärare, grundskolelärare eller adjunkt på ett gymnasium. En präst skall ha en bestämd utbildning osv. Vi tror alltså att det är väldigt nyttigt att ställa krav på att den som skall etablera sig som företagare åtminstone vet vad en balansräkning och en vinst- och förlusträkning är samt har gått igenom någon form av kurs eller utbildning. Detta gagnar nämligen småföretagen. Det blir bättre för småföretagare, det kommer att bli färre haverier, färre konkurser och färre olyckor.

Folkpartisterna säger att bara det som leder till skada till liv och lem kräver reglering. Jag menar att den skada som ett haveri i ett småföretag kan åstadkomma för den företagare som själv råkar ut för konkurs kan vara en stor tragedi. För familjen kan det också vara en tragedi, för leverantörer och kunder i varje fall en olycka. Med ett rimligt mått av förhandsutbildning skulle faktiskt sådana olyckor många gånger kunna förebyggas. Då vet den som ger sig in i att bilda ett företag, vare sig det är ett aktiebolag eller handelsbolag, vad som krävs i ett företag. Jag har väldigt svårt att se att detta är någon orimlig regleringsekonomi. För mig är detta fråga om omsorg om den presumtive företagaren och hans omgivning. De olyckor som drabbar folk i

samband med konkurser kan vara ungefär lika plågsamma som en invaliditet efter en bilolycka och liknande för den enskilde individen. Många människor får faktiskt en psykisk kollaps som kanske aldrig går att bota i samband med att deras företag går över styr. Så jag vädjar till debattörerna att något sänka tonen och diskutera vad som är lagom. Vi sitter ju i det här huset för att debattera vad som är en lagom reglering. Behövdes det inga regler, behövdes inte denna riksdag heller. Men vi behöver alltså ha vissa spelregler. Vi bör på ett någorlunda fördomsfritt sätt kunna diskutera hur dessa spelregler skall se ut.

Sedan till kärntekniklagen. Vi har alltså fattat beslut i Sveriges riksdag, vilket senast bekräftats i en trepartiuppgörelse och i en energiproposition som har lagts på riksdagens bord och som förmodligen kommer att vinna riksdagens bifall, om att kärnkraften skall vara avvecklad till år 2010. Vi har en lag som säger att det första kravet för att genomföra beslutet är att vi inte bygger nya kärnkraftverk. Det är ganska självklart. Det kan naturligtvis också ifrågasättas om denna lag behövs, för varje vettig människa inser att det vore oförnuftigt att bygga några nya kärnkraftverk. Det är lika oförnuftigt att projektera nya kärnkraftverk som man inte skall få uppföra och som i varje fall skall vara avvecklade inom 19 år, vilket är alldeles onödigt kort tid för den typen av investeringar.

Jag kan hålla med om att lagen borde vara onödig, därför att det ju är statliga och kommunalt ägda företag som är de enda som har chansen att ägna sig åt denna verksamhet. Där borde man ha så mycket förstånd att man icke förslösar skattebetalarnas tillgångar till att utföra dyrbara projekteringar. Sådana projekteringar kostar ju många miljoner, det hoppas jag att Karin Falkmer har klart för sig. Det kostar miljoner kronor till absolut ingen nytta.

Om Karin Falkmer går upp i talarstolen och säger: Vi vill inte stå för den linje som moderata samlingspartiet i omröstningen 1980 stod för, nämligen att kärnkraften skall avvecklas, utan deklarerar att moderata samlingspartiet vill att kärnkraften skall utvecklas, då vore det konsistens i Karin Falkmers yrkande om att få bort 6 § kärntekniklagen.

Anf. 75 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Efter att ha lyssnat till Lars Norberg kan jag inte annat än att be om en replik. De borgerliga partierna står för marknadsekonomi. De anser att marknadsekonomin är det i särklass bästa ekonomiska systemet att styra ett land med. I marknadsekonomin är näringsfrihet utan etableringskontroll ett av adelsmärkena. I lagar och regler skall man ge skydd för hälsa och säkerhet men för övrigt inte reglera och styra människornas enskilda val i olika frågor.

Sedan har vi dem med mera planekonomisk inställning, regleringsivrarna. Vi finner faktiskt i det här betänkandet ganska typiska exempel på var vi har miljöpartiet. I den första av reservationerna vill vi minska etableringskontrollen; miljöpartiet vill ha mer kontroll. När det gäller tillfällig försäljning vill vi minska regleringen, medan miljöpartiet vill ha mer kontroll. Om affärstidsreglering har miljöpartiet inte skrivit någonting, men jag tolkade Lars Norbergs uttalanden som att det lutar åt mer reglering även där.

Vad gäller kärntekniklagen är det, som jag ser det, helt befängt att ha en lagparagraf som förbjuder ett litet antal människor i vårt land att konstruera och presentera förslag på kraftområdet om de anser det befogat. Avgörandet skall inte tas av politikerna i Sveriges riksdag. Avgörandet skall lämnas till de mycket kunniga och kompetenta industrimänniskorna.

I alla planekonomiländer inför faktiskt politikerna, de styrande, regel efter regel, lag efter lag just under parollen omsorg om medborgarna! Hur många lagar är inte införda i olika förtryckarländer under just parollen omsorg om medborgarna i landet.

Anf. 76 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Karin Falkmer förstår fortfarande inte min argumentering för att det finns någonting som heter lagom nivå här i livet och att det finns problem som behöver lösas, sociala problem och samhällsproblem som behöver få gemensamma lösningar. Därför har vi en lagstiftande församling som kallas för riksdag. Därför har vi en regering som har befogenhet att utfärda förordningar grundade på riksdagens anvisningar. Jag tycker att vi skulle kunna föra en vettig diskussion om var gränserna skall gå.

Jag kan respektera att Karin Falkmer anser att det är bra att outbildade människor kan starta företag utan att veta vad de ger sig in i. Jag tror för min del att det skulle vara ganska nyttigt om de hade vissa enkla förkunskaper. Detta har jag yrkat på i den reservation som jag har undertecknat.

Jag är förvånad över att Karin Falkmer inte inser att detta inte betyder att vi skall ha planekonomi eller att vi skall göra avsteg från marknadsekonomin. Alla demokratiska länder i väst har en marknadsekonomi. Samtidigt har man en lagstiftning som sätter upp vissa gränser för hur marknadsekonomin skall fungera. Vi har alltså en lagstiftning som talar om hur aktiebolag och handelsbolag skall fungera, hur de skall betala skatter osv. Jag har väldigt svårt att förstå den typen av argumentering där man säger att det är planekonomi när någon anser att det på någon punkt krävs mer reglering. Jag har i många fall instämt i moderaternas yrkanden på minskad reglering, men det beror helt på hur verkligheten ser ut. Just när det gäller etablering av småföretag är det min övertygelse att många människor råkar i olycka på grund av sin bristande kunskap. De råkar in i brottslighet. Ackordcentralens chef har vittnat inför näringsutskottet om att många människor genom sin okunnighet råkar in i brottsliga situationer. De kan inte och förstår inte hur bokföringen skall göras och hur ekonomin i ett mindre företag skall skötas. Jag tror bara att en elementär utbildning skulle rädda många nya företagare och leda till en positiv utveckling av småföretagen.

Anf. 77 KARIN FALKMER (m) replik:

Herr talman! Jag håller med Lars Norberg om att vi självfallet måste ha en lagstiftning. Jag tror att vi kan vara eniga om det. Men frågan är ju vilken nivå som är lagom, vilket Lars Norberg talade om.

När vi anser att denna nivå är passerad föreslår vi avreglering. Och vi har i flera olika betänkanden föreslagit sådan avreglering, eftersom lagarna skall vara till för att i första hand garantera rättssäkerhet, trygghet och säkerhet

och inte vara till för att sätta käppar i hjulet för enskilda människor i olika sammanhang.

Anf. 78 LARS NORBERG (mp) replik:

Herr talman! Jag försöker erinra mig några tillfällen då jag har gått på moderaternas linje när det gäller avreglering. Jag kommer ihåg ett fall som gällde de fackliga organisationernas möjlighet att mer eller mindre tvinga sina medlemmar att teckna vissa försäkringar. I detta sammanhang gick jag faktiskt på moderaternas linje och yrkade på ökad frihet. Jag tyckte att det var en onödig frihetsinskränkning att man mer eller mindre tvingade människor att teckna försäkringar som t.ex. kunde leda till att de blev dubbelförsäkrade.

Det är alltså fråga om vad som är lagom. Jag har tydligen en annan uppfattning än Karin Falkmer när det gäller behovet av förkunskaper för dem som skall starta småföretag. Jag tycker att vi sakligt skulle kunna diskutera det utan att ifrågasätta om det innebär en total avveckling av marknadsekonomin eller ett totalt hemfallande åt planekonomi. Jag kan inte förstå att det innebär mer planekonomi att kräva att vissa småföretagare skall ha några förkunskaper än att säga att en präst skall ha läst litet teologi eller att en lärare faktiskt skall ha gått i genom en viss lärarutbildning.

Tredje vice talmannen anmälde att Karin Falkmer anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 79 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Detta betänkande har tillkommit med anledning av yrkanden i tolv olika motioner. Som synes är det flera olika frågor som har samlats under rubriken Näringsrättslig reglering, m.m. Resultatet av utskottets behandling har resulterat i en majoritetsskrivning samt tio olika reservationer. Jag skall kortfattat kommentera några av reservationerna.

Enligt reservation 1 vill de borgerliga partierna ha minskad etableringskontroll. Reservation 2, av Lars Norberg, går åt andra hållet. De borgerliga hävdar att det i princip skall vara fritt att starta företag. Det enda undantaget enligt reservationen är om människors hälsa eller säkerhet står på spel.

Låt mig konstatera att de borgerligas förblindade tro på att marknaden skall lösa alla problem är något överdriven. Begreppet säkerhet är ett uttryck som kan ge långtgående konsekvenser om man vidgar innebörden av ordet. Det skulle nog få även reservanterna att acceptera en hel del ingrepp som de inte har tänkt på.

Som tidigare anser utskottsmajoriteten att det nuvarande systemet för etableringskontroll skall bearbetas i det fortsatta arbetet med avreglering och regelförenkling.

När det gäller reservation 2 vill jag hänvisa till den utredning rörande konkurser som tillsatts.

Moderaterna och folkpartiet önskar enligt reservation 3 minskad reglering vid tillfällig försäljning. De vill ändra en lagstiftning som trädde i kraft för tio dagar sedan. Man skulle kanske tillåta en lag att verka något längre innan man ändrar i den, i varje fall anser utskottsmajoriteten det.

Enligt reservation 4 vill centern att även möbler, mattor och husgeråd skall regleras vid tillfällig handel. Majoriteten i utskottet delar, liksom tidigare, inte denna uppfattning.

I reservation 6 tar de borgerliga partierna upp frågan om affärstidsreglering. Den bygger på motioner som skrivits med anledning av en genomförd utredning om effekterna av fria affärstider. Denna utredning är nu avslutad och nedlagd. Såvitt jag och utskottsmajoriteten kan bedöma föreligger inga planer på en förnyad reglering av affärstiderna. Därför yrkar jag avslag på reservation 6.

I reservationerna 7 och 8 krävs ett upphävande av lagen om anordnande av visst automatspel. Reservanterna tar ingen som helst hänsyn till de sociala skäl som ligger bakom tillkomsten av denna lag. Reservanterna visar enligt min uppfattning stor okunnighet. Det gäller i första hand moderaternas reservation 8. Jag yrkar avslag på båda reservationerna.

I reservation 9 kräver moderaterna och folkpartiet att kärntekniklagen skall ändras. De vill att det skall bli möjligt att vidta förberedande åtgärder i syfte att inom landet uppföra en kärnkraftsreaktor. Detta är enligt nuvarande lagstiftning förbjudet. Utskottsmajoriteten har inte funnit det befogat med en sådan ändring.

Herr talman! Sammanfattningsvis yrkar jag bifall till hemställan i näringsutskottets betänkande NU29 och i konsekvens därmed avslag på samtliga reservationer.

Anf. 80 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Sven-Åke Nygårds säger att folkpartiet hyser en förblindad tro på marknaden. Det är ju inte precis vad Sven-Åke Nygårds gör. Han har ingen tro på enskilda människor ens. Men han avslutar sitt resonemang om den här reservationen med att säga att fortsatt avreglering skall ske. Varför tar då inte socialdemokraterna det steget? Varför har vi varit tvungna att reservera oss? Varför kunde vi inte vara överens om att det inte skall finnas etableringshinder? Detta är faktiskt bara ett exempel på avregleringar. Socialdemokraterna har varit motståndare till detta och kämpat emot gång på gång och sagt att det inte går, precis som om människor inte klarar sig utan en stark reglering inom olika områden. Jag skall som exempel ta upp valutareglerlingen. Det sades tidigare att det inte skulle vara möjligt att ta bort valutaregleringen i Sverige. Men nu är den borta. Och socialdemokraterna tvingas till steg efter steg i den riktningen. Men det är ganska lustigt att socialdemokraterna säger att de skall fortsätta avregleringen men samtidigt hånar oss genom att säga att vi har en förblindad tro på att marknaden klarar detta utan regleringar.

Äntligen är utredningen om affärstiderna nedlagd. Vi har i flera omgångar yrkat på att den skulle läggas ned.

Jag tycker faktiskt, Sven-Åke Nygårds, att det vore logiskt att riksdagen nu uttalade att vi skall ha fria affärstider, eftersom utredningen kom fram till det och regeringen inte heller tycks komma till något annat beslut och inte vill tala om detta mer. Slå då fast att vi skall ha fria affärstider i Sverige. Det skulle vara ett välkommet besked från socialdemokraterna.

Anf. 81 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Sven-Åke Nygårds tycks ha en svag tro på det enskilda företagen.

Orsaken till många av de konkurser som vi har i Sverige i dag beror på att regeringen under lång tid har fört en felaktig ekonomisk politik. De rätta förutsättningarna för företagsamheten här i Sverige har inte skapats. Det är en grundorsak till den nuvarande situationen.

Man skulle göra som man gör inom EG, nämligen satsa på småföretagsamheten och hjälpa till att skapa gynnsamma villkor för den i form av sänkta skatter och sänkta avgifter och hjälpa till med riskkapital, som är en mycket stor fråga i dag. På grund av den ekonomiska politik som har förts har vi även fått ett mycket högt ränteläge. Och det tär hårt på småföretagens kapital.

Om man i stället satsade på småföretagen och försökte främja småföretagsamheten i det här landet skulle man klara av dessa problem.

Anf. 82 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag instämmer i Gudrun Norbergs och Kjell Ericssons anföranden. Och för att förkorta debatten behöver jag inte upprepa vikten av att vi har etableringsfrihet och driver en småföretagarvänlig politik.

Det är socialnämnderna som får arbetet med att hantera automatspelslagen. Som jag ser det är det väl befogat att man tar bort denna lag och låter socialnämnderna i landet använda denna tid till mycket viktigare uppgifter, t.ex. att bekämpa drogerna ute i kommunerna, vilket är ett oerhört allvarligt problem i dag. Det är viktigt att vi arbetar konstruktivt med de sociala problem som finns ute bland ungdomar och inte sticker huvudet i busken och tycker att vi har klarat problemen genom att förbjuda flipperspel.

Är Sven-Åke Nygårds beredd att här och nu klart och tydligt säga att de fria affärstiderna skall bibehållas?

Anf. 83 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag vill ställa en kort fråga till Sven-Åke Nygårds. Han berörde över huvud taget inte frågan om registrering av dem som bedriver tillfällig handel, dvs. att de skall uppge sitt registreringsnummer för mervärdeskatt. I betänkandet står det: "Om ytterligare åtgärder skulle krävas från kontrollsynpunkt borde emellertid, menade utskottet, i första hand de generella föreskrifterna på området skärpas."

Jag har litet svårt att förstå detta uttryck, eftersom begreppet tillfällig handel innebär att personer under kort tid etablerar sig inom handeln. Och dessa personer behöver kanske ha en något tydligare adressbeteckning än vad som gäller personer som bedriver permanent handel. Beträffande dessa personer vet man nog väl att deras verksamhet är momsregistrerad och att de personerna är bofasta. Men när det gäller den tillfälliga handeln vore det värdefullt att få en ordentlig kontroll över att det är vederhäftiga företagare som bedriver denna handel och att deras namn, adress och momsregistreringsnummer klart framgår.

Anf. 84 SVEN-ÅKE NYGÅRDS (s):

Herr talman! Karin Falkmer och Gudrun Norberg går upp i falsett över hur eländigt det är med regleringar i Sverige. Jag måste säga att det är förvånande att det över huvud taget finns några företagare i det här landet som finner skäl att driva företag. Det finns ju trots allt flera hundra tusen företag som blomstrar och går ganska bra. Jag undrar hur de kan överleva.

Om Gudrun Norberg tyckte att jag hånade henne, ber jag om ursäkt.

När det gäller affärstiderna vill jag bara upprepa att det, i varje fall inte såvitt jag vet, föreligger några förslag om att reglera dem.

Anf. 85 GUDRUN NORBERG (fp):

Herr talman! Nej, Sven-Åke Nygårds, det är inte så eländigt att vi inte har några företag kvar i Sverige. Självfallet har vi det. Men det är inte många dagar sedan vi hade en offentlig utskottsutfrågning här i riksdagen om investeringar i Sverige kontra investeringar i utlandet. Det visade med all tydlighet – och det vet var och en – att svenska företagare gör många och stora investeringar utomlands, eftersom de inte vill satsa på företagsamhet i Sverige och inte vill expandera i Sverige. Det omvända förhållandet förekommer inte, att utländska företag skulle investera i Sverige. Man vill inte satsa på Sverige.

Näringslivsklimatet i Sverige är faktiskt inte särskilt positivt, utan det finns mycket att förbättra. Det är en mycket större fråga än den etableringskontroll som vi talar om i reservationen. Eftersom Sven-Åke Nygårds tog upp frågan om det över huvud taget kan finnas företag i Sverige, måste jag säga att Sverige inte är något bra företagarland, men att det självfallet inte är så uruselt att det inte finns några företag. Vi kan däremot göra klimatet mycket bättre här i Sverige, och det försöker vi göra.

Anf. 86 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Sven-Åke Nygårds, det finns många företag i det här landet, men inte tillräckligt många. Vi skulle behöva många fler. Vid den hearing vi hade framkom – vilket Gudrun Norberg sade – att investeringarna i detta land är alltför låga. Det behövs nu dels expansion i befintliga företag, dels nyetableringar inom olika områden. Om vi skall kunna trygga välfärden är enda chansen ett fungerande näringsliv. Då måste också en utbyggnad göras inom olika verksamheter inom olika branscher. Vi måste då satsa på småföretagsamheten. Vi måste ge företagen en möjlighet att verka här i landet på rimliga ekonomiska villkor. Med den politik som har förts nu klarar man inte av det.

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 17 april.)

15 § Svenska Petroleum Exploration AB

Föredrogs

näringsutskottets betänkande

1990/91:NU30 Svenska Petroleum Exploration AB (prop. 1990/91:83).

Anf. 87 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det är inte nog med att det är svårt att uttala hela namnet i betänkandet, det är också svårt att förstå varför majoriteten vill överföra statens aktier i OK Petroleum AB till staten i stället för att sälja dem till de enskilda människorna. Det finns en borgerlig trepartireservation som går ut på att just detta skall göras. När man frågar sig vad som är klokt i det fallet, skall man inte behöva fråga sig varför man skall sälja ut dessa aktier på den enskilda marknaden till enskilda människor. Man skall ställa sig den omvända frågan: Vad finns det över huvud taget för motiv för att staten skall använda sina pengar till att äga aktier i ett näringsdrivande företag i ett oljebolag? Det är en fråga som de som hävdar förstatligandet bör svara på.

Vad finns det för anledning att överföra dessa aktier från nuvarande statlig ägo till Förvaltningsaktiebolaget Fortia i stället för att sälja ut dem? Runt om i hela världen ser vi nu hur man säljer ut statliga företag och överger varje tanke på att staten skall styra näringslivet genom ägande, därför att man har insett de dominerande fördelarna med privat och enskilt ägande.

Jag skulle vilja fråga majoritetens talesman här i kammaren vad det finns för motiv till att staten skall äga dessa aktier. Finns det några erfarenheter runt omkring i världen som talar för att staten bör äga aktier i oljeföretag av denna typ? Finns det några erfarenheter från svensk historia av statlig företagsamhet som talar för att dessa aktier skall överföras i Fortias ägo? Är det av värde att minska utrymmet för personligt ägande, vilket man gör genom denna typ av åtgärd? Är det av värde att man minskar utrymmet för investeringar i infrastrukturen genom att behålla detta i statlig ägo i stället för att sälja ut det så att man får pengar till att bygga vägar, järnvägar och andra viktiga saker i vår infrastruktur? Jag skulle vilja fråga majoritetens talesman var i världen – utomlands eller i Sverige – det finns erfarenheter som motiverar att dessa aktier skall tillföras staten i form av Förvaltningsaktiebolaget Fortia.

Det vore intressant att få ett besked på den punkten, eftersom det skulle vara ett unikt besked. Ingen annanstans i världen anser man sig nämligen i dag kunna finna några motiv för att i något land öka det statliga ägandet. Man satsar i stället på att sälja ut till enskilda människor så att man får ett spritt enskilt ägande.

Herr talman! Mot denna bakgrund ber jag att få yrka bifall till denna trepartireservation.

Anf. 88 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Här kommer ett exempel på att vi miljöpartister understundom är ganska villiga att avreglera. Vi har här kommit fram till nästan samma slutsats som moderaterna, nämligen att det inte finns några starka motiv för att staten skall engagera sig i oljeprospektering, oljeindustri eller oljeförsäljning. Att den statliga insatsen i prospekteringsverksamheten har varit mycket misslyckad ur ekonomisk synpunkt framgår med all tydlighet av propositionen. Man har förlorat mycket pengar på den här verksamheten, och staten hade över huvud taget ingenting där att göra. Det är den slutsats man kan dra. Staten hade naturligtvis ingen särskild kompetens.

I vissa länder har staten i årtionden ägnat sig åt oljeindustrin, Gunnar

Hökmark. Det gäller bl.a. i England, där British Petroleum har varit statligt ägt under årtionden. Staten kan således bedriva oljehantering och oljeindustri. Men den svenska staten har uppenbarligen icke tillägnat sig dessa färdigheter. Det finns således all anledning för staten att dra sig ur svensk oljeindustri. Detta är vad vi föreslår.

Skillnaden mellan moderterna, folkpartiet och miljöpartiet i det här avseendet är att vi som vanligt vill vidga ägandet och i första hand låta de anställda i företagen bli aktieägare när staten säljer ut sina aktier, vilket uppenbarligen inte moderater och folkpartister kan tänka sig.

Jag yrkar således bifall till reservationerna nr 2 och 3.

Vi menar att – vilket i och för sig står rätt väl i överensstämmelse med vad socialdemokraterna, folkpartiet och centern har gjort upp om i energiöverenskommelsen – inte bara de medel som frigörs genom försäljning av prospekteringsföretaget utan också medel genom av oss föreslagna försäljningar av aktier i OK Petroleum AB skall användas för en offensiv satsning inom energitekniken. Denna satsning skall enligt vår uppfattning avse dels effektivare energianvändning, dels inhemsk förnybar energi.

Det finns anledning att ställa en fråga till utskottets företrädare. Det står att utskottet instämmer i regeringens uppfattning att statens aktier i OKP, OK Petroleum, skall överlåtas till Fortia och att utskottet tillstyrker förslaget i propositionen. Som nämnts kommer utskottet senare under våren att behandla frågor som gäller statligt företagande. Det är möjligt att vi kommer att göra det. Jag har inte sett någon påtaglig motivering till varför man motsätter sig detta, mer än att man skall behandla det senare under våren. Av den energipolitiska propositionen har jag inte kunnat utläsa att man där tar ställning till vad man skall göra med aktierna i OK Petroleum, men det är möjligt att Barbro Andersson kommer att avslöja något av vad som här komma skall.

Anf. 89 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! I detta betänkande behandlas dels en proposition om försäljning av statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB m.m., dels två motioner med anledning av propositionen.

I propositionen föreslås att statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB skall överlåtas till OK Petroleum AB enligt ett avtal som parterna har träffat. Utskottsmajoriteten tillstyrker detta förslag. I propositionen föreslås också att statens aktier i OK Petroleum skall överföras till Förvaltningsaktiebolaget Fortia. Fortia bildades som vi alla minns för att man skulle få en mera ändmålsenlig form för förvaltandet av det statliga aktieinnehavet.

Den överlåtelse som nu föreslås innebär ytterligare ett steg mot affärsmässighet inom den statliga kapitalförvaltningen. Ersättningen till staten för överlåtelsen av aktierna i Svenska Petroleum Exploration AB till OK Petroleum AB beräknas till ca 500 milj.kr. Dessa medel har medräknats för att finansiera de insatser som föreslås i energipropositionen, som kommer att behandlas senare i vår av riksdagen. Där ingår åtgärder för att främja en effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemska förnybara energikällor.

Energipropositionen är ett resultat av en överenskommelse mellan tre partier, socialdemokraterna, centern och folkpartiet.

I den första reservationen hävdar reservanterna att någon försäljning av aktier i OKP till Fortia inte är påkallad, och vill avstyrka förslaget. Reservanterna vill privatisera statliga företag. Utskottsmajoriteten vidhåller sitt tidigare ställningstagande beträffande Fortia och övrigt statligt ägande och avstyrker reservationen.

Miljöpartiet vill i reservation nr 2 att aktierna skall säljas ut till de anställda inom OKP.

Med hänvisning till vad jag anfört om den första reservationen yrkar jag avslag även på denna reservation.

I reservation nr 3 menar miljöpartiet att de frigjorda medlen från försäljningen skall användas till en energiutvecklingsfond.

En energiteknikfond som finansierar utveckling av ny energiteknik finns redan. Denna fond skall enligt förslag tillföras ytterligare medel från statsbudgeten, 110 milj.kr. per år under en femårsperiod. Därigenom borde reservanten vara nöjd, eftersom förslaget i det betänkande vi just ju behandlar innebär att medel överförs för att främja effektivare energianvändning och utnyttjande av inhemska förnybara energikällor.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan i sin helhet och avslag på reservationerna.

Anf. 90 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten i onödan. Jag har också förståelse för att majoritetens talesman inte ville besvara någon av mina frågor om var någonstans i världen man kan finna erfarenheter som talar för att staten skall placera aktier i ett aktiebolag, och var man i Sverige och den svenska statliga företagsamhetens historia kan finna motiv för att överlåta aktierna till Fortia i stället för att låta enskilda människor äga dem.

Det vore intressant att höra om majoriteten har några argument för varför staten skall äga dessa aktier och varför man inte i stället skall tillåta enskilda människor att äga dem.

Anf. 91 LARS NORBERG (mp):

Herr talman! Jag vill till Barbro Andersson säga att vi naturligtvis inte är nöjda. 110 milj.kr. är ju i och för sig pengar, men vår generella uppfattning är, vilket har klargjorts i tidigare debatter och bl.a. remissdebatten om energipropositionen, att de insatser som gjorts för omställning av energisystemet från energislöseri till energihushållning och till inhemsk förnybar energi är helt otillräckliga.

Det behövs mer pengar, och de pengarna kan man enkelt hitta genom att försälja dessa oljeintressen, vilka staten inte kan ha något primärt intresse av att behålla.

Anf. 92 BARBRO ANDERSSON (s):

Herr talman! Det är väl känt att socialdemokraterna och de borgerliga partierna har olika uppfattningar i frågan om statligt ägande eller privat ägande av aktierna.

I sitt första inlägg efterlyste Gunnar Hökmark att regeringen skulle använda pengarna till infrastrukturen. Detta förslag innebär att man kommer att använda pengarna i samband med genomförandet av den energiuppgörelse som träffats mellan tre partier för att främja effektivare energianvändning och utnyttja inhemska förnybara energikällor.

Anf. 93 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Jag håller med Barbro Andersson om att det är väl känt att socialdemokrater och borgerliga har skilda ståndpunkter i frågan om statlig företagsamhet och privat företagsamhet. Vi är för privat företagsamhet och marknadsekonomi. Ni har traditionellt stått för statligt ägande och mer eller mindre planerad ekonomi.

Barbro Andersson har fortfarande inte givit något argument för varför staten i detta fall skall äga dessa aktier. Jag förstår henne i den delen, eftersom det inte finns några argument. Det finns inget motiv till varför staten skall äga aktier i OK Petroleum AB. Man kan runt om i världen inte finna något som styrker varför detta skulle vara bra. Det finns inte i teorin eller i den svenska historien något argument som talar för detta.

Jag vill också tala om för Barbro Andersson att hon blandar ihop olika slags pengar. De pengar som hon alldeles nyss nämnde har samband med den överlåtelse som sker genom att statens aktier i Svenska Petroleum Exploration AB överlåtes till OK Petroleum AB. Det vi reservanter talar om i reservation nr 1 är de pengar man skulle kunna få in till staten genom att sälja statens aktier i OK Petroleum AB.

Herr talman! Det är mycket petroleum i detta, men det skulle kunna bli ännu mer pengar till att bygga vägar med.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 17 april.)

16 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen

Föredrogs
bostadsutskottets betänkande
1990/91:BoU12 Vissa anslag till bostadsförsörjningen (prop. 1990/91:100 delvis).

Anf. 94 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag tror det är många som är intresserade av att under denna debatt få höra hur företrädarna för den majoritet som står bakom den nya bostadsfinansieringen kan förklara varför det nya bostadsfinansieringssystemet med räntelån är lösningen på den kostnadskris som vi nu har i boendet och på problemet med de växande bostadssubventionerna. Det är många som med intresse ser fram emot förklaringen till hur man skall kunna hålla tillbaka statens kostnader i ett system där man går in med dels stora garantier mot för höga realräntor, dels garanterar låntagarna ersättning för i stort sett alla förluster vid en försäljning.

Vi är många som med spänning väntar på hur majoriteten skall förklara hur vi skall få bukt med kostnadsökningarna i boendet när följden av det nya bostadsfinansieringssystemet blir att en 20 år gammal bostad kommer att bli ca 1 000–1 500 kr. dyrare i månaden i kapitalkostnader i kombination med fastighetsskatt jämfört med kostnaden för en nyproducerad lägenhet.

Vi är många som med intresse kommer att lyssna till förklaringen till hur man skall kunna stimulera hushållssparandet i ett system där man så fort man går in med en kontantinsats riskerar att förlora den om man tvingas till en försäljning. Det är många som väntar på att höra de lugnande besked som majoriteten har att ge dem som i framtiden kommer att se skulden växa mycket hastigt trots att de amorterar lånen med mycket dryga amorteringar. Jag tror att det är många människor som vill ha svar på dessa frågor. Det är detta som just nu är det centrala i bostadspolitiken.

Väldigt många människor känner oro inför hur finansieringen av det egna boendet kommer att te sig i framtiden. De vågar inte satsa på att bygga en ny bostad, och det är detta som gör att vi nu också har fått en stagnation i bostadsbyggandet.

Centern avvisar förslaget till ny bostadsfinansiering med räntelån. Vi vill inte vara med om att locka in de boende i ett system som kan leda till förluster och skuldfällor i framtiden. Vi vill inte vara med om att bryta de avtal som finns med alla de husägare som redan i dag långsiktigt har intecknat en stor del av sin hushållsinkomst och hushållsekonomi i ett boende. De får helt plötsligt andra förutsättningar för finansieringen.

Vi vill inte vara med om att införa ett system som kan leda till att det blir en stor folkvandring från äldre hus och att man bygger nya hus, eftersom det blir dyrare att bo i äldre hus än i nya hus, eller om inte det blir följden, att skapa en helt orimlig marknad som gör att systemet kommer att haverera ganska snart.

Vi anser, och det gjorde vi också när beslutet fattades den 13 december förra året, att detta system inte skall införas. Vi har gått emot förslaget, och vi föreslår i vår partimotion att beslutet skall rivas upp och systemet inte sättas i sjön. I reservationen ges också ett klart besked till alla som har det nuvarande lånesystemet med räntebidrag om att de kommer att få behålla det även i framtiden.

Reglerna för dem som tänker bygga och ge sig in i ett nytt system finns skisserade i reservation nr 50 som bygger på tre viktiga hörnpelare. Den första är att räntebidragen kommer att vara kvar inom ramen för en enhetssubvention. Den andra är att en omfördelning av kostnader över tiden kommer att ske för att klara kostnaderna i nyproduktionen. Den tredje hörnpelaren är att stimulera det enskilda hushållssparandet för att klara av en högre kontantinsats och för att balansera bostadssubventionerna i framtiden.

Herr talman! Betänkandet som vi nu behandlar avser många av de förslag som har lagts fram av regeringen och partierna i partimotioner och andra motioner som berör bostadsförsörjningen.

Utskottet följer huvuddragen av förslagen i propositionen. Men på fyra punkter gör utskottet tillkännagivanden.

Man har i enighet sagt att vintertilläggen inte skall avvecklas. På den punkten avstyrks motionens förslag.

När det gäller ramen för tilläggslån till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse föreslår utskottet att den ökas med 25 milj.kr.

Det tredje tillkännagivandet som utskottet gör är att man tvingas acceptera en avveckling av förvärvslånen till flerbarnsfamiljer i nuvarande ekonomiska läge, men hemställer om ett nytt förslag från regeringen när det statsfinansiella läget har förbättrats och att det då tas fram ett förslag som eliminerar de skevheter som finns i systemet.

Med anledning av en sexpartimotion gör utskottet det fjärde tillkännagivandet om att det kan vara lämpligt att ge ytterligare utredningsinsatser för stöd till eko-kommunprojektet.

I samtliga fyra tillkännagivanden finns det centerförslag och centermedverkan som har gjort att dessa beslut har kommit till stånd. I övrigt berör betänkandet skilda förslag om bostadsförsörjningen, däribland den bostadspolitiska inriktningen.

Det läge som vi nu har på bostadsmarknaden är inte det bästa. Vi kan glädja oss åt att vi har världens högsta bostadsstandard. Sverige är världens bostadstätaste land. Det råder inget tvivel om att socialdemokraterna har stor del i att vi har nått detta resultat, men politiken har haft en baksida. Den har lett oss fel. Vi har fått subventioner som håller på att växa statsbudgeten över huvudet. Vi har fått en kostnadsexplosion i byggandet som gör att de sociala målen håller på att äventyras och att stödet inte går till dem som bäst behöver det. Skattereformen och skatteomläggningen har lett till att problematiken att komma till rätta med de växande subventionerna har blivit svårare.

Vi är inne i en mycket unik situation som man med ekonomiska termer kan beteckna som stagflation, dvs. vi har fler och fler tomma lägenheter samtidigt som vi får en ökad bostadsbrist. De tomma lägenheterna ställs tomma därför att vi inte har råd att bo i dem. Många tvingas att byta ner sig för att kostnaderna är för höga. Det är en oerhört dålig hushållning med resurserna. Samtidigt har vi fått ett bidragsberoende. Ytterligare mer än 100 000 barnfamiljer kommer detta år att bli beroende av bostadsbidrag och nästan lika många pensionärer måste ha extra kommunalt bostadstillägg för att komma upp i socialbidragsstandard.

Den hittills förda bostadspolitiken har lett oss fel, och det är dags att lägga om kursen. Enligt vår uppfattning måste flera kunna bo utan bidrag. Det viktigaste nu är att få ner kostnaderna.

I en partimotion har vi i åtta punkter föreslagit en strategi för hur vi skall få ner boendekostnaderna. Jag skall inte gå in på alla punkter. Alla behandlas inte heller i betänkandet, men jag vill peka på tre av dem.

Den första punkten berör bostadsbeskattningen. Från centerns sida föreslår vi en sänkt beskattning i boendet. Vi menar att det är utomordentligt viktigt att se till att vi nästa år får ett frivilligt hyresstopp, annars klarar vi inte stabiliseringsavtalet, och det måste vi göra för att klara samhällsekonomin. Ett stabiliseringsavtal innebär att de som har låga löner inte kommer att få några nämnvärda lönelyft. Det är då orimligt att klara fördelningsproblematiken om man fortsätter att höja boendekostnaderna.

Den enda möjligheten att undvika kompensationer och få till stånd ett stabiliseringsavtal är att kunna hålla oförändrade hyror nästa år. Det kan man

göra om man sänker bostadsbeskattningen. Då kan man frivilligt få fram en sänkning av hyreskraven och minskade boendekostnader nästa år.

Från centerns sida tycker vi att kraven som har förts fram från hyresgäströrelsen och LO om ett hyresstopp är riktiga. Jag måste fråga socialdemokraterna hur de tänker klara de sociala målen för de lågavlönade och för dem med små ekonomiska resurser i ett stabiliseringsavtal om hyrorna ökar i den takt som har skett under den senaste tiden. Vad tänker ni göra? Blir det ytterligare ökade bidrag eller kommer ni att lämna de lågavlönade i sticket och därmed riskera att en inflationsutveckling kan hävas och att stabiliseringsavtalet går om intet?

Den andra viktiga åtgärden för att få ned boendekostnaderna är att vi får ett betydligt mer kostnadskänsligt finansieringssystem. Det system som vi har i dag bygger på ett kostnadstak och när man med jämna mellanrum slår i kostnadstaket tvingas man från statens sida att höja det. Det kan man glatt göra eftersom det blir skattebetalarna som får svara för en ökad del av kostnaderna för den enskilde som bygger i ett läge med ökade subventioner. Ett sådant system stimulerar självfallet inte till att hålla tillbaka byggkostnader och boendekostnader. Det gör inte heller räntelånesystemet. I ett räntelånesystem skjuter man sina kostnader framför sig. Då finns inte samma morot att hålla nere kostnaderna om man vet att man kanske inte behöver betala igen dem förrän om 20, 30 eller 40 år framåt i tiden.

Centern och även folkpartiet och moderaterna hävdar att vi måste gå över till ett finansieringssystem som bygger på en enhetssubvention, dvs. att man, mycket förenklat, får en summa pengar i subventioner. Sedan är det upp till var och en som bygger att göra så mycket bostad som möjligt av pengarna.

I ett sådant system finns det en drivkraft för dem som bygger att själva försöka hålla nere kostnaderna. Lyckas de med det så får de totalt ett ekonomiskt bättre resultat – mera bostad för en mindre summa pengar. Det är ett system som direkt stimulerar till att hålla nere kostnaderna på bygg- och bostadsmarknaden. Man kan säga att det är ett kostnadskänsligt finansieringssystem. Det är en väldigt viktig faktor för att kunna klara kostnaderna i framtiden.

Den trejde punkten som jag vill peka på är att försöka skapa ökad konkurrens och mångfald när det gäller både byggandet och boendet över huvud taget.

Herr talman! Det här var en mycket kort sammanfattande inriktning på den bostadspolitik för framtiden som vi i centern vill se.

När det gäller framtidens boende och visioner för framtiden är det väldigt tunt i betänkandet från regeringens sida och i propositionen.

Låt mig peka på två viktiga saker för det framtida boendet. Den ena är att vi i mycket högre grad måste vara observanta på miljö- och resursfrågorna i boendet. Byggandet och boendet tar väldigt mycket mark och andra naturresurser i anspråk. Det är viktigt hur vi planerar bostadsområdena och hur vi planerar arbete, service och boende integrerat. Det är viktigt hur vi i framtiden klarar energiproblemen i en utveckling där vi går mot knapphet på energi och hur vi skall klara avfallsproblemen i samhället i framtiden. Mycket av detta är frågor som berör just bostadssektorn. Här måste vi i framtiden satsa betydligt mer för att komma närmare ett mer resursbeva-

rande och miljövänligare boende och byggande. I en särskild motion från centern har vi skissat på framtidens boende. Där tar vi hänsyn till miljö- och resursfaktorerna.

Det andra jag vill peka på är att vi måste vara mer observanta så att vi inte förbygger oss i framtiden. Vi måste ställa oss frågan om vi kan fortsätta att bygga mycket stora och exklusiva lägenheter för barnfamiljer – de behöver i och för sig dessa – samtidigt som fyrtiotalister och de äldre behåller sina stora bostäder när de egentligen inte behöver dem. De gör detta därför att skattesystemet och subventionssystemet låser fast dem i deras bostäder. Är det rimligt att hålla på och bygga stort och dyrt och ha den här stagnationen i vår befintliga bostadsstock? Vi måste börja tänka på hur vi kan få en bättre anpassning av vår totala bostadsstock till de behov som finns. Till detta krävs naturligtvis att man får en politik för regional balans som även gör att vi inte bara bygger för att vi flyttar om människor. Det gäller även att hitta ökad anpassning och rörlighet med en rad åtgärder på det området.

Slutligen finns det en rad andra förslag från centern, eftersom betänkandet innehåller inte mindre än 92 reservationer, men jag tänker inte gå in på dem. Ja, alla reservationer är ju inte centerreservationer enbart. Men låt mig peka på ett par detaljförslag innan jag slutar mitt anförande.

Vi i centern menar att det är oerhört viktigt att skapa valfrihet i boendet. Bostadspolitiken måste vara lika och boendet måste ske på lika villkor i alla delar av landet. Det betyder att det måste finnas alla besittningsformer så att man kan välja hur man vill bo. I det fallet saknas hyresrätten på många ställen på landsbygden och på de små orterna. Det är ett stort problem eftersom det tvingar ungdomarna att flytta hemifrån på grund av att de saknar lämplig bostad om man inte är villig att gå in i ett ägande, vilket man inte är i unga år. Därför har vi föreslagit ett stimulansbidrag från staten på 50 000 kr. per lägenhet till varje hyreslägenhet som kommer till på landsbygden och på orter med mindre än 300 invånare. Detta för att öka valfriheten i boendet inte minst för ungdomen på landsbygden.

De orättvisor som vi har i bostadspolitiken slår kanske hårdast mot storstädernas människor, inte minst mot ungdomen där. I en särskild motion har vi tagit upp det problemet. Vi föreslår en rad åtgärder som tyvärr inte har vunnit utskottets gehör.

Men, herr talman, de överskuggande frågorna är ändå hur vi skall få ned kostnaderna i boendet och hur majoriteten kan förklara hur räntelånesystemet skall kunna lösa den här kostnadskrisen och de växande bostadssubventionerna. Med det, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 3, 5, 50 och 70.

Anf. 95 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Det sägs att socialdemokraterna övergivit flera av sina politiska ståndpunkter, att kollektiva lösningar fått vika för mer marknadsanpassade förslag, ja, det finns t.o.m. de som påstår att regeringen lämnat viktiga socialistiska idéer bakom sig för en politik i moderat anda.

Något korn av sanning ligger det nog i dessa påståenden. Verkligheten, och de egna misslyckandena, har framtvingat ett omtänkande eller i varje

fall ett annat handlande. Hur det är med den inre omvändelsen är ganska svårt att veta egentligen.

Det må vara hur det vill med den här saken, ett är dock helt säkert; på bostadsområdet sitter socialdemokraterna fast i den gamla röda fållan eller i vänsterburen om man så vill. Här är det inte tal om omvändelse eller förnyelse i marknadens anda. Det är inte heller tal om att öka valfriheten.

En vän av ordningen kanske invänder att det nya finansieringssystemet för bostäder ändå är ett tecken på att regeringen slagit in på en ny väg. Ja, en ny väg är det. Visserligen är förslaget nytt, eller rättare sagt nygammalt, men det hjälper inte. Det är ändå oacceptabelt, inte minst när det gäller attacken mot äganderätten. Mera om detta senare.

Skiljelinjen i svensk bostadspolitik går främst mellan de socialistiska partierna och oss moderater. Det är ingen tillfällighet att vi finns med på ett fyrtiotal reservationer i detta betänkande, BoU12, som vi nu behandlar.

Oavlåtligt och konsekvent har vi under en följd av år arbetat för ökad frihet för de boende, minskad byråkrati och besparingar i statens utgifter. Lika envist har socialdemokraterna motsatt sig våra förslag, ofta med hänvisning till att vår politik skulle leda till oacceptabla hyreshöjningar eller att den i största allmänhet var helt felaktig.

Kungstanken i regeringens politik har uttryckts i begreppet "Den sociala bostadspolitiken". Denna politik skulle mer än andra partiers främja och ta till vara de sociala aspekterna. Större rättvisa, låga boendekostnader, bättre boendemiljöer, bostad åt alla och att bostaden skall vara en social rättighet har varit några av honnörsorden.

Den moderata politiken däremot skulle i alla dessa hänseenden leda i rakt motsatt riktning. Orättvisor, höga hyror, usla miljöer och bostadsbrist skulle vår politik leda till.

Hur har det nu gått med den socialdemokratiska politiken? Vad har socialdemokraterna åstadkommit under sina snart nio år i regeringsställning och i en extrem högkonjunktur? Har boendekostnaderna sjunkit? Har det funnits bostäder åt alla dem som velat skaffa sig en ny?

Svaret på dessa frågor är att den socialdemokratiska bostadspolitiken har misslyckats. Inflationen har härjat fritt i Sverige under senare år – vilket regeringen har det fulla ansvaret för – och allra värst har det varit inom byggsektorn. Detta har naturligt nog lett till en snabb stegring av boendekostnaderna..Hyreshöjningarna i början på året ligger på en nivå som får de flesta att ta sig för pannan och fråga vad det är för en politik som har lett till detta. Höjningar på 600–700 kr. i månaden för en normallägenhet är inte ovanliga. Till råga på allt är det inte så sällan hyresgäster som inte får någon nytta av marginalskattesänkningarna som drabbas. Tala om solidaritet och rättvisa!

Hade vi moderater drivit en politik som fått dessa effekter hade kritiken från socialdemokraterna varit skoningslös. Nu har vi aldrig varit i närheten av dessa kostnadsstegringar med våra besparingsförslag. De har hela tiden varit måttliga och legat på avsevärt lägre nivåer än de som den socialdemokratiska politiken i praktiken lett fram till.

Värst drabbade är pensionärerna. Deras ekonomiska ställning har försämrats efter skatteomläggningen. Att det skulle bli så, det hade ju regeringen inte en aning om. Men som alltid ger man sig djupare in i bidragsdjungeln.

Pensionärerna skall givetvis få kompensation i det uppkomna läget, heter den nu. Alltså mera subventioner och mera rundgång. Bidragsberoendet ökar igen.

Något annat är egentligen inte att vänta från det hållet. Varje missförhållande, varje ojämnhet i välfärdstäcket skall rättas till och slätas ut med subventioner eller flera regler. Så har det alltid varit, och så kommer det att förbli, så länge socialdemokraterna har makten. Men detta löser ju inga problem. Det skapar bara nya och värre problem.

Vad som framför allt kännteckнat den socialdemokratiska bostadspolitiken är fastlåsningen i bidrag, subventioner, regler, styrning och byråkrati. Allt detta har i sin tur drivit upp kostnaderna utan att de boende fått ökad frihet eller lägre boendekostnader.

I detta betänkande som vi nu behandlar framgår att låsningarna uppenbarligen är permanenta. Alla våra förslag för att komma ur bidragsberoendet, öka valfriheten och minska byråkratin avvisar majoriteten. När det egentligen ändå är en tidsfråga när även socialdemokraterna tvingas att frångå sin socialistiska bostadspolitik, vore det då inte lika bra att göra det nu först som sist? Den blinda tilltron till kollektiva lösningar har ju underkänts av verkligheten. Varför är ni då så halsstarriga?

Exempelvis har många av Europas länder, även de i Östeuropa, anammat idéerna om ägarlägenheter. Varför skall då socialdemokraterna i Sverige avvisa dessa rimliga förändringar?

Lika obegripligt är motståndet mot likabehandling av olika byggherrar och upplåtelseformer. Varför skall vissa bostäder favoriseras framför andra? Varför skall vissa företag få bättre villkor än andra? Vad har ni emot bostadsrätt som bygger på enskildas initiativ och fristående föreningar? Varför gynna allmännyttan på bekostnad av privatägda hyreshus? Dessa frågor kräver svar!

Inom bostadssektorn skall – enligt socialdemokraterna – normalt underhåll av husen subventioneras av skattebetalarna med särskilda subventioner. Detta strider mot sunt företagstänkande men är givetvis helt i linje med det socialdemokratiska tänkandet. Vi har föreslagit att särskilda fonder skall få avsättas skattefritt för att säkra ett långsiktigt underhåll. Detta är ett rättvist och företagsmässigt riktigt system. Varför avvisar majoriteten detta?

Den kanske viktigaste frågan just nu är det nya bostadsfinansieringssystemet med s.k. räntelån. Tillsammans med folkpartiet och centern avvisar vi detta system. Vår ambition är att det aldrig skall träda i kraft. Detta är en av en ny regerings främsta uppgifter.

Räntelånesystemet har flera allvarliga brister.

För det första försvinner i ett slag de hittillsvarande räntestöden. Att staten ensidigt frånträder de regler som många husbyggare och husägare inrättat sin ekonomi efter är omoraliskt och klandervärt. Människors privatekonomi kan snabbt gå över styr när villkoren i grunden förändras och försämras.

För det andra kommer ett system med årliga skuldуppskrivningar inte att fungera. Särskilt märkbart blir detta på landsbygden och i mindre orter med en svag arbetsmarknad och vikande villamarknad. Vem vågar ta på sig bör-

dan av ett miljonlån som växer år från år, när huset kanske blir osäljbart om nytt arbete måste sökas på annat håll?

För det tredje uteblir de positiva effekter som regeringen utlovat. Visserligen sjunker statens kostnader inledningsvis, men vad som händer på sikt är osäkert. Besparingarna blir små om ens några.

För det fjärde är systemet ett slag mot äganderätten. De som verkligen kommer i kläm är villaägarna. Många vågar inte bygga, och de som tvingas in i systemet kan förlora stora pengar och få hela sin ekonomi förstörd. Skuldfällan slår igen och äganderätten urholkas.

Det har hävdats från regeringshåll, och nu nyligen även från visst bankhåll, att månadskostnaden i räntelånesystemet blir lägre än i nuvarande system. Isolerat och begränsat till de första åren är det riktigt, men det är i grunden fel. Vad som händer är att kostnaderna rullas framåt i tiden. Skulden växer i 18–20 år. Tar man upp nya lån årligen till det årets ränta i stället för att betala den, blir självfallet utgiften just det året lägre, men det kommer surt efter. Någon gång måste ju lånen betalas.

Det är vilseledande och felaktigt att undanhålla fakta om de totala utgifterna och kostnaderna för huset under dess hela livslängd.

Av dessa skäl måste allt göras för att förhindra ett genomförande av räntelånesystemet. Vi skall göra vad vi kan, det lovar jag!

Herr talman! Det behövs en avvecklingsplan för den socialistiska bostadspolitiken, en plan som målmedvetet och konsekvent går in för att avveckla alla socialistiska påfund som under årens lopp vävt in denna sektor i allt tätare maskor.

Övergripande mål för en ny bostadspolitik anser vi i moderata samlingspartiet att följande punkter bör vara:

1. Människor skall själva fritt kunna välja bostad och upplåtelseform. Denna ökade valfrihet kombineras med kravet på ett sänkt skattetryck, som öppnar möjlighet att komma bort från styrande regler och subventioner.

2. Vi måste slå vakt om äganderätten, dels genom att inte diskriminera den eget ägda bostaden, dels genom utformningen av ersättningsregler eller motsvarande vid intrång och rådighetsinskränkningar.

3. Hela bostadssektorn måste avregleras och avbyråkratiseras. Många av de problem som nu finns har sin rot i den snårskog av lagar och regler som socialdemokraterna efter hand åstadkommit.

4. Vi måste komma bort från bidrags- och subventionsberoendet. Som det nu är betalar i stor utsträckning skattebetalarna subventionerna åt varandra. Denna rundgång är inte bara skadlig i sig, den styr produktion och efterfrågan på ett olyckligt sätt och har medverkat till att kostnaderna skjutit i höjden.

5. De särskilda skatter som belastar boendet måste minska eller helt tas bort.

Dessa punkter bör kunna ligga till grund för en annan och bättre bostadspolitik och bryta den olyckliga utveckling som den socialdemokratiska politiken gett upphov till.

Mera konkret vill jag för moderat räkning nämna några av de mera specifika krav som vi har och som återfinns i våra reservationer i detta betänkande.

Räntelånen måste ersättas med ett enhetslån, som bygger på enkla regler, slopad kostnadskontroll, ett fåtal funktionskrav och räntebidrag som efter hand avtrappas i takt med att skatterna sänks. Bidragsunderlaget blir begränsat, men detta skall inte utgöra något hinder att bygga större hus och lägenheter. De överskjutande kostnaderna får dock finansieras på marknadens villkor med vanliga lån.

Av detta följer att länsbostadsnämnderna blir obehövliga och att SBAB kan läggas ner.

Det måste bli neutralitet mellan olika upplåtelseformer. Antingen det gäller enskilda småhus, bostadsrätter, ägarlägenheter eller hyreshus – alla skall behandlas lika i lånehänseende och vad gäller andra regler. Någon positiv särbehandling av vissa bostadsrättsföretag får det inte bli tal om.

Omvandling till bostadsrätt från hyresrätt skall underlättas. Lex Malmö, som förhindrar omvandling av allmännyttans hus till privat bostadsrätt, måste bort.

I stället för att skattebetalarna genom subventioner betalar visst underhåll på bostadsfastigheter bör ett system med skattefria avsättningar till reparationsfonder införas.

Mark- och konkurrensvillkoren måste bort, eftersom de snedvrider konkurrensen och hindrar ett rationellt byggande.

En rad subventionsformer måste avvecklas. Bl.a. kan nämnas hyresrabatterna, återflyttningsbidragen, nybyggnadsbidragen, tilläggslån till hus yngre än 30 år och återställningsbidrag.

Detta, herr talman, är några exempel på konkreta åtgärder som bör ingå i den nya bostadspolitiken. Det leder för långt att här räkna upp alla våra reservationer.

Jag vill dock nämna en, där vi anser att majoriteten är för snål, nämligen den som gäller stödet till kulturhistoriskt värdefull bebyggelse. Vi anser det så värdefullt att kunna bevara och underhålla vårt kulturhistoriska arv att mer pengar måste till. Detta anslag ligger vid sidan om och utanför de vanliga bostadspolitiska programmen och bör därför särbehandlas.

Herr talman! Med hänvisning till vad jag här anfört vill jag uttala mitt stöd för samtliga reservationer där moderata ledamöter finns med, men jag yrkar endast bifall till reservationerna 1 och 8.

Anf. 96 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Folkpartiet liberalernas bostadspolitik syftar till ökad valfrihet och större inflytande över bostaden för de boende. Vi arbetar för att köerna skall kapas och för att det skall gå snabbare att få tillgång till en bostad vid förändrade familjeförhållanden. De svarta pengarna skall bort från marknaden, och det skall bli mindre mygel. Sänkta bostadssubventioner skall sänka skattetrycket. Privat kapital skall genereras i bostadssektorn för bättre underhåll och tillräcklig nyproduktion. Staten skall inte genom ekonomiska styrmedel eller administrativa regleringar gynna eller missgynna vissa upplåtelseformer, bostadstyper eller fastighetsägare.

Vi anser att det krävs mindre av planekonomi och mer av marknadsekonomi på bostadsmarknaden. Ett ekonomiskt system har tre huvuduppgifter: Det måste ha mekanismer för att ge besked om vad som skall produceras,

hur det skall produceras och hur produktionsresultatet skall fördelas. Bostadsmarknaden i Sverige är så reglerad och subventionerad att dessa mekanismer inte fungerar. Problemen är till *arten* om än inte till *graden* liknande dem som finns i öststatsekonomierna med ineffektivitet, köer och svarta marknader.

Folkpartiet liberalerna vill därför minska regleringarna. Vi vill ta bort en rad onödiga regler som markvillkor, konkurrensvillkor och kostnadskontroll. Den omfattande lånebyråkratin bör skäras ned bl.a. genom att länsbostadsnämnderna avskaffas. SBAB bör säljas. Vi vill ha en hyressättning som ger ökad rörlighet och ett bättre utnyttjande av bostäderna.

Vi förespråkar ett bostadsfinansieringssystem som successivt minskar subventionerna. De besparingar detta leder till kan utnyttjas för skattesänkningar. När subventionerna minskar i nyproduktionen vill vi skapa förutsättningar för lån, där kostnaderna i viss mån omfördelas över tiden.

Folkpartiet liberalerna motsatte sig det nyligen fattade beslutet om räntelån. Det är alltför stor risk för att de samlade lånen under ogynnsamma ekonomiska omständigheter kan komma att överstiga fastigheternas värde. Detta kan komma att drabba den enskilde mycket hårt. Det kan sannolikt också medföra att hela systemet havererar. Vi har tidigare i debatten berört de skuldfällor som bildas för de enskilda. Jag vill också passa på att instämma i de frågor som tidigare under debatten har ställts till Magnus Persson om konsekvenserna av detta lånesystem.

Ett nytt bostadsfinansieringssystem måste vara stabilt och även kunna fungera över en längre tidsperiod, under skiftande ekonomiska förhållanden. Det nu beslutade systemet uppfyller inte dessa krav. Vi föreslår därför att beslutet rivs upp och att omfattande förändringar vidtas. I reservation nr 50 till det betänkande vi nu behandlar föreslår folkpartiet, moderaterna och centerpartiet att riksdagen upphäver beslutet om ett nytt bostadsfinansieringssystem. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Herr talman! Det bör bli lättare att bilda bostadsrätter. En rad regleringar som begränsar dessa möjligheter bör tas bort. De hinder för att bilda bostadsrättsföreningar som socialdemokraterna satt upp för boende i allmännyttiga fastigheter bör tas bort. I reservation nr 24, gemensam för folkpartiet och moderaterna, föreslår vi ökade möjligheter att bo i bostadsrätt.

Vidare bör tendenserna att ge vissa intresseorganisationer myndighetsliknande uppgifter upphöra. Avgifter för fritidsverksamhet och boinflytande bör inte längre betraktas som hyra. Det bör också bli lättare för fristående hyresgästföreningar att få förhandlingsrätt.

Bostadsmarknaden, som jag nämnde tidigare, är en av de mest reglerade sektorerna i vårt samhälle. Vi i folkpartiet vill ta bort en stor del av dessa regleringar. Folkpartiet vill bl.a. skapa mindre lånebyråkrati.

Räntebidragsunderlaget beräknas enligt den s.k. schablonmetoden, där en rad faktorer påverkar underlaget. Beräkningarna är komplicerade och det finns t.o.m. särskilda dataprogram för att man skall kunna göra dessa ansökningar. Vi anser att dessa typer av beräkningar kraftigt skall förenklas. En sådan förenkling innebär också, som jag nämnde i min inledning, att kraftiga nedskärningar kan göras i byråkratin. Länsbostadsnämnderna bör

på sikt läggas ned, och de kommunala tjänstemän som sysslar med låneförmedling kan i hög grad få andra arbetsuppgifter.

Markvillkoret innebär att marken skall förmedlas av kommunen för att rätt till statliga räntebidrag skall medges. I praktiken innebär markvillkoret numera främst att kommunerna ges möjlighet att ställa en mängd krav på byggnationen, utöver det som plan- och bygglagen anger, innan dispens från markvillkoret lämnas. Tidigare har det funnits undantag från markvillkoret för s.k. styckebyggda småhus och för mark i saneringsområden. Dessa undantag har socialdemokraterna upphävt.

Vi i folkpartiet anser att markvillkoret bör avskaffas. Kommunernas möjligheter att styra byggandet är fullt tillräckliga, inte minst genom den fysiska planeringen.

Konkurrensvillkoret innebär att bostadsstöd vid byggande av flerfamiljshus bara utgår om byggnadsarbetena upphandlats genom att anbud tagits in. Det har nu visat sig att byggföretagen ofta kan förhandla fram bättre pris och högre kvalitet. Även konkurrensvillkoret är moget att avskaffas. Det skulle också öka byggföretagens möjligheter att få fram olika referensobjekt.

I dag granskar länsbostadsnämnderna alla ansökningar om stöd för att avgöra om byggkostnaderna är skäliga. Vi tror inte att kostnadsutvecklingen på sikt kan påverkas genom en sådan kostnadsprövning. Trots kostnadskontrollen ökade byggkostnaderna tre gånger mer än konsumentprisindex under 1986 och 1988. Effekten blir snarare att kreativiteten inriktas på att försöka kringgå reglerna. Den byråkratiska hanteringen medverkar till att pressa upp kostnaderna genom att byggandet försenas. För att klara kostnadskontrollen bygger man oftast större lägenheter, vilket innebär att de totala kostnaderna blir högre. Den omedelbara effekten i storstadsområdena av kostnadskontrollen blir snarare att bostadsproduktionen hålls tillbaka än att priserna pressas.

Herr talman! Jag vill nu kommentera investringsbidraget. Den socialdemokratiska regeringen har som villkor för det nya momskompenserande investeringsbidraget infört att byggföretaget skall ha fått statligt bostadslån. Därigenom kopplas hela lånekineseriet även till investeringsbidraget.

Investeringsbidraget skall enligt folkpartiet liberalernas uppfattning kunna schabloniseras och lämnas helt oberoende av den statliga lånebyråkratin. Enligt folkpartiets uppfattning skall därför också investeringsbidraget kunna utgå till frifinansierade permanenthus.

Jag vill också kommentera SBAB. Statens bostadsfinansieringsaktiebolag har nyligen givits möjligheter att marknadsanpassa sin organisation och bygga upp en låneadministration och en försäljningsorganisation. Som motiv angavs i propositionen om ny bostadsfinansiering att SBABs fortsatta verksamhet bidrar till att upprätthålla konkurrensen på bostadsfinansieringsmarknaden.

Några belägg för att det krävs ett nytt statligt bostadsfinansieringsinstitut redovisades dock inte. Enligt vår mening bör SBAB i stället säljas. I reservation nr 36 från folkpartiet och moderaterna föreslår vi att statens ägaransvar i SBAB skall upphöra.

Jag vill också litet grand kommentera möjligheterna till att öka konkurrensen inom byggandet. Jag tycker att det är angeläget att stimulera en ökad

internationell konkurrens inom bostadsområdet. Det finns i dag en lång rad hinder som försvårar importen av byggmaterial och leder till att det finns få utländska byggintressenter som kan bygga i Sverige. Även detta beror mycket på det omfattande statliga regelverk som vi har och som verkar som handelshinder. Vi vill i folkpartiet att de här regleringarna tas bort så att vi kan öka den internationella konkurrensen. De regler som bör finnas kvar bör förenklas och anpassas till EGs olika regler för byggande.

Herr talman! Ombyggnader bör ske varsamt och med stor hänsyn till de boendes önskemål. Det är därför angeläget att de hyresgäster som berörs av en ombyggnad ges större möjligheter att påverka omfattningen av denna. Detta inflytande bör utövas av de hyresgäster som berörs av ombyggnaden i de fastigheter det gäller och inte som nu oftast sker av den stora hyresgästföreningens distrikt. Ibland skriver man på intyg som står i strid med önskemålen från de boende i den berörda fastigheten.

För ombyggnad inne i en lägenhet bör normalt krävas att lägenhetsinnehavaren har tillstyrkt ombyggnaden. Underhåll såsom byte av avloppsstammar måste givetvis kunna utföras, men större förändringar såsom byte av t.ex. köksutrustning eller annat tycker vi att den hyresgäst som bor i lägenheten själv skall få avgöra.

Riksdagen har också nyligen beslutat att räntestöd skall lämnas för underhåll av lägenheter i hyreshus. Vi motsätter oss detta. Strävan bör i stället vara att minska subventionerna, inte att införa nya subventioner. En större omfördelning av hyror mellan äldre och nyare hus och möjlighet till skattefria avsättningar till reparationsfonder är en bättre lösning. Även där finns en gemensam reservation från de borgerliga partierna.

Jag vill nu gå över och något kommentera radonet. Radon i bostäder utgör ett allvarligt hot mot folkhälsan. Sambandet mellan radioaktiv strålning från sönderfall av radongas och risk för lungcancer i Sverige anses helt säkert, även om direkta bevis i form av undersökningar ännu inte föreligger. Antalet lungcancerfall av denna orsak i Sverige uppskattas till i storleksordningen 1 000 personer per år. Denna risk har uppmärksammats länge. Hotbilden har under senare årtionden förstärkts genom energisparande, som medfört att luftomsättningen i många bostäder sänkts långt under rekommenderad nivå, och genom att bostadshus utformats med större markkontakt. Koncentrationen av radongas ökar därvid från vissa byggnadsmaterial, särskilt från blågrå lättbetong av viss tillverkning, från mark i många områden och i en del fall från grundvatten. Radon i bostäder ger nu Sveriges befolkning det största tillskottet av radioaktiv strålning.

Herr talman! I reservation nr 70, som är gemensam för folkpartiet, centerpartiet och miljöpartiet, föreslår vi reservanter en höjning av radonbidraget. Detta är ett viktigt bidrag för de människor som måste vidta saneringsåtgärder i sina bostäder. Jag yrkar bifall till denna reservation.

Folkpartiet liberalerna står självfallet bakom varje reservation i detta betänkande som vi har undertecknat. Jag nöjer mig dock i denna debatt med att yrka bifall till reservationerna nr 2, 50 och 70.

Slutligen är det med tillfredsställelse som vi noterar att vi vid utskottsbehandlingen har fått med oss utskottet på att den kulturhistoriskt värdefulla

bebyggelsen skall få en med 25 miljoner utökad tillstyrkanderam. Detta är i enlighet med folkpartimotionen.

Anf. 97 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Vänsterpartiets utgångspunkter för bostadspolitiken är helt annorlunda än de vi nu har hört av företrädare för moderaterna och folkpartiet. Jag vill ändå göra den markeringen att det finns en klar skillnad mellan centerns bostadspolitik och den som moderaterna och folkpartisterna företräder. Det för fram till en liten reflexion. Man undrar hur det skall gå, om det går så illa i nästa val, för centerpartiet att regera ihop med de blå partierna när det gäller bostäderna, bostadsförsörjningen och bostadspolitiken. Det är en gåta. Hur Agne Hansson skall kunna fungera som bostadsminister utan en ordentlig hjärntvätt och omskolning kan jag faktiskt inte riktigt förstå.

Utgångspunkten för vårt resonemang är att bostaden är en social rättighet som skall jämföras med rätten till utbildning, rätten till vård och rätten till omsorg. Bostaden och bostadsförsörjningen måste befrias från all spekulation så långt detta är möjligt. Bakom detta ligger också att marknadsprinciperna och marknadsekonomin inte får styra, dominera, på bostadsområdet. Marknadsekonomin är bra i en del sammanhang men inte när det gäller utbildning, sjukvård och bostadsförsörjning.

Våra principer för fram till en strävan att främja den bostadsförsörjning och de upplåtelseformer som har minst av spekulation. Vi menar således att den icke vinstgivande allmännyttan skall försvaras, främjas och utvecklas. Men samtidigt måste de boende själva inom allmännyttan, alltså hyresrättshavarna, få ökad makt.

Vi säger inte nej till en marknadsanpassning när det gäller boendet, bostadsformerna och bostädernas utformning. Men marknadsanpassningen får inte ske via ekonomin utan den måste ske genom demokratiska beslut – dvs. genom ett ökat boinflytande, genom att de boende får möjlighet att styra produktion, förvaltning och förändringar på detta område. Detta resonemang leder också fram till något annat som är mycket väsentligt i fråga om bostadspolitiken. Det gäller nämligen att försvara en hyresreglering kopplad till ett besittningsskydd, en kvarboenderätt, för de boende. Den saken har vi diskuterat förut. Men jag vill ändå nämna det i detta sammanhang. Det handlar ju om en av hörnstenarna i den sociala bostadspolitiken. Därmed vill jag också peka på att ett försvar och en utveckling av bruksvärdehyresprincipen utgör en väsentlig del av bostadspolitiken.

En social bostadspolitik innebär också att boendekostnaderna måste vara rimliga. Vi menar att boendekostnaderna numera inte är det. Framför allt gäller det det stora språng som i och med skatteomläggningen har tagits från vad som är rimligt. Skatteomläggningen har ju kostat hyresrättshavarna ungefär 80 kr. per kvadratmeter och år, och det är en väsentlig andel av de hyreshöjningar, de bostadskostnadshöjningar, som har inträffat under de senaste 18 månaderna.

Det är alltså viktigt att diskutera och att försöka definiera vad som är en rimlig kostnad för bostaden. Vi har all anledning att ta upp den diskussion som har förts tidigare om hur stor andel av en normal inkomst som är en

rimlig hyra för en normal bostad. Vi har försökt att aktualisera en gammal princip i detta sammanhang. Det är en princip som faktiskt gäller som riktlinje utomlands. Det vore således rimligt om nyproduktionshyran för två rum och kök om 60 kvadratmeter inte översteg 20 % av en normal industriarbetarlön.

Men nu är hyrorna ungefär 30–40 % för höga i förhållande till vad som definieras som en rimlig bostadskostnad.

Företrädarna för de borgerliga partierna har här utgjutit sig över och förtalat de generella subventionerna till bostadssektorn. Man talar om rundgång osv. Men de generella subventionerna utgör ett led i fördelningspolitiken. Att ha generella subventioner är ett sätt att via skatten, som slår hårdast mot dem som har höga inkomster, göra det möjligt att åstadkomma en utjämning vad gäller kostnaderna för bostäder. Vi tycker inte att det är fel att ha en beskattning av inkomsterna som har den profilen att de som tjänar mest också får betala mest i skatt. Sedan görs det en omfördelning, varvid de sociala nyttigheterna gynnas – t.ex. bostäderna.

Vi beklagar den situation som nu råder. Kostnaderna för bostäder ligger ju långt över vad som är rimligt. Behovsprövade och direkt riktade subventioner i form av bostadsbidrag måste därför höjas mycket kraftigt.

Jag instämmer i den kritik som bl.a. Bertil Danielsson har fört fram. Det är alltså olyckligt att de behovsprövade bidragen har fått den effekt som de har fått. Det innebär en överflyttning vad gäller marginaleffekterna från höginkomsttagarna, och jag tänker då på det gamla skattesystemet, till låginkomsttagarna via bostadsbidragssystemet efter skatteomläggningen. Men, som sagt, i och med att vi har hamnat i en situation där bostadskostnaderna är mycket höga är det nödvändigt att satsa på bostadsbidrag.

Jag tror att det var Agne Hansson som tog upp frågan om att åstadkomma ett frivilligt hyresstopp 1992. Också jag tycker att det är en viktig fråga. Efter de smällar som de boende, inte minst hyresgästerna, nu har fått är det oerhört viktigt att *inte* åstadkomma nya hyreshöjningar den 1 juli i år, den 1 januari nästa år osv. De framstötar som har gjorts bl.a. från Hyresgästernas riksförbund – man har ju pekat på möjligheten att åstadkomma ett hyresstopp nästa år – har vi alla all anledning att försöka ta på allvar. Vi måste hjälpas åt när det gäller att realisera sådana planer.

Vi har lagt fram förslag som handlar om hur det är möjligt att göra justeringar av bostadskostnaderna. Det gäller ju att göra justeringar beträffande olika inslag i skatteomläggningen. Vi har föreslagit ett borttagande av den dubbelbeskattning av fjärrvärmen som momsen på det området innebär. Vi har också föreslagit ett borttagande av den egendomliga uttagsskatten, som alltså är en moms på icke köpta tjänster. Vidare har vi föreslagit en fastighetsskattebefrielse för allmännyttan. På det sättet skulle de boende indirekt få del av den värdestegring som allmännyttans fastigheter har. Men vi har inte lyckats vinna majoritetens gehör för detta förslag. Men för att åstadkomma hyresstoppet 1992 räcker det med att vi avvisar det förslag som kammaren kommer att behandla i samband med nästa bostadsärende. Det handlar då om försämringen av räntebidragen till bostadsbeståndet, vilken kommer att innebära att statskassan får 600 miljoner på ett halvår. Om det är möjligt att sätta stopp för detta – de här 600 miljonerna är egentligen bara

nålpengar i jämförelse med de vinster för statsbudgeten som räntelånesystemet kommer att innebära under de närmaste åren – skulle det gå att åstadkomma ett hyresstopp nästa år. Vi vet ju att hyresnivån nu med ungefär 9 kr. per kvadratmeter och år överstiger vad som är den egentliga hyresnivån i och med att årets hyreshöjningar tas ut på elva i stället för på tolv månader.

I enlighet med de principer som jag här har redogjort för kräver vi ett stopp för omvandlingen av hyresrätter till bostadsrätter. Detta krav gäller så länge hembud och priskontroll för bostadsrätter inte har införts. Om ni andra går med på detta, har vi inget att invända mot bostadskooperationen, bostadsrättsformen. Så länge det är fritt att spekulera på detta område håller vi dock inte med er. Det finns ju många exempel som visar vad sådan här spekulation leder till. Lägenheterna i fråga blir ju inte tillgängliga på den allmänna marknaden, åtminstone inte för alla och envar.

I en särskild motion detta år lägger vi fram ett förslag om att de ekologiska grundprinciperna måste genomsyra byggandet och boendet framöver. Det är bra att experiment har gjorts vad gäller ekobyskalan. Men det är inte tillräckligt. Det viktiga nu är egentligen att principerna om hushållning, kretsloppstänkande, demokratisering och lokala beslut genomsyrar bostadsförvaltningen och alla former av bostadsbyggande. Inte minst gäller det hyresformen och allmännyttans bestånd.

Tvärtemot de grundprinciper som jag här har redogjort för vill de borgerliga partierna helt eller åtminstone delvis avveckla stödet till underhåll i fråga om hyreshusen. Man går till mycket skarpt angrepp mot den nya bostadsfinansieringsform som riksdagen har fattat beslut om och som hela marknaden nu håller på att anpassa sig till. Den här nya bostadsfinansieringsformen innebär faktiskt att det blir möjligt även i fortsättningen att bygga nya bostäder, att hålla ingångskostnaderna, ingångshyrorna, i nyproduktionen på en nivå som inte är helt orimlig. Genom räntelånesystemet kan vi åstadkomma en faktisk sänkning av hyresnivåerna i nyproduktion. Sedan sprids kostnaderna över tiden, dvs. över husets livslängd, på ett annat sätt än som nu är fallet. Det är egentligen ganska logiskt att göra så. Ett hus har ju en ganska lång livslängd.

Enligt min och övriga vänsterpartisters mening är det mycket riktigare att på det viset betala av huset under en längre period. Då blir det mindre skillnader i fråga om kostnaderna för nya resp. äldre hus. Därmed försvåras, eller kanske t.o.m. omöjliggörs, stora klipp genom försäljning av hus som innehafts under några år. Vi menar att detta faktiskt mycket listiga räntelånesystem gör det möjligt att i fortsättningen hamna på en rimlig hyresnivå. Dessutom består möjligheten till fortsatt bostadsproduktion.

Jag skall avsluta med att rikta kritik mot ett av förslagen på bostadsområdet i budgetpropositionen. Det är det som förmodligen framtvingats av finansdepartementet. Socialdemokraterna lägger nu fram ett förslag om att ta bort förvärvsstödet till de fattigaste barnfamiljerna, alltså de barnfamiljer som är berättigade till bostadsbidrag och som hittills har haft möjlighet att få bidrag för att kunna skaffa sig ett eget hem. Detta vill man nu kasta ut för att få en ökning i statskassan med 280 milj.kr. Det är faktiskt mindre än en spottstyver i förhållande till den minskade belastning som man räknar med att åstadkomma genom räntelånesystemet.

Det märks i bostadsutskottets utlåtande att majoriteten inte gör det här med gott mod eller särskilt villigt. Man säger att skrotandet av förvärvsstödet skall vara tillfälligt och att man skall återkomma när vi får en bättre ekonomi i landet. Vi kan alltid hoppas, men det verkar också dåligt att göra en sådan försämring då ingen vet om man kommer att anse sig att ha råd att återkomma. Det handlar om en så uppenbar social insats med en riktig fördelningspolitisk profil.

Med detta yrkar jag bifall till reservationerna 4, 6, 26, 30, 65 och 67. I övrigt vill jag bara nämna att alla reservationer där vänsterpartiet är med stödjer vi naturligtvis.

Anf. 98 CLAES ROXBERGH (mp):

Herr talman! Boendet är en av våra mest resursslukande konsumtioner. Det här med ekobyar är fantastiskt bra – en utveckling som har startat och en pionjärsatsning som har gjorts. Men ibland – det tycker jag frammanas litet i utskottets skrivning – verkar det precis som att ekobyarna skulle vara lösningen. Det är självklart att ekobyar inte är lösningen på våra problem. För att vi skall ha ett boende som är mycket mera i harmoni med naturen krävs att vi tar itu med det bostadsbestånd som redan finns. Det krävs också att vi bygger våra nya bostäder på ett ekologiskt riktigt sätt. Så sker inte i dag. Det ekologiskt riktiga byggandet är rena undantag, rena experiment. Vi måste se till att vi får en situation där för det första all ny byggnation är ekologiskt riktig, för det andra att vi när vi bygger om och renoverar befintlig bebyggelse samtidigt ändrar, där så går att göra, till ekologiskt riktigare boende. Jag är medveten om att den gamla bebyggelsen inte kan förändras på ett sådant sätt att den blir jämställd med nybyggnation. Men i dag sker praktiskt taget ingenting. Det finns ett antal pionjärer, men annars byggs 95 % av alla nya hus, skulle jag vilja påstå, som de alltid har byggts. Enda undantaget är att vi har mer isolering i husen. Det är egentligen det enda framsteg som vi har gjort under de senaste 10–15 åren. Och det är inte nog. Det krävs mycket mycket mer än så. Vi måste ta itu med avloppssystemen och avfallen. Vi måste över huvud taget se till att hela processen blir cirkulär i stället för linjär, dvs. att vi lever i harmoni med naturen på ett helt annat sätt än tidigare. Då frågar de flesta: Är detta möjligt i den befintliga bebyggelsen? Jag skulle vilja säga att det går att göra väldigt mycket i den befintliga bebyggelsen om man gör det i samband med ombyggnation. Då kan man fråga sig: Vad krävs för att vi skall komma dithän? Jo, det krävs framför allt att det tas initiativ och att vi får defenitioner för vad ett ekologiskt riktigt byggande är och vad vi skall sträva efter. Det krävs insatser från statens och boverkets sida, råd och direktiv till byggnadsnämnderna så att de kan tillämpa principerna och ställa de vettiga och riktiga kraven.

Jag tycker inte att utskottet här tar det ansvar som man borde ha tagit. Det krävs alltså krafttag för att vi skall komma någon vart. Det är inte meningen att vi skall ha ett ekologiskt byggande i det här landet först år 2010. Egentligen borde alla nya hus som byggs i dag byggas på ett ekologiskt riktigt sätt. Det borde vara ett minimikrav.

Den befintliga bebyggelsen är ett problem. Men om 10, 15, 20 år har man renoverat de flesta hus. Jag skall ge ett konkret exempel. Det finns i det här

landet från tiden före miljonprogrammets dagar en mängd hus som ändå skall byggas om. I Göteborg har det gjorts ett pionjärprojekt, där man har byggt om ett av dessa lamellhus och utrustat det med solfångare. Man värmer alltså inte huset med solfångare, däremot sparar man energi med hjälp av solfångare. Den uppvärmda luften går sedan från solfångaren in i spalten mellan teglet och byggnadskroppen, som är ytterligare isolerad utvändigt. Detta är bara en åtgärd. Det har visat sig att det innebär energibesparingar. Det kostar ungefär 30 öre/kWh, alltså mindre än marginalkostnaden för att producera ny el.

Detta om ekologiskt byggande. Sedan till bostadsfinanseringen.

Den här debatten har hittills kommit att i väldigt hög grad handla om bostadsfinanseringen. Bertil Danielsson säger en sanning när han säger så här: "Vi moderater vill ta bort subventionerna. Vi vill sänka skatten." Javisst, det är hedervärt. Men det går inte att samtidigt säga att man skall ha lånen och räntesubventionerna upp till dagens nivå. Det går inte att sitta på två stolar samtidigt. Man får bestämma sig för om räntesubventionerna skall finnas kvar eller om de inte skall finnas kvar. Om moderaterna vill ha kvar nuvarande system med 50 miljarder i planmässiga subventioner till bostadssektorn, bl.a. till bostadslånen, då kan det gå att behålla nuvarande lånesystem. Om man ta bort subventionerna går naturligtvis räntan upp, och räntesubventionerna försvinner. Där får vi ett mycket ofördelaktigare lånesystem – tala om katastrof för husägarna!

Vidare vill jag fråga folkpartiet och centern: Anser ni i folkpartiet och centern att vi fortfarande skall betala 50 miljarder i subventioner till bostadssektorn, eftersom ni vill ha kvar det gamla systemet? Det är vad vi betalar i dag. Det här är ett problem, och det måste vara ett problem för alla partier att så stora subventioner går till bostadssektorn. Räntelånesystemet var ett sätt att minska subventionerna på. Om ni nu avskaffar räntelånesystemet, kommer ni att ha kvar 50 miljarder i subventioner eller kommer ni att dra ner subventionerna och därigenom minska räntebidragen? Då gör ni det faktiskt ofördelaktigare för villaägarna. Det skulle jag väldigt gärna vilja ha svar på. För när man lyssnar på debatten får man intrycket att moderaterna, centern och folkpartiet alla vill både äta upp kakan och ha den kvar samtidigt, minska subventionerna och ha räntebidragen kvar på samma nivå som i dag. Men här måste man ju välja.

Jag avslutar med att yrka bifall till reservationerna 7 och 67 som handlar om förvärvslån till barnfamiljer. Miljöpartiet står givetvis bakom samtliga reservationer som vi har undertecknat.

Anf. 99 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill kommentera litet Claes Roxberghs anförande. Vi har från folkpartiet under många år varit tydliga i vår syn på bostadssubventioner. Vi har sagt att vi måste föra en politik för att minska dem. Vi har också i det betänkande som nu föreligger i en reservation, reservation 50, dragit upp riktlinjerna för hur vi måste arbeta för att minska bostadssubventionerna enligt de bostadsfinansieringssystem som vi har haft hittills. Där framgår att vi exempelvis när det gäller underhåll inte vill som miljöpartiet, vänsterpartiet och socialdemokraterna, att man nu skall få räntebidrag även till

att byta tapeter och måla som sin lägenhet. Vi föreslår i stället skattefria reparationsfonder. De som i dag får räntebostadslån föreslår vi i princip skall få ha dem kvar enligt dagens system men säger att man skall arbeta för en snabbare upptrappning av de garanterade räntorna för att på så sätt minska bostadssubventionerna.

När det gäller nyproduktion och de nya lånen vill vi minska subventionerna och därigenom räntebidragen kraftigt. Vi för vår del tycker att man får införa någon typ av fördelning över tiden, men ni kan aldrig få folkpartiet att ställa upp på ett sådant förslag som nu föreligger, där man skapar skuldfällor för enskilda människorna som kan göra att folk blir olyckliga för livet för de bostäder som de skaffat. För det är vad det system som ni vill sätta i sjön kommer att innebära. Det säger vi definitivt nej till.

Slutligen vill jag till Claes Roxbergh säga att det han sade om ekologiskt byggande var mycket lovvärt. Det är bra att man försöker få fram den typen av experimentbyggande och därigenom skapar möjligheter att minska energiförbrukningen. Men jag tycker i så fall att ni i miljöpartiet borde ha yrkat på att mycket av de regleringar som finns i dagens byggande borde avvecklas – exempelvis markvillkoret, där kommunerna har ett mycket kraftigt styrinstrument. De regleringar som finns i dag stoppar nämligen mycket av den typ av ekologiskt byggande som miljöpartiet vill ha. Vi behöver en avreglering för att stimulera experimentbyggande och ekologiskt byggande. Jag tycker att miljöpartiet skall hjälpa till att avreglera.

Anf. 100 AGNE HANSSON (c) replik:

Herr talman! Claes Roxbergh ställde en fråga till centerpartiet om vi kan tänka oss att behålla en räntesubventionsnivå på 50 miljarder, eftersom vi inte har gått med på förslaget om räntelån. Först vill jag säga att ingen vet vad räntelånesystemet kommer att kosta i framtiden. Här har man börjat bygga upp ett system och sedan under hand upptäckt att man måste fylla ut det med garantier av olika slag från statens sida. Det kommer att leda till enormt stora kostnader för samhället i framtiden. Men det är inget antingen–eller när det gäller subventionerna. Vi i centern menar att man måste gå en medelväg. Vi är i dag inte beredda att lyfta bort alla subventioner från villaägare och andra, som görs i form av räntebidragen, och lägga kostnaderna på de boende, vilket miljöpartiet ställer sig bakom när det gäller räntelånesystemet.

Vi måste emellertid prioritera räntebidragen och garantera att alla kan bo med baskvalitet, och vi måste försöka undvika att subventionera dyra och exklusiva lösningar. Det är den linjen som centern vill gå. Det är en väl genomtänkt och balanserad subventionslinje som centern väljer i förhållande till vad miljöpartiet har tänkt sig. Miljöpartiet vill lyfta över kostnaderna på ett sådant sätt att de direkta kostnaderna ökar. Dessa kostnader skall visserligen fördelas över tiden på de boende. Men det finns finansieringssystem som är bättre än det nuvarande och än räntelånesystemet, och det är ett sådant system centern har skisserat.

Anf. 101 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Det framgår ganska klart att miljöpartiets företrädare i afton inte har klart för sig vad de olika partierna står för när det gäller bostadspoli-

tiken. Om den klarhet som jag tror nu kommer att bringas beträffande vår politik på ett tidigare stadium hade kommit miljöpartiet till del hade nog stödet för det omöjliga räntelånesystemet uteblivit från miljöpartiet.

Subventionerna är utformade på två sätt. För det första finns det generella subventioner i form av räntebidrag till byggande av bostäder. För det andra finns det direkta selektiva subventioner som går till olika ändamål som växlar efter hand som regeringen finner för gott. De sistnämnda vill vi saklöst avveckla.

De generella subventionerna till byggandet och finansieringen av nya bostäder måste avvecklas gradvis och planerat. Det framgår mycket klart såväl i våra motioner som i våra reservationer. Och denna gradvisa minskning av dessa subventioner skall ske samtidigt som skatterna sänks. Det blir alltså aldrig tal om att ligga kvar på några 50 miljarder. Men om man skall ta bort denna typ av bidrag som marknaden och människor har vant sig vid, måste man göra det ganska långsiktigt men ändå planerat och konsekvent. På det sättet klarar man detta. Det sker för vår del genom ett system som vi kallar enhetslån, vilket finns beskrivet såväl i våra motioner som i den gemensamma borgerliga reservationen.

Anf. 102 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Jag vill till Erling Bager säga att vi från miljöpartiet vill ha bort många av de regleringar som i dag belastar byggandet. Jag är däremot inte övertygad om att det är just markvillkoret som man skall ta bort. Men hela den här branschen är helt överlastad med regleringar. Det håller jag fullständigt med om.

Från centerns sida sägs att räntelånesystemet blir för dyrt och att man inte vet vad det kostar. Men i nästa stund sägs att detta innebär att man lyfter bort alla kostnader. Det borde väl ändå vara så att räntelånesystemet under alla omständigheter, även om det är svårt att säga, kommer att bli billigare än dagens subventionssystem.

Vad jag emellertid inte fick besked om från någon av de andra partiernas företrädare var hur mycket pengar partierna är beredda att anslå i form av subventioner till boendet under 90-talet.

Vad menar t.ex. moderaterna med en minskning? Siktar ni på en minskning till hälften, dvs. 25 miljarder, eller till 10 miljarder? Och vilket tidsperspektiv talar vi om? Är det ett perspektiv på tio år, på fem år eller på två år? Detta måste ju hänga ihop med den skattesänkningstakt som ni vill ha. Om man har mindre pengar att ge ut i form av stöd i räntebidrag, oavsett hur det fördelas, måste det i rimlighetens namn innebära att det blir mindre pengar för de boende, såvida man inte prioriterar vissa grupper väldigt mycket.

Det s.k. enhetslånet skall ju inte detaljstyras och regleras, vilket man kan tycka är lovvärt. Men det finns ett problem i detta sammanhang, t.ex. att bostädernas storlek inte skall spela någon roll. Om jag har förstått detta innebär det ju att subventionen blir lika stor för den som bygger en jättestor lyxbostad som för den som bygger en minimal villa. Detta måste vara ett problem. Ur energisynpunkt vill vi ju stimulera byggande av mindre hus.

Anf. 103 ERLING BAGER (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först säga att det är glädjande att Claes Roxbergh meddelar att miljöpartiet också vill ta bort regleringar som förhindrar mycket av den dynamik som man kan släppa fram i nytt boende. Men då vore det väl också på tiden att man från miljöpartiet i bostadsutskottet ställde sig bakom de reservationer som går ut på att man skall avveckla många av de regleringar som hindrar. Jag förde tidigare en liknande debatt med Claes Roxberghs kollega Kjell Dahlström, och jag hade förväntat mig att miljöpartiet när detta betänkande skulle behandlas skulle hjälpa till i detta sammanhang. Men ni i miljöpartiet har inte i ord och handling i utskottet visat att ni vill vara med och avreglera byggandet.

När det gäller de olika subventionerna för boendet kanske man får spalta upp det litet grand. Claes Roxbergh talade om 49, 48 och 50 miljarder. Subventionerna är ju uppdelade i tre delar. Den första berör villaägarnas avdragsrätt. Vi har via skatteöverenskommelsen fastställt att avdragsrätten skall vara 30 %. Därigenom har socialdemokraterna och folkpartiet varit med om att se till att nivån på den delen av subventionerna har fastställts.

Den andra delen är bostadsbidragen. Och de förslag som nu föreligger i detta sammanhang innebär att inget parti tänker minska bostadsbidragen något nämnvärt, utan den delen av subventionerna kommer också att finnas kvar.

Den tredje delen är räntebidragen. I fråga om dessa har vi i folkpartiet, som jag tidigare pekade på, lagt fram förslag om att de skall minskas för att därigenom kunna minska subventionerna.

Men räntebidragen, Claes Roxbergh, utgör ca 22 miljarder av detta stora belopp. Och det är kanske dessa miljarder som vi nu skall diskutera.

Anf. 104 BERTIL DANIELSSON (m) replik:

Herr talman! Jag ber på Claes Roxberghs vägnar kammarens ledamöter om ursäkt för att vi pressar deras tålamod genom att förklara enkla sammanhang som står klara för var och en men uppenbarligen inte för Claes Roxbergh. Vi har inte föreslagit något system som innebär att man får subventioner till jättestora hus. Subventionerna utgår inte för hela beloppet. Läs motionen, Claes Roxbergh!

Det går inte att i förväg fastställa hur mycket som skall sparas, eftersom det är räntan som avgör hur stora kostnaderna blir. Det är också känt för ledamöterna i övrigt. Om räntan blir hög, blir också statens kostnader stora. Om marknadsräntan faller, blir kostnaderna avsevärt mycket lägre. Detta kan man inte i förväg veta. Vad vi har sagt är att inriktningen måste vara att gradvis och målmedvetet komma bort från subventionssystemen och samtidigt sänka skatterna.

Jag misstänker att Claes Roxberghs inlägg delvis görs för att dölja det förhållandet att man i miljöpartiet nu känner sig besvärad över att medverka till att tusentals villaägare i Sverige kommer att hamna i skuldfällan framöver. Men jag tycker inte att man skall ägna sig åt att föra en sådan debatt i Sveriges riksdag.

Anf. 105 CLAES ROXBERGH (mp) replik:

Herr talman! Den springande punkten som jag ville komma fram till är att jag tror att alla partier har behov av att minska bostadssubventionerna. Detta framställs i debatten ofta som att man kan minska subventionerna samtidigt som det inte påverkar de människor som bor i husen eller de människor som bygger. Det är fullständigt självklart att det gör det. Om man tar bort något så händer det något. Jag har fått intrycket att det alltid är moderaterna som vill gå hårdast fram.

Jag hade inte väntat mig ett besked i form av ett exakt antal miljarder när det gäller hur mycket man vill minska subventionerna. Jag är mycket väl medveten om att ränteläget påverkar storleken på subventionerna. Men vilken storleksordning är det fråga om? Är det hälften eller en fjärdedel av vad som gäller nu? Och talar ni om ett års sikt, två års sikt eller fem års sikt, om ni hade möjlighet att genomföra detta? Om det blir en moderatledd regering efter höstens val vore det mycket intressant att få veta om det blir ett nytt system eller ett bibehållet gammalt system med minskade subventioner. Vad kommer det i så fall att innebära?

Anf. 106 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Det kan vara en fördel att kvällens timme är sen. Jag hoppas att vi under den närmaste timmen kan få en litet klarare analys av de olika ståndpunkterna när det gäller bostadspolitiken.

I bostadsutskottets betänkande BoU12 behandlas bostadsförsörjningen. Riksdagen kommer senare i vår att behandla frågan om räntebidragen i ett särskilt betänkande innan vi tar sommaruppehåll.

Utskottet gör ett par tillkännagivanden. För det första tycker vi att vinterbidragen bör vara kvar. För det andra höjer vi ramen för kulturhistorisk bebyggelse med ytterligare 25 milj.kr. och tillmötesgår centern och folkpartiet i valda delar. För det tredje förordar vi att riksdagen gör ett tillkännagivande till regeringen om behovet av ytterligare utredningsinsatser rörande de ekologiska frågorna. För det fjärde godtar vi regeringens förslag om att förvärvslånen, förhoppningsvis tillfälligt, avskaffas med hänsyn till det ekonomiska läget.

I övrigt godkänns regeringens förslag. Oppositionen är splittrad i sina många krav, och inte mindre än 92 reservationer och 4 särskilda yttranden finns fogade till utskottsbetänkandet.

Herr talman! Jag skall kommentera vissa av reservationerna och närmare redogöra för majoritetens ställningstaganden i vissa principiellt viktiga ideologiska frågor.

I reservationerna 1, 2, 3 och 4 behandlas utformningen av den framtida bostadspolitiken. Oppositionen med sina skilda särintressen bevakar i sedvanlig ordning sina traditionella revir.

Jag noterar att moderaterna står längst ut på högerkanten. Skallet mot byråkratin och avskaffandet av regleringarna är honnörsord för Bertil Danielsson och övriga moderater.

Folkpartiet ligger inte särskilt långt ifrån de konservativa tongångarna. Talet om frihet är invävt i delvis andra formuleringar, om än man i slutänden hamnar på samma ståndpunkt.

Centern är faktiskt mer nyanserad och dämpad i sin kritik med en något lägre svansföring när det gäller krav på förändringar inom bostadspolitikens område. Vänstern har en helt annan utgångspunkt för sitt förda resonemang.

Miljöpartiet markerar med ett par reservationer sin gröna profil när det gäller bl.a. behovet av ytterligare satsningar på de ekologiska frågorna.

Medelst vissa skrivningar i utskottet har vi i vissa delar tillmötesgått motionskrav om än vi i slutskedet utifrån skilda utgångspunkter avstyrker de allra flesta motionsyrkandena.

Herr talman! Jag konstaterar att i valet och valrörelsen ställs väljarna inför tre skilda borgerliga alternativ. Vilken bostadspolitik tänker ni presentera för väljarna i årets valrörelse? Ni gömmer er bakom en gemensam reservation som syftar till att avskaffa den förändrade lånefinansieringen om ni kommer till makten. Vad som sker efter valet blir föremål för interna förhandlingar mellan partierna och är och förblir för väljarna en förborgad hemlighet dold i dunkel. Jag skall återkomma till dessa frågor.

När det sedan gäller ytterligare krav i dessa reservationer åligger det andra att avgöra dessa frågor. Riksdagen beslutar om vissa ramar för att kunna ge kommunerna förutsättningar att klara hyggliga bostäder. Genomförandet av bostadspolitiken är och förblir en fråga för kommuner och berörda bostadsföretag. Denna klara gränsdragning vill vi även fortsättningsvis ha kvar. Från de borgerligas sida handlar det i stort sett om att staten skall avhända sig ansvaret för allt och alla inom bostadssektorn. I andra reservationer vill man gå längre och komma med pekpinnar till kommunerna i den andra riktningen. Utskottsmajoriteten är inte beredd att följa någon av dessa pekpinnar.

Den bostadssociala inriktningen ligger alljämt fast. Vi inom riksdagsmajoriteten är naturligtvis medvetna om att det stundom krävs vissa justeringar för att man skall kunna tillgodose önskemål om krav på förändringar och omdisponering av resurser och insatser på alla samhällsområden, inkl. bostadssektorn.

Det av riksdagen nyligen fattade beslutet om en ny bostadsfinansiering får ses som ett led i vår bostadspolitiska strategi för att långsiktigt trygga bostadsförsörjningen för landets invånare.

Jag avser att återkomma till bostadsfinansieringarna när jag närmare kommenterar den borgerliga trepartireservationen nr 50.

Sammanfattningsvis avslår utskottsmajoriteten de återkommande krav som återfinns i reservationerna nr 1–4 och som behandlar utformningen av den framtida bostadspolitiken. Vad vill oppositionen? Ett av kraven är att staten skall ompröva och lämna över styrmedlen till de fria marknadskrafterna, vilket vi har svårt att smälta. Ett sådant ingrepp skulle få långtgående konsekvenser och skulle inte alls gynna den enskilde hyresgästen, bostadsrättsinnehavaren eller den som bor i eget hus.

Jag har följande fråga till Bertil Danielsson: Hur tänker moderaterna finansiera de miljarder som fastighetsskatten trots allt drar in till statskassan? Ni skriver i er reservation att fastighetsskatten stegvis skall avskaffas. På vilket sätt skall man plötsligt trolla fram de miljarder som kommer att fattas?

Jag yrkar avslag på reservationerna nr 1, 2, 3 och 4.

Reservationerna nr 5, 6 och 7 berör ekologin. Här skriver utskottet att boverket har tre steg när man skall utveckla och föra ut frågorna kring ekologi, byggande och planering. För det första skall man i högre grad använda bygg- och lånereglerna. För det andra skall man till sommaren eller hösten 1991 komma med ekologiskt bärkraftig bebyggelseutveckling genom ett ökat kunskapsunderlag till kommunerna. För det tredje gäller det utvecklingen av den fysiska riksplaneringen där miljövården skall få större betydelse och de ekologiska frågorna skall slå igenom mera. Det är svaret till vår vän miljöpartisten.

De s.k. ekobyarna är dyra. Det gäller både Solbyn i Lund och ekobyn Tuggelite i min egen hemkommun Karlstad. De har dock varit banbrytande. Jag tror att vi skall fortsätta på den vägen även när det gäller ekobyarna. Inom glesbygdsdelegationen finns för resten ganska intressanta förslag som regeringen nu funderar över och kommer att återkomma till. Frågan bereds i regeringskansliet. Dessutom gör vi här ett tillkännagivande om att ytterligare utredningsinsatser och åtgärder bör göras från regeringens sida för att öka intresset för de ekologiska frågorna. Jag yrkar därmed avslag på reservationerna nr 6 och 7.

Reservation nr 8 är en typisk okynnesreservation, som de borgerliga enats om och tror sig få politiskt stoff av för en fortsatt debatt om ålderdomshemmen. Vad skriver de? Jo, de skriver om statsbidragen – som har utformats på ett generöst sätt som faktiskt gynnar ålderdomshemmen. Ni påstår att informationen sker på ett fördunklat sätt och säger att riksdagsbesluten inte når ut till kommunerna. Det här är en anklagelse mot kommunerna och mot kommunalpolitiker och tjänstemän för att de inte kan ta till vara de intentioner som boverket och socialstyrelsen har gått ut med. Från regeringskansliets sida har man på ett föredömligt sätt gått ut till kommunerna och talat om vad som finns. Vad vill ni med er fördunklade skrivning? Det vore intressant att få höra litet om det. Man skriver att det bör uppdras åt regeringen att tillse att en korrekt informationsgivning sker från statsmaktens och berörda myndigheters sida till kommuner och allmänhet om innehållet i av riksdagen fattade beslut gällande låneregler för ålderdomshem. Det skulle vara mycket intressant att få höra vad folkpartister, moderater och centerpartister har att säga i denna fråga.

När det gäller folkpartiets reservation om äldreboendet har majoriteten i grunden samma inställning som folkpartiet, och därmed är denna tillgodosedd.

Vi vill inte vara med på Knut Billings recept om förnyelsebidragen. Vi tycker att man först bör avvakta storstadsutredningens förslag. Det finns redan en beställning till regeringen, och vi avvaktar detta.

Reservationerna nr 14 och 15 gäller ansvarsfördelningen mellan stat och kommun. Det har jag redan kommenterat, och det finns också klart beskrivet.

Att stimulera boendet på landsbygden är en angelägen fråga. Boendeservicedelegationen har till regeringen överlämnat en promemoria, som den återkommer med, med en rad konkreta krav. Även beredning av detta ärende pågår inom regeringskansliet. Vi yrkar därför avslag på reservationen.

Neutralitetsbegreppet har blivit tillgodosett i vårt nya finansieringssystem, så det är inget att orda om.

När det gäller moderaternas och folkpartisternas drömmar – de liberala och konservativa drömmarna – om att kunna utförsälja och realisera allmännyttan säger vi nej. Vi har ingen som helst förståelse för deras locktoner. Vi yrkar därför avslag på reservationerna.

Vänstern kräver generella förbud mot omvandling av hyresrätt till bostadsrätt. Moderaterna har ett annat utgångsläge. Vi anser att kommunerna själva skall sköta detta. Det här skall riksdagen inte säga någonting om.

Folkpartister och moderater vill att man skall avskaffa SBAB. Man vill ta bort det statliga finansieringsbolaget av ideologiska skäl. Lyssna på folkpartisten och ordföranden Ingemar Eliasson som är stolt över SBAB och tycker att det gör ett bra jobb. Varför vill ni avskaffa SBAB? Springer ni möjligen Lars Wohlins ärenden, som ser att den lilla myggan SBAB är effektiv och kan bli ett hot mot de stora finansbolagen och kreditinstituten?

Herr talman! Så över till de borgerligas flaggskepp, reservation nr 50. Centern, folkpartiet och moderaterna kräver i en gemensam reservation ett upphävande av beslutet om ett nytt bostadsfinansieringssystem.

Bakgrunden till förslaget är väl känt. Det höga kostnadsläget, inflationen, ränteläget och behovet av nödvändiga besparingar ligger bakom förändringsförslaget. Den automatiska kostnadsutvecklingen av subventionerna på bostadsmarknaden måste dämpas och begränsas. Detta var några av de mest bärande skälen för att lägga fram ett nytt förslag till bostadsfinansiering. Kravet från oppositionens sida att vi effektivt skulle använda våra samlade resurser finns och fanns bakom regeringens förslag.

Tidigare krav från oppositionens sida förbyttes i kallhamrad taktik och politiskt lurpassande. När regeringen framlagt ett förslag som ingår som en av många åtgärder för att komma till rätta med landets ekonomi, vänder de borgerliga förslaget ryggen. Vad innebär förslaget? Förslaget främjar framför allt konkurrensen på kreditmarknaden, stimulerar sparandet, ger ökad räntekänslighet hos låntagarna och sist men inte minst en minskad automation i statens utgiftsåtaganden.

Dagens Nyheter hade en intressant artikel häromdagen. Rubriken löd Räntelån gör boendet billigare. Nettokostnaden sjönk med 2 410 kr. i månaden beräknad på en viss räntesats och inflation. Nu kräver de borgerliga ändå att beslutet skall rivas upp och att regeringen skall återkomma med ett nytt förslag.

Dessa och ytterligare några vallöften gav folkpartiet liberalernas vice ordförande Birgit Friggebo när hon talade på Fastighetsdagen i Stockholm så sent som i går. Hon lovade också att allmännyttans skattefördelar skall försvinna, att skattefri avsättning till reparationsfonder skall införas, att bostadsanvisningslagen skall avskaffas, att fastighets- och reavinstskatterna skall ses över och att hyresregleringarna skall avskaffas. Hon sade – detta är viktigt – att om hyresregleringen avskaffas stiger hyrorna. Birgit Friggebo ville inte ange någon tidtabell för avregleringen eftersom hyresgästföreningarna och de andra då bara börjar räkna ut vad det kostar.

Bruksvärdesystemet skall bli föremål för översyn, säger moderaterna. Är det lägesfaktorn ni vill ändra? Vilken är er ståndpunkt? Jag hörde när mode-

ratledaren Carl Bildt blev intervjuad i Ekot i radio häromdagen. På en direkt fråga av reportern om en marknadsanpassning av hyrorna borde ske svarade Carl Bildt: "På lång sikt måste vi göra åtskilligt åt hela bostadsfinansierings-, bostadssubventionerings- och hyressättningssystemet." Radioreportern frågade vidare: "Hur lång är lång sikt?" Carl Bildt svarade följande: "Det vet jag faktiskt inte, för att det vi har sagt på den här punkten är att jag börjar någonstans att se och då får man till att börja med se var man ska börja, när man ska börja. Sedan får man se vad som händer där och sedan får man gå vidare utifrån det." Goddag yxskaft är svaret.

På samma fråga svarade Bengt Westerberg att man bör marknadsanpassa hyrorna mycket mer än vad man gör för närvarande, medan centerledaren avvisar marknadshyror inom överskådlig tid.

Herr talman! Moderaterna och folkpartisterna har med andra ord en diametralt motsatt uppfattning i förhållande till den uppfattning Olof Johansson och Agne Hansson har. Var står ni i dessa frågor? Agne Hansson har av vissa skribenter utnämnts till bostadsminister i en kommande borgerlig ministär. Vad sker om olyckan nu skulle vara framme och ni får en majoritet av väljarna bakom er? Vilken bostadspolitik kommer ni att föra? Hur lätt väger Agne Hansson och Olof Johansson i vågskålen i förhållande till Bengt Westerberg, Birgit Friggebo och Carl Bildt? Vem skall väljarna tro på? Jag tror att väljarna får köpa grisen i säcken. Finns det inte en uppenbar risk att frågan återigen dras i långbänk och att de boende kommer i kläm? Enligt vår uppfattning: Svar ja.

Jag skall kommentera ytterligare en reservation där moderaterna säger att de ensamma och allena vill avskaffa bostadsbidragen till hushåll utan barn. Vilket råd ger Bertil Danielsson till alla dessa lågavlönade ungdomar och många deltidsarbetande som dagligen brottas med sina bostadskostnader? De skall ju också leva, ha jobb och tak över huvudet. Med er modell skulle de formligen kastas ut på vedbacken bakom ladugården. Detta är ett för oss helt obegripligt resonemang. Vilket besked ger moderaterna till dessa grupper, dvs. hushåll utan barn?

Slutligen till investeringsbidraget. Det ingår som en del i skatteuppgörelsen, och skälen till avslag på reservationerna är därför givna.

Herr talman! Jag skall något kommentera det som sagts från talarstolen. De borgerliga svartmålar och talar om skuldfällan. Agne Hansson anklagar oss socialdemokrater för att svika de sociala målen. Bertil Danielsson placerar oss i vänsterburen och säger att vi är sanna socialister.

Det har aldrig byggts så mycket bostäder i landet som under det senaste året. Sedan säger Bertil Danielsson att moderaterna i sina förslag när det gäller boendet aldrig ens varit i närheten av de höjningar som vi socialdemokrater föreslår. Men tala då om, Bertil Danielsson, att ni snabbt vill få bort varje form av subvention för hus byggda före 1975. Det betyder en hyreshöjning på 400 kr. i månaden. För den som bor i ett hus byggt 1985 betyder borttagandet av subventionerna en hyresstegring på 3 670 kr. i månaden. Så kan man fortsätta.

Herr talman! Det är när man börjar bryta ned dessa siffror för det enskilda boendet som man börjar förstå att moderaternas krav är mycket långt-

gående. Bertil Danielsson har totalt missuppfattat situationen. Vårt förslag är inget hot mot ägandet, det kommer tvärtom att stimulera ägandet.

Folkpartiet yrar om Östeuropa och öststaterna. Erling Bager säger att man i folkpartiet i viss mån är beredd att fördela över tiden. Vad är "i viss mån", osv.? För att stimulera den internationella konkurrensen har regeringen lagt fram förslag, och när det gäller material till byggmarknaden är gränserna numera öppna. Det finns exempelvis i Värmland många byggfirmor som kommer från Norge och som klarar konkurrensen mycket bra, och det ställer vi upp på.

Jan Strömdahl tog upp frågan om en viss nettoandel, dvs. att den procentuella andelen av en industriarbetares inkomster som går till hyran bör ligga inom vissa gränser osv., och han hänvisar till utlandet. Detta går inte att jämföra, eftersom vi i det här landet har en betydligt högre förvärvsfrekvens. När båda makarna arbetar hamnar man någonstans nära de tal som nämndes i denna del.

Sist till förvärvsstödet för barnfamiljerna. Vi hoppas självfallet att det skall komma igen så snart som möjligt.

Till Claes Roxbergh vill jag säga att vi också hoppas att kommunerna så snart som möjligt tar itu med de ekologiska frågorna. Jag sitter själv i miljöskyddskommittén, och även där tar vi upp dessa frågor. Vi är en bit på väg, men det gäller att förankra dessa frågor bland de handläggare, tjänstemän och politiker som finns ute i kommunerna. Det tycker jag att vi skall försöka göra gemensamt över partigränserna.

Herr talman! Jag yrkar än en gång bifall till utskottets hemställan i dess helhet och avslag på samtliga reservationer som hör till betänkandet.

Jag hoppas verkligen att oppositionen och de borgerliga förklarar var de står i dessa frågor och att ni inte går från denna talarstol utan att klart ha redovisat ert förslag. Vilket förslag ska ni lägga fram efter valet hösten 1991?

Anf. 107 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Jag ställde ett antal frågor till majoritetens företrädare, dvs. Magnus Persson. Han har underlåtit att på något sätt ge ett svar på mina frågor om den socialdemokratiska bostadspolitikens misslyckande och ett svar på varför hyrorna stiger så rekordartat, varför byggnadskostnaderna har rusat i höjden, varför bostadsbristen har brett ut sig och varför pensionärerna nu från den 1 januari inte har råd att bo i sina lägenheter. På detta har jag inte fått några svar men däremot en kanonad av felaktiga påståenden och ett antal frågor.

Magnus Persson säger att de borgerliga partierna gömmer sig i en gemensam reservation. Det är kanske inte att betrakta som att vi gömmer oss när vi öppet redovisar våra ståndpunkter i offentliga handlingar som kan läsas av envar i detta land. Det är inte precis att gömma sig. Vi redovisar vad vi är ense om, och det är inte så litet som vi är ense om. Det är en god grund att bygga vidare på.

Vi säger nej till räntelån. Vi vill ha ett annat förenklat system som vi kallar för enhetslån, reparationsfonder och markvillkor bort m.m. Dessutom har vi en inriktning som i långa stycken är likartad, även om formuleringarna kan vara något olika.

Magnus Persson gjorde sedan ett utomordentligt viktigt erkännande. Jag har visserligen misstänkt att villaägarna skall klara en hel del i det här landet, men att man skulle gå så långt som Magnus Persson nu ger uttryck för trodde jag dock inte. Magnus Persson sade nämligen följande: Räntelånen har vi infört för att få ordning på landets ekonomi – vi skall få ordning på landets ekonomi genom räntelånesystemet. Visserligen är villaägarna och andra boende i detta land tåliga, men att de ensamma skall klara den socialdemokratiska krisekonomin tror jag dock inte är möjligt.

Detta kan vara en förklaring till att man slår till så ohämmat och hänsynslöst mot många boende i detta land. Det är avslöjande och tyder inte på någon särskild nyansrikedom när det gäller att ordna ekonomin och förhållandena för de boende i Sverige.

Vi moderater vill inte ta bort bruksvärdesystemet. Vi vill förändra det och låta lägesfaktorn få ökad betydelse, och besittningsskyddet skall vara kvar. Vi vill heller inte slänga ut några människor på vedbacken bakom ladugården. Vårt samhälle är urbansierat, och antalet vedbackar och ladugårdar är ganska begränsat. Jag tror inte att den bilden är särskilt gångbar.

De hyreshöjningar vi föreslår är mycket måttliga. De som socialdemokraterna nu i praktiken har genomfört ligger långt högre än vad vi moderater någonsin har föreslagit eller ens vågat tänka.

Anf. 108 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Magnus Persson började sitt anförande med att säga att han ville ha klarhet i denna sena timma. Också jag hade väntat mig åtminstone något besked om hur man skall stimulera sparandet genom att införa räntelån. Hur skall man lösa problemet med subventionerna genom att införa räntelån där staten tvingas fylla upp med den ena garantin efter den andra för att rätta till snedvridningarna?

Det har ju inte givits ett enda lugnande besked till alla de villaägare som kan förlora kontantinsatsen i en situation där de kanske tvingas sälja ett hus och värdet inte uppgår till vad skulden är. Det har inte givits något svar på dessa frågor. Det är därför inte konstigt att människor står frågande inför framtiden.

När det gäller den DN-artikel där man påstod att det skulle bli en lägre kostnad i början kom en dementi dagen efter att det tyvärr var en felräkning, Magnus Persson. Det finns i stort sett ingen skillnad mellan de ingångsvärden som finns i dag och ingångsvärdena i det nya systemet, skillnaden är mindre än 300 kr. Däremot skjuter man kostnaderna framför sig.

För det första har vi i reservation 50 gett klara besked om att alla som har räntebidrag i nuvarande system kommer att få behålla dem. För det andra kommer ett nytt system principiellt att vara inriktat på räntebidrag och enhetslån eller enhetssubvention, en omfördelning av kostnader över tiden och en stimulering av det enskilda hushållssparandet. För det tredje, Magnus Persson, driver centern självfallet en egen politik. Om det inte funnits några skillnader mellan partierna skulle det inte behöva finnas tre partier, och det är skillnaderna som vi går till val på. Det är inte så att socialdemokraterna i denna riksdag kan sitta och diktera en politik. Jag är övertygad om att ränte-

lånesystemet inte hade sett ut som det nu gör om man inte varit tvungen att luta sig mot vänsterpartiet.

Magnus Persson säger att de sociala målen ligger fast, men hur går skattereformen och den hårda beskattningen av boendet ihop med de sociala målen i bostadspolitiken. Hur går de ihop?

Anf. 109 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Först några ord beträffande det som har stått i DN och om vad Birgit Friggebo har sagt. Vad Magnus Persson åberopar är felaktigt. Det kommer en dementi i morgon. Uppgiften om Hyresgästföreningen är inte korrekt. Jag har papper på vad Birgit Friggebo har sagt, och Magnus Persson får gärna studera hennes tal.

Magnus Persson frågade om hyressättningen. Som framgår av en reservation i betänkandet vill folkpartiet att man skall använda bruksvärdesystemet som har varit i gång sedan 1974. Vi tycker att lägesfaktorn skall få ökad betydelse, precis som standard och ålder, och vi vill att besittningsskyddet skall vara kvar. Vi tycker att det här är viktigt. Det är inga dramatiska förändringar. Lagstiftningen skall användas såsom den var tänkt.

Magnus Persson frågade förut hur en borgerlig bostadspolitik skall se ut. Låt mig först erinra om att folkpartiet under många år pekat på att det är viktigt att minska bostadssubventionerna. Vi sade det även under den förra valrörelsen och fick häftig kritik från socialdemokraterna som attackerade oss för att vi ville minska bostadssubventionerna. Statsminister Ingvar Carlsson sade att socialdemokraterna inte ställer upp på några andra förändringar vad beträffar kostnader och hyror än vad de sedvanliga förhandlingarna medför.

Tre veckor efter förra valet halverade man räntesatsen på ROT-lånen och tvingade upp kostnaderna. Förslaget lär ha legat klart på finansdepartementet under valrörelsen. Under åren som har gått efter valet har man höjt de garanterade räntorna vid några tillfällen. Det ligger nu ett nytt förslag till riksdagen, där socialdemokraterna vill höja de garanterade räntorna med 600 milj.kr. Folkpartiet kommer att stödja förslaget. Vi sade redan i valrörelsen att det är viktigt att arbeta så här. Socialdemokraterna sade tvärtom. Ni för en politik i valrörelsen, en annan under valperioderna. Vad kommer ni som ställer dessa krav på oss att föra för bostadspolitik i framtiden?

Magnus Persson ställer frågor om ålderdomshemmen. Vi har varit överens i utskottet om att rädda ålderdomshemmen och om att bygga nya. Det är bra. Vad vi från de borgerliga partierna kritiserar är att informationen, framför allt från boverket, inte har fungerat bra. Man har fått dålig information. De tillämpningsformulär som boverket utformat har inte gett de besked som vi tycker är viktiga och som skall nå ut. Vi tycker att informationen skall förbättras.

Vi tycker att SBAB inte behöver finnas i statlig regi.

Anf. 110 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! Först vill jag också kommentera DN-artikeln, där man kom fram till att räntelånesystemet skulle vara så fördelaktigt att det skulle bli drygt 2 000 kr. billigare att bo. Det skulle bli lika billigt att bo i en tvåmiljo-

nersvilla som i en nybyggd vanlig hyreslägenhet. Det kom en dementi i DN, och dessutom har boverket kontrollräknat uppgifterna. Boverket kom fram till att det blir drygt 400 kr. billigare första året med räntelånesystemet och de förutsättningar som ges i exemplet.

Enligt de uppgifter som jag har när det gäller förändringar i hyresnivåerna i förhållande till nuvarande system borde hyreskostnaden i en nyproduktion, med tillämpning av räntelånesystemet, kunna sänkas i storleksordningen 100 kr. per kvadratmeter och år.

Jag hade gärna velat höra Magnus Perssons försvar för att skrota förvärvsstödet till barnfamiljerna. Det kanske vi kan få i denna replikomgång.

Magnus Persson har uppenbarligen inte riktigt förstått vitsen med att försöka definiera en rimlig hyresnivå. Det har ingenting att göra med antalet personer i hushållet. Definitionen pekar bara på vad som är en rimlig hyresnivå på en lägenhet med två rum och kök. Då finns det en relation mellan den lägenheten och mindre och större lägenheter.

Jag var på ett hyresgästmöte i Solna i går och fick frågan av en förtvivlad hyresgäst: Skall man behöva skaffa sig två makar för att få råd med hyran i framtiden? Är det vad Magnus Persson ser som en lösning?

Anf. 111 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Av Bertil Danielsson fick jag inga besked. Han säger att jag kommer med felaktiga påståenden. Vilka felaktiga påståenden har jag gjort här från talarstolen? De siffror jag har gett här är korrekta och konkreta. De tre borgerliga partiernas förslag har en likartad inriktning, säger Bertil Danielsson. Bockfoten finns någonstans under kappan, men man vill inte att den skall synas.

Räntelånesystemet är ett led i att få ordning på landets ekonomi. Jag har inte sagt att det är egnahemsägarna som skall svara för det, utan det är hela bostadsfinansieringssystemet. Det här är en av åtgärderna för att klara av den framtida ekonomin.

Till pensionärerna gör vi en retroaktiv utbetalning, så de kommer att få sin beskärda del inom kort.

Bertil Danielsson talar om mycket måttliga hyreshöjningar med moderaternas förslag. Som jag har visat med siffror, blir höjningarna mycket mycket stora, långt ifrån måttliga.

Jag tycker att de borgerliga hela tiden svartmålar och säger att det är dåliga förslag vi kommer med. Så säger centern: Vi har en egen politik. I DN-artikeln sägs att vårt system i varje fall inte är sämre utan att det kommer bringa ned kostnaden både för den enskilde och för samhället, och det är därför vi har lagt fram det.

När det gäller folkpartiet är frågan om Erling Bagers ord väger tyngre eller om det är partiledaren man skall lyssna på den här gången. Bengt Westerberg har sagt att det i alla fall blir mycket mer marknadsanpassning än vad vi har för närvarande. Är det lägesfaktorn man är ute efter?

Att information från boverket skulle vara dålig när det gäller ålderdomshemmen kan inte vi ställa upp på. Jag tror att både kommunernas handläggare och andra begriper det här.

Till Jan Strömdahl vill jag säga att jag inte har missuppfattat procentsat-

sen. När man myntade uttrycket var det ofta en i familjen som jobbade, och då låg bostadskostnaden vid 20 %. Nu är den betydligt högre, men det är oftast två förvärvsarbetande i familjen. Man får se till den samlade inkomst som behövs för att klara boendet och uppehället. Det var detta jag menade i mitt inlägg.

Anf. 112 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Först vill jag yrka bifall till reservation 66 också.

Magnus Persson påstår att jag inte gav några besked när jag hade möjlighet att göra det. Ändå kommenterar Magnus Persson de besked jag uppenbarligen gav. Det är ett litet märkligt debattknep att påstå att jag inte gav några besked, när jag faktiskt gjorde det i många hänseenden. Jag hann dock inte med alla frågor.

Däremot har Magnus Persson inte på något sätt i sak förklarat den socialdemokratiska politiken och hur de stolta målen och deklarationerna om social bostadspolitik och ett billigt boende går ihop med de faktiska hyresstegringar som har skett. Man får nu rycka ut med särskilda propositioner för att rädda pensionärernas boende. De hade inte haft möjlighet att bo kvar, om man inte gått in på nytt i subventionssystemet.

I fråga om räntelånen backar Magnus Persson i varje fall till hälften. Räntelånen är ett led i att rädda den socialdemokratiska krisekonomin. Ett led – då kan vi säga att det är ungefär hälften. Hälften av den misslyckade ekonomiska politiken skall räntelånesystemet rädda.

Men samtidigt påstår Magnus Persson att räntelånen inte påverkar boendekostnaderna på något sätt. Man skall å ena sidan spara ett antal miljarder, hur många är oklart, men likväl skall det inte på något sätt, inte i något hänseende påverka boendekostnaderna eller villaägarnas situation. Det går inte ihop. Antingen är det ena eller det andra påståendet osant.

Det byggs hus ändå, säger Magnus Persson. Nej, det gör det inte. Jag har haft förmånen att besöka ett antal husfabriker den senaste månaden. Sedan ett år tillbaka har orderingången halverats för dessa husfabriker. Vad tyder detta på? Tyder det på att man är opåverkad av den förda politiken? Nej, så är det inte. Man är djupt oroad för framtiden. Man har lagt ut varsel. Man har förhandlat med facket och kommit överens om att friställa ganska många medarbetare på många av våra husfabriker. Det gör man inte för ros skull, Magnus Persson. Det finns anledningar, och detta har den förda politiken som grund. Socialdemokraterna har ett ansvar för att det har blivit på det här sättet. Ge besked: Kommer ni att förändra och gå ifrån detta orimliga system för att rädda de boende och för att klara jobben och byggandet för framtiden?

Anf. 113 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! För klarhetens skull yrkar jag också bifall till reservation 66.

Magnus Persson tog upp detta med hyrorna igen. Jag vill bara uppmana Magnus Persson att läsa folkpartiets parti- och kommittémotioner, där vi på ett utomordentligt klart sätt beskriver hur vi vill att bruksvärdesystemet skall användas och att lägesfaktorn skall få betyda mer – besittningsskyddet är

kvar. Nu hoppas jag att det är klart för Magnus Persson hur vi i folkpartiet ser på de här frågorna.

Sedan vill jag kommentera några saker som jag inte hann med i den förra replikomgången. Jag vill ta upp detta med ökad konkurrens i byggandet. Det är bra, Magnus Persson, att socialdemokraterna har gått med på att man skall ha en öppenhet för de andra nordiska ländernas byggmaterial. Vi i folkpartiet har föreslagit att man skall gå ännu längre och att även europeiska länder i övrigt skall kunna vara med i detta. På det sättet kan vi öka konkurrensen, och vi hoppas att socialdemokraterna också skall kunna ställa upp på att man kan vidga detta. Det är viktigt att öka konkurrensen i byggandet.

När det gäller radonfrågan återkommer jag till reservation nr 70. Det är en viktig reservation. Om radonet är en av de allra viktigaste hälsofrågorna vi har i vårt samhälle just nu, varför gör då inte socialdemokraterna mer? När Eric Enlund var jordbruksminister hetsade Birgitta Dahl och ansåg att regeringen måste göra mer för att hjälpa dem som bodde i radonhus. De skulle få hjälp att sanera. Sedan gick åren och Birgitta Dahl blev miljöminister. Det har hänt förfärligt litet under den tiden, och man har varit saktfärdig. Gränsen för radonhalten har sänkts till 200 becquerel. Det är bra. Men när nu kostnaderna i byggandet ökar visar det sig att radonbidraget inte räcker till. Då måste vi från statsmakternas och partiernas sida ta ansvar. Jag hade hoppats att socialdemokraterna skulle stödja motionerna från centern och folkpartiet. Även miljöpartiet ställer upp på att man skall kunna öka radonbidraget.

När det gäller investeringsbidraget ställde folkpartiet upp på att det skall utgå, men inte att man hakar på hela det lånekineseri som socialdemokraterna har med villkor för att det skall utgå. Vi kräver att investeringsbidraget också utgår till frifinansierade hus för permanentboende.

Slutligen, Magnus Persson, vad är det för fel på tanken att de boende i en fastighet som berörs av en ombyggnad skall få mer inflytande när man skall fatta beslut om ombygganden? Varför kan inte de få skriva på hyresintyget och inte, som det ofta är nu, ombudsmännen som sitter långt ifrån och som fattar beslut som strider mot vad de som bor i fastigheten vill, dvs. de människor som berörs. Vad är det för fel på tanken att de boende i den fastighet som berörs skall få mer att säga till om?

Anf. 114 AGNE HANSSON (c):

Herr talman! Jag hoppas att vi inte skall utnyttja förlängning av talarlistan, utan att vi använder repliktiden i stället. Det finns ett önskemål här att sluta i tid.

Jag har försökt att få klarhet i hur man skall klara samhällsekonomin med räntelån, på vilket sätt man skall göra det, Magnus Persson. Men jag har inte fått svar. Vi har hört påståenden om att man skall klara det och det, men hur skall man klara en framtida ekonomi när man måste lägga in nya garantier med ökade subventioner osv.? Hur skall man klara kostnaderna när man vet att en 20 år gammal bostad blir 1 000 till 1 500 kr. dyrare i månaden i kapital- och skattekostnader med differentierad fastighetsskatt än vad en ny bostad blir? Det är ju ett orimligt system. Det är dessa frågor jag trodde vi skulle få svar på i kväll. Sedan, herr talman, är jag förvånad över den här debatten på

två punkter. Det gäller hur litet bekymrad man är om kostnadssituationen i boendet och att få ett bostadsfinansieringssystem som håller nere kostnaderna och inte skjuter dem framför sig. Jag är bekymrad över hur få besked, eller inga besked alls, vi får från regeringen när det gäller oron för kostnaderna den närmaste tiden. Vad vill man göra för att hålla tillbaka hyrorna och boendekostnaderna nästa år för att klara låginkomsttagarna i ett stabiliseringsavtal där lönerna inte kan öka?

Det andra jag vill ta upp är hur litet av visioner för det framtida boendet som kommer fram i debatten. Det enda som har presterats i den vägen kommer från Claes Roxbergh när han tar upp miljö- och resursfrågorna. Vi har inte fått några besked för framtiden om hur man skall lösa frågan om resurserna, energiproblemen och allt det som hör samman med ett mer energibevarande, ett mer miljövänligt, ett ekologiskt bättre anpassat boende, med kretsloppstänkande och mycket annat. Där är naturligtvis radonfrågan, som Erling Bager har berört, mycket viktig på kort sikt. Vi har drivit den frågan länge i centern.

Vi kommer naturligtvis, Magnus Persson, att som hittills argumentera och driva vår politik. Vi kommer att försöka att nå resultat på samma sätt som vi har fått igenom fyra tillkännagivanden. Vintertillägget kommer t.ex. att vara kvar tack vare centerns inlägg. Vi har kommit en bra bit på vägen när vi har fått moderaterna att acceptera att vi måste ha räntebidrag även i framtiden. Det är på det sättet vi kommer att fortsätta att påverka politiken i centerpolitisk riktning.

Anf. 115 JAN STRÖMDAHL (v):

Herr talman! När det gäller frågan om en rimlig hyresnivå tycker jag fortfarande inte att Magnus Persson riktigt har förstått vitsen med det när han som försvar för att inte ställa sig bakom detta säger att det numera ofta är två vuxna i hushållet som arbetar. Konsekvensen av detta borde ju bli att enligt socialdemokratisk politik skall det stora antal hushåll som bara har en vuxen inte ha råd att bo till rimlig hyra. Man skall vara tvungen att vara minst två vuxna. Men det är faktiskt så, jag har inte siffrorna till hands nu, att en mycket stor andel av hushållen i hyreshus består av hushåll med en enda vuxen.

Sedan fick jag inget svar på hur Magnus Persson vill motivera och försvara skrotningen av förvärvsstödet. Jag förstår att det inte kan vara roligt att försvara ett sådant förslag. Man borde ändå vara beredd att ställa upp och försvara det när man nu har fattat ett sådant beslut inom partiet.

Till slut håller jag med Agne Hansson om att det vore intressant att få en kommentar från socialdemokraterna när det gäller möjligheten att åstadkomma ett hyresstopp för 1992.

Anf. 116 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Klockan går och jag skall vara mycket kortfattad. Till Bertil Danielsson vill jag säga att jag aldrig fick något besked när det gäller bostadsbidraget till de ensamstående. Vi skall ta bort det. Hur skall de kunna klara att bo kvar om man tar bort det riktade bostadsbidraget? Det är likadant med fastighetsskatten. Om man tar bort den, hur skall ni då kunna fi-

nansiera de delarna osv.? Räntelånen är ett led i syfte att dämpa utgiftsexplosionen. Förslaget motverkar även kapitalisering, dvs. den första säljaren kan inte längre tillgodogöra sig den statliga subventioneringen vid försäljning. Det är en viktig del i hela förslaget.

Sedan har moderaternas, folkpartiets och centerns svartmålning av det här förslaget inneburit att man börjar permittera på vissa områden. Det får ni själva känna er delaktiga i.

Till Erling Bager vill jag säga att den här regeringen ändå har infört ett radonstöd. Det har införts ett radonstöd som i vissa delar har tillmötesgått det oppositionen vill. Man har kanske inte i alla delar kunnat tillmötesgå prisdelen, eftersom det är fråga om medel som också skall dit.

När det gäller hyresgästorganisationen är det bara att konstatera att vi har en annan uppfattning. Vi menar att den representativa demokratin innebär att det är organisationen som tillvaratar hyresgästernas intresse osv., och det kommer att så förbli i fortsättningen.

Till Agne Hansson vill jag säga att vi självfallet är bekymrade över kostnadsutvecklingen. Men när han efterlyser visioner för den framtida bostadspolitiken kan jag kvittera med att säga att oppositionens förslag inte är speciellt långtsyftande och visionära. Det enda vi får veta är att ni skall komma med ett annat system. Vi har lagt fram ett bostadsfinansieringssystem som vi tror på och som vi tror skall stå sig för framtiden.

Sist till vänstern om vad som är en rimlig hyresnivå. Jag tror att i Norge går 36 à 37 % av människors inkomster till bostaden. Här i landet är bostadskostnadernas andel lägre. Jag vill inte låsa mig vid någon procentsats, men jag konstaterar att det är en annan situation än när man utgår ifrån industriarbetarlönen.

Herr talman! Jag vill tacka alla meddebattörer för en trevlig debatt och önskar talmannen och alla övriga en god natt.

Anf. 117 BERTIL DANIELSSON (m):

Herr talman! Ytterligare två saker. Magnus Perssons oförsiktiga yttrande om att räntelånen skulle klara socialdemokraternas krisekonomi prutade han till hälften i sin replik för en stund sedan. Nu gjorde han ytterligare en reträtt. Nu heter det att räntelånen skall vara ett led i strävandena att dämpa kostnadsutvecklingen. Om debatten pågår ytterligare en stund, kommer väl det makabra yttrandet att helt glömmas bort. Det finns dock i riksdagens protokoll.

Herr talman! Vad jag egentligen begärde ordet för var ett påstående som Magnus Persson gjorde i sitt huvudanförande tidigare i kväll, nämligen att våra förslag om att slopa räntebidragen för hus byggda före 1975 skulle påverka hyressättningen för hus byggda på 80-talet. Det är direkt felaktigt och osant.

Om Magnus Persson har läst våra motioner, har han inte begripit dem, men det finns möjlighet att i efterhand ta del av vad vi där föreslår. Förslaget påverkar alltså endast hus som är byggda före 1975. Man kan möjligen säga om Magnus Perssons inlägg i det här avseendet: Läst men inte förstått.

Anf. 118 ERLING BAGER (fp):

Herr talman! Två saker, mycket kort.

Först småhusbranschen och osäkerheten i fråga om de nya räntelånen. Det är inte någon svartmålning från vår sida som har gjort att det har blivit en sådan oro i branschen. När utskottet var i Småland och besökte några trähusfabrikanter, sade de att den främsta orsaken till att orderingången i år är så liten är osäkerheten kring bl.a. pantsäkerheten för topplån med den nya reformen.

Branschen har mer eller mindre ställt ultimatum till bostadsministern: Ordna till detta! Människor vågar inte satsa på att använda lånen.

I övrigt är det många andra stora brister som vi har tagit upp, med skuldfällor som gör att folk är osäkra.

På min fråga om varför inte hyresgästerna i den fastighet som berörs skall få skriva på hyresgästintyget svarar Magnus Persson att den stora hyresgästorganisationen bäst tillvaratar de boendes intressen.

Jag tog ju fram exempel på att de som bor i fastigheten har en annan uppfattning än hyresgästorganisationen. Trots det sitter ombudsmännen och skriver under på någonting som står i motsats till vad de boende önskar. Vad är det detta för demokrati?

Anf. 119 MAGNUS PERSSON (s):

Herr talman! Till Erling Bager vill jag säga att det är möjligt att man kan ta fram sådana exempel. Men i stort sett vågar jag påstå att hyresgäströrelsen är en organisation som tillvaratar hyresgästernas intressen på ett bra sätt.

Till Bertil Danielsson kan jag bara säga att det är som om han gick bakom plogen på Kalmarslätten. Han kör sin visa och lyssnar inte på sina meddebattörer. Jag tycker att han skall åka hem till Kalmar och lyssna på vårfåglarna, och sedan skall han se efter i protokollet vad han har sagt själv.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 17 april.)

17 § Vissa försvarsfrågor

Föredrogs
försvarsutskottets betänkande
1990/91:FöU7 Vissa försvarsfrågor.

Anf. 120 PAUL CISZUK (mp):

Herr talman! Jag har reserverat mig mot försvarsutskottets beslut i två ämnen. Det ena är lokaliseringen av FMVs fartygsavdelning. Den reservationen går tillbaka till en motion av Sven-Olof Petersson i centern och Karl-Gösta Svenson i moderaterna. Yrkandet om en utredning har ställts två år tidigare, så det är väl genomtänkt.

ÖB har yttrat sig, och han avstyrker visserligen, men jag uppfattar inte att det finns några avgörande invändningar. Utskottet anser att frågan bör avgöras i samband med långsiktiga försvarsbeslut. Så har man sagt tidigare

också, men nu har vi inga försvarskommittéer längre. Det har ju visat sig vara väldigt svårt att arbeta på det sättet.

Vi kan inte bara skjuta beslut framför oss, utan vi måste försöka fatta beslut i frågor där detta är möjligt, åtminstone våga fatta beslut om en utredning. Det är försvarsutskottets ansvar, tycker jag.

Försvarsrationalitet skall givetvis gå i första hand, men om det väger ungefär jämnt mellan två olika lokaliseringsalternativ, är det rimligt att ta regionalpolitiska hänsyn vid avvägningen. Saken bör i varje fall utredas, och jag yrkar bifall till reservation 1.

Sedan gäller det flyktingförläggningar i överblivna militära kaserner. Det är mycket pinsamt att vid den senaste flyktingvågen kunde mindre nogräknade personer göra sig grova pengar på flyktingförläggningar, men värst var terrorattackerna och de rasfientliga aktionerna.

Nu har Kent Lundgren m.fl. väckt en motion om att man skulle kunna utnyttja överbliven kapacitet i militära kaserner. Det tycker jag verkar intressant ur flera synpunkter: robust och bra inkvartering, stora sysselsättningsmöjligheter, god tillgång till fritidsaktiviteter och trygghet mot trakasserier, i varje fall så länge man samförlägger med militär verksamhet.

En annan fördel med det förfarandet är att det innebär effektivt utnyttjande av samhällets resurser. Vidare bidrar det till handlingsfrihet i fråga om försvarsåtgärder. Vi kan behålla en del kaserner i beredskap och på det här sättet använda dem i ett sambruk. Saken bör utredas.

Jag yrkar bifall till reservation 2.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 17 april.)

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Motionerna
med anledning av prop. 1990/91:129 Ändringar i rättegångsbalken m.m.
1990/91:Ju43 av Göran Ericsson (m)
1990/91:Ju44 av Britta Bjelle m.fl. (fp)

1990/91:U13 av Lars Werner m.fl. (v) Ett svenskt fältsjukhus till de kurdiska flyktingarna i Turkiet (väckt med anledning av händelse av större vikt)
1990/91:Sf45 av Lars Werner m.fl. (v) Särskild kvot för kurdiska flyktingar från Irak (väckt med anledning av händelse av större vikt)

19 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 10 april

1990/91:512 av *Birger Andersson* (c) till industriministern om sysselsättningen i Hallstahammars kommun:

Av en fråga som jag ställde den 21 november 1990 till arbetsmarknadsminister Mona Sahlin framgick:

"Hallstahammars kommun har under de senaste 15 åren förlorat många arbetstillfällen. Kommunen minskade sin befolkning mellan åren 1980 och 1989 med ca 9 %. På nytt har Hallstahammars kommun drabbats av varsel och uppsägningar."

Kommunens största industri, Bulten AB, har meddelat att företagets tillverkning i Hallstahammar skall läggas ned, vilket innebär att 550 jobb försvinner.

Jag vill därför fråga industriministern:

Vilka åtgärder är regeringen *nu* beredd att vidta för att lindra effekterna av nedläggningen och för att skapa nya arbetstillfällen i regionen?

1990/91:513 av *Viola Furubjelke* (s) till utrikesministern om kurdernas situation i Irak:

Kurdernas situation i Irak är starkt upprörande. Regeringens beslut att anslå 40 milj.kr. i katastrofbistånd välkomnas. Kurdfrågan måste emellertid också behandlas i ett vidare perspektiv. Nu är ett unikt tillfälle att försöka få en långsiktig lösning på kurdernas situation i de länder där de bor. Sverige bör nu åter försöka få upp den kurdiska frågan på FNs dagordning i syfte att få såväl de mänskliga rättighetsfrågorna som självbestämmandefrågorna belysta i en internationell konferens.

Jag vill fråga utrikesministern om regeringen är beredd att i FN verka för detta.

1990/91:514 av *Wiggo Komstedt* (m) till finansministern om mervärdeskatteredovisningen:

Skatteförvaltningen skickar nu ut påminnelse med uppmaning att inkomma med mervärdeskatteredovisning även till de företagare som redan skickat in sin redovisning till skattemyndigheten.

Vilka åtgärder är statsrådet beredd vidta för att den typ av ovan beskrivna byråkrati framgent inte alstras av svenska myndigheter och verk?

1990/91:515 av *Birgit Henriksson* (m) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknaden i Hallstahammar:

Arbetsläget har mycket länge varit besvärligt i Västmanland. Många av våra hårt drabbade bruksorter hade just börjat återhämta sig så smått och fått stopp på utflyttningarna, när läget återigen blev svårt redan förra året.

I går kom så beskedet att Bulten AB skall läggas ned. Detta drabbar Hallstahammar oerhört hårt. Snickers, som varit den största arbetsplatsen för kvinnor, har både varslat och sagt upp kvinnor – några av dem försöker i dag driva rörelsen.

Statens invandrarverks regionkontor i Hallstahammar flyttades från Bergslagskommunen Hallstahammar till Flen. AMU-centrum i Hallstahammar har nu avvecklats; verksamheten har flyttats från specialutformade, kommunägda lokaler till dyrare lokaler i Västerås och Köping. Förutom att verksamheten blev dyrare har även arbetsplatser försvunnit från kommunen liksom en viktig utbildningsresurs.

Vad ämnar arbetsmarknadsministern vidta för åtgärder för att den katastrofala arbetsmarknadssituationen i Hallstahammar skall kunna förbättras och för att även övriga bruksorter i länet får en utveckling mot det bättre?

20 § Kammaren åtskildes kl. 22.57.

Förhandlingarna leddes
av andre vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 5 § anf. 7 (delvis).
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. anf. 20 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 10 § anf. 46 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 16 § anf. 96 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 11 april

Meddelande om information från regeringen 1
Andre vice talmannen
1 § Val till styrelsen för Stiftelsen Riksbankens Jubileumsfond 1
2 § Utökning av antalet suppleanter i jordbruksutskottet 1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott..... 2
4 § Beslut rörande utskottsbetänkanden som slutdebatterats den 10 april 2
Skatteutskottets betänkande SkU21
Skatteutskottets betänkande SkU23
Trafikutskottets betänkande TU21
Trafikutskottets betänkande TU22
Trafikutskottets betäknande TU23
Näringsutskottets betänkande NU25
Meddelande om samlad votering 4
5 § Konsumentpolitiska frågor m.m..... 4
Lagutskottets betänkande LU22
Debatt
Charlotte Cederschiöld (m)
Ulla Orring (fp)
Martin Olsson (c)
Elisabeth Persson (v)
Elisabet Franzén (mp)
Bengt Kronblad (s)
Tredje vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)
Beslut fattades efter 9 §
6 § Information från regeringen om ytterligare humanitärt stöd till Mellanöstern 34
Statsrådet Lena Hjelm-Wallén (s)
Pär Granstedt (c)
Inger Koch (m)
Maria Leissner (fp)
Björn Samuelson (v)
Inger Schörling (mp)
Förste vice talmannen (om debattreglerna)
7 § Anslag till kronofogdemyndigheterna, m.m..... 42
Lagutskottets betänkande LU18
Debatt
Elisabeth Persson (v)

Owe Andréasson (s)
Beslut fattades efter 9 §
8 § Ändring i växtförädlarrättslagen 45
Lagutskottets betänkande LU19
Debatt
Elisabet Franzén (mp)
Inger Hestvik (s)
Beslut fattades efter 9 §
9 § Ändring i lagen om internationell järnvägstrafik 46
Lagutskottets betänkande LU20
Beslut 46
Lagutskottets betänkande LU22
Lagutskottets betänkande LU18
Lagutskottets betänkande LU19
Lagutskottets betänkande LU20
Beslut om samlad votering 48
10 § Äktenskaps- och arvsrättsliga frågor 48
Lagutskottets betänkande LU21
Debatt
Charlotte Cederschiöld (m)
Martin Olsson (c)
Elisabeth Persson (v)
Elisabet Franzén (mp)
Lennart Andersson (s)
Anita Stenberg (mp)
Beslut fattades efter 11 §
11 § Vissa fastighetsrättsliga frågor 64
Lagutskottets betänkande LU23
Debatt
Allan Ekström (m)
Lennart Andersson (s)
Beslut 66
Lagutskottets betänkande LU21
Lagutskottets betänkande LU23
Beslut om uppskjuten votering av kvällsärenden 67
12 § Atomansvarighetslagen m.m. 67
Lagutskottets betänkande LU24
Debatt
Rolf L Nilson (v)
Elisabet Franzén (mp)
Anita Jönsson (s)
Martin Olsson (c)
Lars Norberg (mp)
Beslut skulle fattas den 17 april

13 § Använt kärnbränsle, m.m. ... 74
Näringsutskottets betänkande NU28
Debatt
Rolf L Nilson (v)
Lars Norberg (mp)
(*forts.*)
Ajournering ... 78
Återupptagna förhandlingar ... 78
13 § (forts.) Använt kärnbränsle, m.m. (forts. NU28) ... 78
Barbro Andersson (s)
Lars Norberg (mp)
Beslut skulle fattas den 17 april
14 § Näringsrättslig reglering, m.m. ... 81
Näringsutskottets betänkande NU29
Debatt
Karin Falkmer (m)
Gudrun Norberg (fp)
Kjell Ericsson (c)
Lars Norberg (mp)
Sven-Åke Nygårds (s)
Beslut skulle fattas den 17 april
15 § Svenska Petroleum Exploration AB ... 92
Näringsutskottets betänkande NU30
Debatt
Gunnar Hökmark (m)
Lars Norberg (mp)
Barbro Andersson (s)
Beslut skulle fattas den 17 april
16 § Vissa anslag till bostadsförsörjningen ... 96
Bostadsutskottets betänkande BoU12
Debatt
Agne Hansson (c)
Bertil Danielsson (m)
Erling Bager (fp)
Jan Strömdahl (v)
Claes Roxbergh (mp)
Magnus Persson (s)
Beslut skulle fattas den 17 april
17 § Vissa försvarsfrågor ... 129
Försvarsutskottets betänkande FöU7
Debatt
Paul Ciszuk (mp)
Beslut skulle fattas den 17 april
18 § Bordläggning ... 130
19 § Anmälan om frågor
1990/91:512 av Birger Andersson (c) om sysselsättningen i Hallstahammars kommun ... 131

1990/91:513 av Viola Furubjelke (s) om kurdernas situation i Irak 131
1990/91:514 av Wiggo Komstedt (m) om mervärdeskatteredovisningen 131
1990/91:515 av Birgit Henriksson (m) om arbetsmarknaden i Hallstahammar 132

gotab 98733, Stockholm 1991